Sfântul Pius al X-lea

Lupta împotriva modernismului

Pascendi

Lamentabili

Jurământul antimodernist

Notre charge apostolique

Vehementer Nos

E supremi

tradus și editat în limba română

Prima ediție

*© **Adevărul de Veacuri**, 2026*

*Traducere în limba română © **Robin Caramaschi**, 2026*

*Textele originale ale **Pascendi – Lamentabili – Jurământul antimodernist – Notre charge apostolique – Vehementer Nos – E supremi**, publicat din porunca **Sanctității Sale Papa Pius al X-lea** (1903–1914), aparțin domeniului public.*

Prezenta ediție constituie o traducere originală în limba română, realizată după edițiile oficiale ale Magisteriului catolic, și este protejată conform legislației în vigoare privind drepturile de autor asupra traducerilor.

Reproducerea fragmentelor scurte este permisă numai cu menționarea sursei.

*Editura: **Adevărul de Veacuri***

*Anul publicării: **2026***

Tipărit prin sistem de imprimare la cerere

ADEVĂRUL DE VEACURI

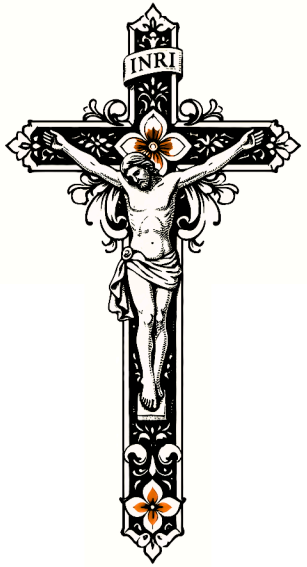
INRI

Sfântul Pius al X-lea (1835–1914)

Papă între anii 1903 și 1914, a fost unul dintre marii restauratori ai doctrinei catolice în fața erorilor moderne. Păstor profund atașat clarității credinței, a făcut din combaterea modernismului o prioritate absolută a pontificatului său.

Marele Catehism din 1905, promulgat pentru instruirea credincioșilor, expune cu o precizie remarcabilă adevărurile fundamentale ale credinței, moralei și sacramentelor. Operă normativă a Magisteriului preconciliar, rămâne o referință esențială pentru oricine caută o învățătură catolică sigură, integrală și nealterată.

Cuprins

PASCENDI DOMINICI GREGIS	10
Decretul Lamentabili sane exitu	87
Jurământul antimodernist.	103
Notre charge Apostolique	126
VEHEMENTER NOS	159
E SUPREMI	177

SCRISORI ENCICLICE

PASCENDI DOMINICI GREGIS

ALE SUMMULUI PONTIF PIUS PP. X

DESPRE DOCTRINELE MODERNISTILOR

CĂTRE PATRIARHI, PRIMAȚI, ARHIEPISCOPI, EPISCOPI ȘI ALȚI ORDINARI AI LOCURILOR CARE AU PACEA ȘI COMUNIUNEA CU SCAUNUL APOSTOLIC

Porunca Pascendi dominici gregis ne impune nouă, prin oficiul divin, acea misiune care ne-a fost încredințată înainte de toate de Cristos: să păzim cu cea mai mare vigilență depozitul credinței transmis sfinților, respingând noutățile profane de cuvinte și opozițiile unei științe cu nume mincinos. Această misiune, prin providența supremului Păstor, a fost întotdeauna, fără nicio excepție, necesară turmei catolice; căci, prin lucrarea vrăjmașului neamului omenesc, nu au lipsit niciodată oameni care să grăiască lucruri strâmbe (Fap. xx, 30), vorbitori deșerți și amăgitori (Tit. i, 10), rătăciți și care duc în rătăcire (II Tim. iii, 13). Totuși, trebuie să mărturisim că, în aceste vremuri din urmă, numărul vrăjmașilor crucii lui Cristos a crescut foarte mult; aceștia, prin mijloace cu totul noi și pline de viclenie, se străduiesc să slăbească puterea vitală a Bisericii și, dacă ar putea, să răstoarne din temelii însuși domnia lui Cristos. De aceea, nu ne mai este îngăduit să tăcem mai mult, pentru a nu părea că lipsim de la cea mai sfântă datorie, iar bunăvoința de care, în speranța unei

îndreptări mai sănătoase, ne-am folosit până acum, să nu fie socotită uitare a datoriei.

În această privință, pentru a nu întârzia, se cere mai întâi să observăm că susținătorii erorilor nu mai trebuie căutați numai între dușmanii declarați; ci, ceea ce este cel mai dureros și mai de temut, ei se ascund chiar în sânul și în inima Bisericii, cu atât mai vătămători cu cât sunt mai puțin vizibili. Vorbim, Venerabili Frați, despre mulți dintre laicii catolici și, ceea ce este cu mult mai jalnic, chiar dintre cei din rândul preoților, care, sub un oarecare simulacru de iubire față de Biserică, lipsiți de orice sprijin solid al filosofiei și teologiei, ba chiar adânc îmbibați de doctrinele transmise de urâtorii Bisericii, se laudă, lepădând orice modestie a sufletului, că sunt reformatorii aceleiași Biserici; și, adunându-se într-o ceată tot mai îndrăzneață, atacă tot ceea ce este mai sfânt în lucrarea lui Cristos, fără a cruța însăși persoana divinului Răscumpărător, pe care, printr-o îndrăzneală sacrilegă, o reduc la simpla condiție de om.

Pe acești oameni, deși ei înșiși se miră, nimeni nu se va mira pe drept să-i numere între dușmanii Bisericii, dacă, punând la o parte dispoziția inimii, al cărei judecător este Dumnezeu, va cunoaște doctrinele lor și modul lor de a vorbi și de a acționa. Căci nu se abate de la adevăr acela care îi socotește adversari ai Bisericii mai primejdioși decât oricare alții. Într-adevăr, nu din afara Bisericii, ci dinlăuntru, așa cum am spus, ei urzesc planuri de nimicire a ei; de aceea, primejdia sălășluiește aproape în însăși venele și măruntaiele Bisericii, cu atât mai

sigură în pagubă cu cât ei cunosc Biserica mai din interior. În plus, ei nu pun securea la ramuri și lăstari, ci la rădăcina însăși, adică la credință și la fibrele cele mai adânci ale credinței. Odată lovită această rădăcină a nemuririi, ei răspândesc otrava prin tot arborele, astfel încât nu există nicio parte a adevărului catolic de care să-și ferească mâna, niciuna pe care să nu se străduiască să o corupă. Mai mult, folosind o mie de mijloace de a vătăma, nimic nu este la ei mai viclean, nimic mai perfid: căci se arată deopotrivă raționaliști și catolici, și aceasta cu o asemenea simulare, încât îl atrag cu ușurință în eroare pe orice neprevăzător; iar, întrucât se disting printr-o temeritate extremă, nu există niciun fel de consecințe pe care să le teamă sau pe care să nu le impună cu încăpățânare și siguranță. Se adaugă la acestea, pentru a înșela cât mai bine sufletele, un mod de viață foarte activ, o preocupare necontenită și vehementă pentru orice fel de erudiție, precum și o faimă căutată adesea prin moravuri austere. În cele din urmă, ceea ce aproape desființează orice speranță de leac, ei sunt astfel dispuși sufletește de propriile lor discipline, încât disprețuiesc orice autoritate și nu primesc nicio frână; și, sprijinindu-se pe o conștiință mincinoasă, se străduiesc să atribuie iubirii de adevăr ceea ce, în realitate, trebuie atribuit numai mândriei și încăpățânării. Noi am sperat, într-adevăr, să-i aducem cândva pe asemenea oameni la mai bine; și, în acest scop, am folosit mai întâi blândețea, ca față de fii, apoi severitatea și, în cele din urmă, deși cu durere, mustrarea publică. Dar știți, Venerabili Frați, cât de zadarnice au fost aceste încercări: gâtul, plecat pentru o clipă, l-au ridicat apoi cu și mai mare

trufie. Dacă ar fi fost vorba numai de ei, am fi putut poate trece cu vederea; însă este în joc, dimpotrivă, siguranța numelui catolic. De aceea, este necesar să întrerupem tăcerea, care ar fi vinovată dacă ar continua, pentru a arăta întregii Biserici pe acești oameni răi așa cum sunt în realitate.

Dar, deoarece cea mai vicleană stratagemă a modernișt ilor (căci astfel sunt numiți pe drept de obicei) este aceea de a nu-și expune doctrinele ordonat și adunate la un loc, ci risipite și parcă despărțite unele de altele, pentru a părea astfel nesigure și schimbătoare, deși, dimpotrivă, sunt ferme și consecvente, este potrivit, Venerabili Frați, să prezentăm mai întâi aceste doctrine într-o singură privire de ansamblu și să arătăm legătura prin care ele se unesc între ele, pentru ca apoi să cercetăm cauzele erorilor și să prescriem remediile pentru a îndepărta această primejdie.

Pentru a proceda însă cu ordine într-o materie atât de adâncă, trebuie să se observe înainte de toate că fiecare modernist joacă mai multe roluri și le amestecă, ca să spunem așa, în sine: anume pe cel de filosof, de credincios, de teolog, de istoric, de critic, de apologet și de reformator; toate acestea trebuie deosebite una câte una de către cel care vrea să cunoască temeinic sistemul lor și să pătrundă antecedentele și consecințele doctrinelor.

Și, pentru a începe cu filosoful, modernișt ii așază temelia filosofiei religioase în acea doctrină pe care, în mod obișnuit, o numesc agnosticism. Prin puterea acesteia, rațiunea umană

este cu totul închisă în domeniul fenomenelor, adică al lucrurilor care apar și în felul în care apar; ea nu are nici dreptul, nici puterea de a trece dincolo de aceste limite. De aceea, nu poate să se ridice la Dumnezeu și nici să-I recunoască existența, chiar prin cele ce se văd. De aici se deduce că Dumnezeu nu poate fi în niciun chip obiect direct al științei; iar în ceea ce privește istoria, Dumnezeu nu trebuie considerat subiect istoric. Odată stabilite acestea, oricine vede cu ușurință ce se întâmplă cu teologia naturală, cu motivele de credibilitate și cu revelația externă. Moderniștii le înlătură cu desăvârșire și le trimit la intelectualism; pe care îl numesc un sistem ridicol și de mult mort. Și nu-i reține deloc faptul că Biserica a condamnat în modul cel mai limpede asemenea monstruozități de erori: căci Conciliul Vatican a statornicit astfel: „Dacă cineva ar spune că Dumnezeul unic și adevărat, Creatorul și Domnul nostru, nu poate fi cunoscut cu certitudine prin lumina naturală a rațiunii umane din cele ce au fost făcute, să fie anatema" (Despre Revelație, can. i); și de asemenea: „Dacă cineva ar spune că nu este posibil sau nu este de folos ca omul să fie învățat despre Dumnezeu și despre cultul ce I se cuvine prin revelație divină, să fie anatema" (ibid., can. ii); și, în cele din urmă: „Dacă cineva ar spune că revelația divină nu poate fi făcută credibilă prin semne externe și că, prin urmare, oamenii trebuie să fie mișcați la credință numai prin experiența interioară a fiecăruia sau prin inspirație privată, să fie anatema" (Despre Credință, can. iii). Prin ce raționament însă moderniștii trec de la agnosticism la ateismul științific și istoric, care constă cu totul în negare, astfel încât,

din faptul că se ignoră dacă Dumnezeu a intervenit sau nu în istoria neamului omenesc, se face pasul de a explica aceeași istorie cu totul fără Dumnezeu, ca și cum, în realitate, El nu ar fi intervenit, o știe bine cine poate. Aceasta însă este pentru ei un lucru stabilit și fix: știința și istoria trebuie să fie atee; în limitele cărora nu poate fi loc decât pentru fenomene, fiind alungat cu totul Dumnezeu și tot ceea ce este divin. Din această doctrină cu totul absurdă vom vedea îndată ce trebuie să se creadă despre preasfânta persoană a lui Cristos, despre tainele vieții și morții Sale, precum și despre înviere și înălțarea Sa la cer.

Aici însă agnosticismul acesta, în doctrina modernișilor, trebuie socotit numai ca partea negativă; partea pozitivă, după cum ei înșiși spun, se întemeiază pe imanența vitală. Căci de la una la cealaltă astfel trec. Religia, fie ea naturală, fie supranaturală, ca orice fapt, trebuie să primească o oarecare explicație. Or, explicația, odată nimicită teologia naturală și închis accesul la revelație prin respingerea argumentelor de credibilitate, ba chiar prin suprimarea cu totul a oricărei revelații externe, este căutată în zadar în afara omului. Prin urmare, ea trebuie căutată în omul însuși; iar deoarece religia este o anumită formă a vieții, ea trebuie aflată în viața omului. Din aceasta se afirmă principiul imanenței religioase. Mai mult, prima mișcare, ca să spunem așa, a oricărui fenomen vital, precum s-a spus că este religia, trebuie să fie dedusă dintr-o anumită nevoie sau impuls; iar începuturile, dacă vorbim mai precis, trebuie așezate într-o mișcare a inimii, care

se numește sentiment. De aceea, întrucât obiectul religiei este Dumnezeu, trebuie să se conchidă fără nicio îndoială că credința, care este începutul și temelia oricărei religii, trebuie așezată într-un anumit sentiment intim, care izvorăște din nevoia de divin. Această nevoie de divin, deoarece nu este simțită decât în anumite împrejurări potrivite, nu poate, prin sine însăși, să țină de domeniul conștiinței; ci la început se ascunde sub conștiință sau, folosind un termen împrumutat din filosofia modernă, în subconștient, unde rămâne și rădăcina ei ascunsă și neobservată. S-ar putea întreba cineva cum anume această nevoie de divin, pe care omul o percepe în sine, ajunge să se transforme în religie. La aceasta moderniștii răspund: știința și istoria, spun ei, sunt cuprinse în două limite: una externă, anume lumea vizibilă, și alta internă, care este conștiința. Odată ce au atins una dintre ele, nu mai au unde să înainteze; căci dincolo de aceste hotare se află incognoscibilul. În fața acestui incognoscibil, fie că se află în afara omului și dincolo de natura vizibilă a lucrurilor, fie că se ascunde în interior, în subconștient, nevoia de divin, într-un suflet înclinat spre religie, fără vreo judecată prealabilă a minții, potrivit principiilor fideismului, trezește un anumit sentiment aparte; iar acest sentiment cuprinde în sine însăși realitatea divină, atât ca obiect, cât și ca pricină intimă a sa, și îl unește într-un fel pe om cu Dumnezeu. Acesta este, așadar, sentimentul pe care moderniștii îl numesc credință și care, pentru ei, este începutul religiei.

Dar aici nu este sfârșitul filosofării sau, mai degrabă, al rătăcirii. Căci în acest sentiment moderniștii nu află numai credința, ci afirmă că, odată cu credința și în însăși credința, așa cum o înțeleg ei, își are locul și revelația. Ce ar mai putea cere cineva pentru revelație? Oare nu vom numi revelație, sau cel puțin început al revelației, acel sentiment religios care apare în conștiință? Ba chiar Dumnezeu Însuși, deși într-un mod mai confuz, se manifestă sufletelor în același sentiment religios. Ei adaugă că, deoarece Dumnezeu este deopotrivă obiectul și cauza credinței, această revelație este totodată despre Dumnezeu și de la Dumnezeu; ea are, așadar, pe Dumnezeu ca revelator și ca revelat în același timp. De aici însă, Venerabili Frați, acea afirmație cu totul absurdă a modernișilor, potrivit căreia orice religie, sub diferite aspecte, trebuie numită în același timp naturală și supranaturală. De aici confuzia voită dintre conștiință și revelație. De aici legea prin care conștiința religioasă este prezentată ca regulă universală, pe deplin egalată cu revelația, căreia toți trebuie să i se supună, chiar și autoritatea supremă din Biserică, fie că aceasta învață, fie că rânduiește în materie de cult sau disciplină.

Totuși, în tot acest proces, din care, după părerea modernișilor, iau naștere credința și revelația, un lucru trebuie observat cu deosebită atenție, și nu lipsit de importanță, din pricina consecințelor istorico-critice pe care ei le scot de aici. Căci incognoscibilul despre care vorbesc nu se oferă credinței ca ceva gol sau izolat; dimpotrivă, el este

strâns unit cu un anumit fenomen, care, deși aparține domeniului științei sau al istoriei, îl depășește totuși într-un anumit fel; fie că acest fenomen este un fapt al naturii ce cuprinde în sine ceva tainic, fie că este o persoană omenească ale cărei însușiri, fapte și cuvinte nu par a putea fi împăcate cu legile obișnuite ale istoriei. Atunci credința, atrasă de incognoscibilul care este legat de fenomen, cuprinde întreg fenomenul și îl pătrunde, într-un anumit fel, cu viața sa. Din aceasta rezultă două consecințe. Prima, o anumită transfigurare a fenomenului, prin ridicarea lui deasupra condițiilor sale reale, pentru a-l face o materie mai potrivită de a primi forma divină pe care credința i-o va insufla. A doua, o oarecare deformare a aceluiași fenomen, dacă este îngăduit să spunem astfel, născută din faptul că credința îi atribuie, scoțându-l din împrejurările de loc și timp, ceea ce în realitate nu are; lucru care se întâmplă mai ales atunci când este vorba de fenomene dintr-o epocă îndepărtată, și cu atât mai mult cu cât sunt mai vechi. Din această dublă sursă moderniștii deduc din nou două canoane, care, adăugate celor deja obținute din agnosticism, constituie temelia criticii istorice. Lucrul va fi lămurit printr-un exemplu, luat din persoana lui Cristos. În persoana lui Cristos, spun ei, știința și istoria nu întâlnesc nimic în afară de un om. Prin urmare, în virtutea primului canon dedus din agnosticism, trebuie eliminat din istoria Sa tot ceea ce miroase a divin. Apoi, în virtutea celui de-al doilea canon, persoana istorică a lui Cristos a fost transfigurată de credință; deci trebuie îndepărtat din ea tot ceea ce o înalță deasupra condițiilor istorice. În cele din urmă, în virtutea celui

de-al treilea canon, aceeași persoană a lui Cristos a fost deformată de credință; prin urmare, trebuie înlăturate din ea cuvintele, faptele, într-un cuvânt tot ceea ce nu corespunde deloc firii, stării, educației Sale, locului și timpului în care a trăit. O metodă de raționare cu adevărat uimitoare; dar aceasta este critica modernistă.

Prin urmare, sentimentul religios, care izbucnește din ascunzișurile subconștientului prin imanență vitală, este germenul întregii religii și, totodată, rațiunea a tot ceea ce a fost sau va fi vreodată în orice religie. La început grosolan și aproape lipsit de formă, un asemenea sentiment se dezvoltă treptat și, sub influența acelui principiu tainic din care a luat naștere, crește odată cu progresul vieții omenești, a cărei formă este, după cum am spus. Avem, așadar, originea oricărei religii, chiar și a celei supranaturale: ele nu sunt decât simple explicații ale sentimentului religios. Și nimeni să nu creadă că religia catolică ar fi exceptată; dimpotrivă, ea este pe deplin egală cu celelalte: căci ea s-a născut, prin procesul imanenței vitale, în conștiința lui Cristos, om al unei naturi alese, cum nu a fost și nu va mai fi nimeni altul. Cei care aud aceste lucruri rămân pe bună dreptate uimiți de o asemenea îndrăzneală în afirmare, de un asemenea sacrilegiu! Și totuși, Venerabili Frați, acestea nu sunt spuse în chip temerar numai de necredincioși. Oameni care se numesc catolici, ba chiar nu puțini dintre preoți, le afirmă pe față și se laudă că vor reînnoi Biserica prin asemenea rătăciri. Nu mai este vorba aici de vechea eroare care atribuia firii omenești un fel de drept la

ordinea supranaturală. S-a mers mult mai departe: până acolo încât să se afirme că preasfânta noastră religie, atât în omul Cristos, cât și în noi, ar fi produsă de natură, din sine și prin propria sa putere. Nimic, fără îndoială, nu este mai potrivit pentru a desființa cu totul orice ordine supranaturală. De aceea, pe drept, Conciliul Vatican a statornicit cu autoritate supremă: „Dacă cineva ar spune că omul nu poate fi ridicat de Dumnezeu la o cunoaștere și o desăvârșire care depășesc ordinea naturală, ci că poate și trebuie să ajungă prin sine însuși, printr-un progres continuu, la deplina posedare a oricărui adevăr și bine, să fie anatema" (Despre Revelație, can. iii).

Până aici însă, Venerabili Frați, nu am văzut să se acorde vreun loc intelectului. Și totuși, și acesta are, după doctrina modernișt ilor, rolul său în actul credinței. Este bine să observăm în ce fel. În acel sentiment, spun ei, pe care l-am numit adesea, deoarece este sentiment și nu cunoaștere, Dumnezeu se oferă omului; însă într-un mod atât de confuz și amestecat, încât abia sau deloc se distinge de subiectul care crede. Este necesar, așadar, ca acest sentiment să fie luminat printr-o anumită lumină, pentru ca Dumnezeu să iasă cu totul la iveală și să fie deosebit. Aceasta ține de intelect, a cărui sarcină este să gândească și să facă analiză; prin el, omul transpune mai întâi fenomenele vitale care se nasc în el în imagini, apoi le exprimă prin cuvinte. De aici afirmația obișnuită a modernișt ilor: omul religios trebuie să-și gândească credința. Mintea, venind astfel în întâmpinarea

sentimentului, se apleacă asupra lui și lucrează în el asemenea unui pictor care luminează contururile șterse ale unei schițe pentru a le reda mai clar; așa explică aproape literal un anumit doctor modernist. În această lucrare, mintea acționează în două moduri: mai întâi, într-un act natural și spontan, redă lucrul într-o propoziție simplă și comună; apoi, reflexiv și mai profund, sau, cum spun ei, elaborând gândirea, exprimă cele gândite prin propoziții secundare, derivate din prima cea simplă, dar mai șlefuite și mai distincte. Aceste propoziții secundare, dacă vor fi în cele din urmă sancționate de magisteriul suprem al Bisericii, vor constitui dogma.

Astfel, în doctrina modernișt ilor, s-a ajuns la un punct capital, și anume la originea dogmei și la însăși natura dogmei. Originea dogmei o așază, într-adevăr, în acele formule primitive și simple, care, sub un anumit aspect, sunt necesare credinței; căci revelația, pentru a fi cu adevărat, cere o cunoaștere manifestă a lui Dumnezeu în conștiință. Dogma însăși, afirmă ei, este cuprinsă propriu-zis în formulele secundare. Pentru a înțelege însă natura ei, trebuie cercetat mai întâi ce raport există între formulele religioase și sentimentul religios al sufletului. Aceasta va fi ușor de înțeles pentru cel care ține seama că scopul acestor formule nu este altul decât acela de a-i oferi credinciosului mijlocul de a-și da sieși seama de credința sa. De aceea, ele sunt mijlocitoare între credincios și credința sa; în raport cu credința, ele sunt inadecvate obiectului ei și sunt numite în mod obișnuit simboluri; în raport cu credinciosul, ele sunt simple

instrumente. Prin urmare, nu se poate în niciun fel afirma că ele conțin adevărul în mod absolut: căci, în calitate de simboluri, ele sunt imagini ale adevărului și, prin urmare, trebuie adaptate sentimentului religios, în măsura în care acesta se raportează la om; iar ca instrumente, ele sunt vehicule ale adevărului și, prin urmare, trebuie adaptate la rândul lor omului, în măsura în care acesta se raportează la sentimentul religios. Obiectul sentimentului religios însă, întrucât este cuprins în mod absolut, are nenumărate aspecte, dintre care când unul, când altul poate apărea. De asemenea, omul care crede se poate afla în diferite condiții. Prin urmare, și formulele pe care le numim dogme trebuie să fie supuse aceleiași schimbări și, din acest motiv, sunt supuse varietății. Astfel se deschide pe deplin calea către evoluția intimă a dogmei. O grămadă nesfârșită de sofisme, care nimicesc și distrug orice religie!

De altfel, moderniștii afirmă cu îndârjire nu numai că dogma poate, ci că trebuie să evolueze și să se schimbe; iar acest lucru rezultă în chip vădit din principiile lor. Căci între principalele puncte ale doctrinei ei au acesta, pe care îl deduc din principiul imanenței vitale: formulele religioase, ca să fie cu adevărat religioase și nu simple construcții ale intelectului, trebuie să fie vitale și să trăiască însăși viața sentimentului religios. Aceasta nu trebuie înțeleasă ca și cum aceste formule, mai ales dacă ar fi pur imaginare, ar fi inventate pentru însuși sentimentul religios; căci originea lor, ba chiar numărul ori calitatea lor, nu are prea mare însemnătate; ci astfel:

sentimentul religios le alipește sieși în chip vital, aducând, dacă este nevoie, o oarecare schimbare. Cu alte cuvinte, este necesar ca formula primitivă să fie primită de inimă și sancționată de ea; de asemenea, sub călăuzirea inimii să se facă lucrarea prin care se nasc formulele secundare. De aici se întâmplă ca aceste formule, ca să fie vitale, să fie și să rămână potrivite, deopotrivă, credinței și celui ce crede. Prin urmare, dacă, din orice pricină, această potrivire încetează, ele își pierd noțiunile originare și au nevoie să fie schimbate. Iar dacă puterea și soarta acestor formule dogmatice sunt astfel nestatornice, nu este de mirare că moderniștii le batjocoresc și le disprețuiesc atât de mult; dimpotrivă, nu vorbesc și nu înalță decât sentimentul religios și viața religioasă. De aceea, ei îndrăznesc să critice Biserica, ca și cum ar umbla pe o cale rătăcită, deoarece nu deosebește nicidecum puterea religioasă și morală de semnificația externă a formulărilor și, lipindu-se cu o muncă zadarnică și cu o tenacitate extremă de formule lipsite de noțiune, îngăduie ca religia însăși să se destrame. Orbi, cu adevărat, și călăuze ale orbilor, care, umflați de trufia numelui de știință, ajung până acolo încât răstoarnă noțiunea veșnică a adevărului și adevăratul simț al religiei; introducând un sistem nou, în care, din dorința nestăpânită și fără frâu de noutăți, adevărul, acolo unde stă în chip sigur, nu este căutat, iar tradițiile sfinte și apostolice fiind lepădate, se primesc alte doctrine deșarte, futilă, nesigure și neaprobate de Biserică, prin care oameni cu totul deșerți socotesc că adevărul însuși ar putea fi sprijinit și susținut. (Grigore al XVI-lea, Scrisoare enciclică „Singulari Nos", 7 kal. iul. 1834)

Și acestea, Venerabili Frați, despre modernist ca filosof. Iar acum, dacă trecem la modernistul ca „credincios", cel ce voiește să știe prin ce se deosebește acesta la moderniști de filosof trebuie să observe următoarele: deși filosoful admite realitatea divinului ca obiect al credinței, totuși afirmă că această realitate nu se găsește nicăieri altundeva decât în sufletul celui ce crede, ca obiect al sentimentului și al afirmației, și, prin urmare, nu depășește domeniul fenomenelor; dacă însă ea există în sine, în afara sentimentului și a unei asemenea afirmații, filosoful trece peste aceasta și o neglijează. Dimpotrivă, modernistul ca „credincios" ține ca sigur și cert că realitatea divinului există cu adevărat în sine și nu depinde nicidecum de cel ce crede. Dacă îl întrebi pe ce se întemeiază, în cele din urmă, această afirmație a „credinciosului", ei răspund: pe experiența privată a fiecărui om. În această afirmație, deși se deosebesc de raționaliști, ei alunecă totuși în părerea protestanților și a pseudo-misticilor. Căci explică lucrul astfel: în sentimentul religios trebuie recunoscută o anumită intuiție a inimii, prin care omul atinge nemijlocit însăși realitatea lui Dumnezeu și dobândește o convingere atât de mare despre existența lui Dumnezeu și despre acțiunea lui Dumnezeu atât în om, cât și în afara omului, încât covârșește cu mult orice convingere ce s-ar putea dobândi din știință. Așadar, ei stabilesc o experiență adevărată, și încă mai înaltă decât orice experiență rațională; iar dacă cineva, asemenea raționaliștilor, o tăgăduiește, afirmă că aceasta se întâmplă fiindcă nu voiește să se așeze pe sine în acele împrejurări morale care sunt cerute pentru a produce

experiența. Iar această experiență, odată dobândită, îl face pe cineva în chip propriu și adevărat credincios. Cât de departe suntem aici de învățăturile catolice! Am văzut deja că asemenea născociri au fost dezaprobate de Conciliul Vatican. Cum, odată admise acestea împreună cu celelalte erori amintite, se deschide calea către ateism, vom spune mai jos. Acum este de ajuns să se observe că, din această doctrină a experienței, unită cu cealaltă despre simbolism, urmează că orice religie, fără a o exclude nici pe aceea a păgânilor, trebuie socotită adevărată. Căci de ce nu s-ar întâlni asemenea experiențe în orice religie? Unii afirmă chiar că s-au întâlnit. Prin ce drept însă moderniștii vor tăgădui adevărul unei experiențe pe care turcul o afirmă și vor revendica experiențe adevărate numai pentru catolici? Și, în fapt, moderniștii nu tăgăduiesc aceasta; ba chiar, unii în chip mai ascuns, alții cu totul pe față, susțin că toate religiile sunt adevărate. Și este limpede că nu pot gândi altfel. Căci, după principiile lor, din ce motiv ar putea fi atribuită vreodată falsitatea unei religii? Desigur, fie din înșelarea sentimentului religios, fie dintr-o formulă mincinoasă rostită de intelect. Dar sentimentul religios este întotdeauna unul și același, deși uneori poate mai imperfect; iar pentru ca formula intelectului să fie adevărată, este de ajuns să răspundă sentimentului religios și omului credincios, oricare ar fi limpedea sau neclara pătrundere a minții acestuia. Cel mult, în conflictul diferitelor religii, moderniștii ar putea susține că religia catolică, fiind mai vie, are mai mult adevăr; și, de asemenea, că este mai vrednică de numele de creștină, întrucât corespunde mai deplin

începuturilor creștinismului. Că toate aceste consecințe curg din premisele date nu va părea nimănui nepotrivit. Ceea ce este cu totul uimitor este că există bărbați catolici și preoți care, deși, după cum voim să credem, se îngrozesc de asemenea monstruozități, totuși se poartă ca și cum le-ar aproba pe deplin. Căci ei dau maeștrilor unor asemenea erori laude, le acordă onoruri publice, astfel încât oricine se poate convinge cu ușurință că ei nu cinstesc oameni, poate nu lipsiți cu totul de oarecare merite, ci mai degrabă erorile pe care aceștia le afirmă pe față și se străduiesc din toate puterile să le răspândească în popor.

Mai este, în plus, în acest punct al doctrinei ceva cu totul potrivnic adevărului catolic. Anume, acest principiu despre experiență este transferat și asupra tradiției, pe care Biserica a afirmat-o până acum, și este golit cu totul de conținut. Căci moderniștii înțeleg tradiția astfel: ca o anumită comunicare, către alții, a experienței originare prin predicare, cu ajutorul unei formule intelectuale. De aceea, acestei formule, pe lângă puterea ei, după cum spun, reprezentativă, îi atribuie și o putere sugestivă: atât pentru cel ce crede, spre a trezi sentimentul religios poate adormit și a reînnoi o experiență cândva avută, cât și pentru cei care încă nu cred, spre a produce pentru prima dată sentimentul religios și a provoca experiența. Astfel, experiența religioasă se răspândește pe larg în popoare: și nu numai către cei de acum, prin predicare, ci și către urmași, atât prin cărți, cât și prin transmiterea vorbelor de la unii la alții. Însă această comunicare a experienței prinde

uneori rădăcini și înflorește; alteori îmbătrânește îndată și moare. A înflori este, pentru moderniști, un argument al adevărului: căci ei confundă adevărul cu viața. Din aceasta se va putea deduce din nou că toate religiile câte există sunt adevărate, fiindcă altminteri n-ar trăi.

Ajungând aici, Venerabili Frați, avem destul și mai mult decât destul pentru a cunoaște bine ce rânduială stabilesc moderniștii între credință și știință, sub numele de știință înțelegând ei și istoria. Mai întâi trebuie ținut că materia care este obiectul uneia este cu totul exterioară materiei care este obiectul celeilalte și separată de ea. Credința privește numai ceea ce știința mărturisește că îi este incognoscibil. De aici, sarcina fiecăreia este diferită: știința se ocupă de fenomene, unde nu este loc pentru credință; credința, dimpotrivă, se ocupă de cele divine, pe care știința le ignoră cu desăvârșire. De unde, în cele din urmă, se încheie că între credință și știință nu poate exista niciodată dezbinare: căci, dacă fiecare își păstrează locul său, ele nu se vor întâlni niciodată una cu alta și, prin urmare, nici nu se vor contrazice. Dacă cineva ar obiecta că în natura vizibilă a lucrurilor se întâlnesc anumite realități care țin și de credință, precum viața omenească a lui Cristos, ei vor tăgădui. Căci, deși acestea sunt socotite între fenomene, totuși, întrucât sunt impregnate de viața credinței și au fost de credință, în chipul spus mai sus, transfigurate și deformate, ele sunt răpite din lumea sensibilă și trecute în materia divinului. De aceea, dacă cineva ar întreba mai departe dacă Cristos a săvârșit cu adevărat minuni și a prevăzut

cu adevărat viitorul, dacă a înviat cu adevărat și s-a înălțat la cer, știința agnostică va nega, credința va afirma; și totuși nu va fi între ele nicio luptă. Căci una va nega ca filosof vorbind filosofilor, contemplând pe Cristos numai după realitatea istorică; cealaltă va afirma ca credincios vorbind cu credincioșii, privind viața lui Cristos așa cum este retrăită de credință și în credință.

Cu toate acestea, se înșală amarnic cel ce socotește că s-ar putea crede că credința și știința nu sunt în niciun fel subordonate una alteia. Despre știință, într-adevăr, va judeca drept; despre credință însă nu, care trebuie spus că este supusă științei nu într-un singur fel, ci în trei moduri. Mai întâi, trebuie observat că, în orice fapt religios, după ce s-a scos realitatea divină și experiența pe care o are despre ea cel ce crede, toate celelalte, și mai ales formulele religioase, nu depășesc câmpul fenomenelor și, prin urmare, intră sub știință. Credinciosului îi este îngăduit, dacă vrea, să iasă din lume; însă, câtă vreme va trăi în lume, legile, privirea și judecățile științei și ale istoriei nu le va putea evita niciodată, vrea sau nu. În al doilea rând, deși s-a spus că Dumnezeu este obiectul numai al credinței, aceasta trebuie admis despre realitatea divină, dar nu despre ideea de Dumnezeu. Căci aceasta cade sub știință, care, filosofând în ordinea, după cum spun ei, logică, atinge chiar și ceea ce este absolut și ideal. De aceea, filosofia sau știința are dreptul de a cunoaște ideea de Dumnezeu, de a o modera în evoluția ei și, dacă a intervenit ceva străin, de a o corecta. De aici zicerea modernișilor:

evoluția religioasă trebuie să se potrivească cu cea morală și intelectuală; adică, după cum învață un anumit maestru pe care îl urmează, să se supună acelorași legi. Se adaugă, în fine, faptul că omul nu suferă în sine o dualitate; de unde credinciosul este împins de o anumită necesitate lăuntrică să împace credința cu știința, astfel încât credința să nu se abată de la ideea generală pe care știința o oferă despre acest univers. Așa se ajunge ca știința să fie cu totul liberă față de credință, iar credința, deși este declarată străină de știință, să fie totuși supusă ei. Toate acestea, Venerabili Frați, sunt cu totul contrare celor pe care le învăța Pius al IX-lea, predecesorul nostru, spunând (Brev. către Episcopul de Breslau, 15 iunie 1857) că filosofia, în cele ce privesc religia, nu trebuie să stăpânească, ci să slujească; nu să prescrie ce trebuie crezut, ci să îmbrățișeze cu ascultare rațională; și nu să cerceteze adâncimile tainelor lui Dumnezeu, ci să le cinstească cu evlavie și umilință. Moderniștii întorc cu totul pe dos această rânduială; și li se potrivește, prin urmare, ceea ce Grigore al IX-lea, de asemenea predecesorul nostru, scria despre unii teologi ai timpului său (Scrisoare către maeștrii teologiei din Paris, non. iun. 1223): „Unii dintre voi, umflându-se ca un burduf cu duhul deșertăciunii, se străduiesc să treacă dincolo de hotarele așezate de Părinți printr-o noutate profană; plecând înțelesul paginii cerești… către doctrina filosofică a raționaliștilor, spre ostentarea științei, nu spre vreun folos al ascultătorilor… Ei, atrași de doctrine felurite și străine, întorc capul în coadă și silesc regina să slujească roabei."

Aceasta se va vedea și mai limpede dacă se privește felul în care moderniștii lucrează, întru totul potrivit cu cele ce învață. Căci multe dintre cele scrise sau spuse de ei par a fi potrivnice între ele, încât cineva i-ar socoti lesne șovăitori și nesiguri. Totuși, aceasta se întâmplă cu bună știință și cu socoteală, din părerea pe care o au despre separarea reciprocă a credinței și a științei. De aici se face că, în cărțile lor, găsim unele lucruri pe care un catolic le-ar aproba cu totul; iar în pagina următoare, altele pe care ai crede că le-a dictat un raționalist. De aici, scriind istorie, nu introduc nicio mențiune despre dumnezeirea lui Cristos; dar, predicând în biserici, o mărturisesc cu cea mai mare tărie. De asemenea, istorisind, nu țin seama nicăieri de Sinoade și de Părinți; dar, dacă predau catehismul, îi aduc cu cinste pe amândoi. De aici, ei despart exegeza teologică și pastorală de exegeza științifică și istorică. La fel, din principiul că știința nu depinde în niciun fel de credință, când vorbesc despre filosofie, despre istorie, despre critică, fără să se sfiască a călca pe urmele lui Luther (Propoziția 29 condamnată de Leon al X-lea, în bula „Exsurge Domine", 16 mai 1520: „Ni s-a deschis calea de a slăbi autoritatea Sinoadelor și de a contrazice liber faptele lor, de a judeca decretele lor și de a mărturisi cu îndrăzneală ceea ce pare adevărat, fie că a fost aprobat, fie că a fost respins de orice Conciliu"), își arată în toate chipurile disprețul față de preceptele catolice, față de Sfinții Părinți, față de sinoadele ecumenice, față de magisteriul bisericesc; iar dacă sunt mustrați pentru aceasta, se plâng că li se răpește libertatea. În cele din urmă, mărturisind că credința trebuie supusă științei,

critică pretutindeni pe față Biserica fiindcă refuză cu încăpățânare să-și supună dogmele opiniilor filosofiei și să se conformeze lor; iar ei, dimpotrivă, după ce au înlăturat vechea teologie în acest scop, se străduiesc să introducă una nouă, care să se plece înaintea rătăcirilor filosofilor.

Aici, Venerabili Frați, ni se deschide calea de a-i privi pe moderniști în arena teologică. Lucrare anevoioasă, desigur; dar trebuie încheiată în puține cuvinte. Este vorba, anume, de împăcarea credinței cu știința, și aceasta nu altfel decât prin supunerea uneia față de cealaltă. În acest fel, modernistul ca teolog se folosește de aceleași principii pe care le-am văzut în uz la filosof și le adaptează la credincios; zicem: principiile imanenței și ale simbolismului. Și astfel își duce cât se poate de repede lucrul la capăt. Filosoful dă ca principiu că credința este imanentă; credinciosul adaugă că acest principiu este Dumnezeu; teologul conchide: așadar Dumnezeu este imanent în om. De aici imanența teologică. Iarăși: pentru filosof este sigur că reprezentările obiectului credinței sunt numai simbolice; pentru credincios este la fel de sigur că obiectul credinței este Dumnezeu în Sine; teologul deci trage concluzia: reprezentările realității divine sunt simbolice. De aici simbolismul teologic. Erori, fără îndoială, cu totul grave; iar cât sunt de vătămătoare se va vedea din consecințe.

Căci, spre a vorbi îndată despre simbolism: întrucât simbolurile sunt astfel în raport cu obiectul, iar în raport cu credinciosul sunt instrumente, trebuie mai întâi, spun ei, ca credinciosul să se ferească a se lipi peste măsură de însăși

formula ca formulă, ci să o folosească numai pentru a adera la adevărul absolut, pe care formula, în același timp, îl descoperă și îl acoperă și se străduiește să-l exprime fără a-l ajunge vreodată. Mai adaugă că asemenea formule trebuie întrebuințate de credincios în măsura în care îi sunt de folos; căci ele sunt date spre folos, nu spre piedică; rămânând neatins, desigur, respectul care, din punct de vedere social, se cuvine formulărilor pe care magisteriul public le-a judecat potrivite pentru a exprima conștiința comună, atâta vreme cât același magisteriu nu va hotărî altceva.

Despre imanență însă, ce cred moderniștii în realitate, este greu de arătat; căci nu este aceeași părerea tuturor. Unii o așază în faptul că Dumnezeu, lucrând, este intim prezent în om mai mult decât omul este prezent sieși; lucru care, dacă este înțeles drept, nu are de ce să fie mustrat. Alții o pun în aceea că acțiunea lui Dumnezeu este una cu acțiunea naturii, precum cauza primă cu cauza secundă; ceea ce desființează în fapt ordinea supranaturală. Iar alții, în sfârșit, o explică astfel încât dau naștere suspiciunii unui înțeles panteist; și aceasta se potrivește mai bine cu celelalte doctrine ale lor.

La această imanență proclamată se mai adaugă ceva, pe care îl putem numi permanență divină; iar aceste două se deosebesc între ele aproape în același fel în care experiența privată se deosebește de experiența transmisă prin tradiție. Un exemplu va lămuri lucrul, luat din Biserică și din Sacramente. Biserica, spun ei, și Sacramentele nu trebuie crezute ca fiind instituite de Cristos Însuși. O împiedică agnosticismul, care nu cunoaște

în Cristos nimic în afară de un om, a cărui conștiință religioasă, ca a celorlalți oameni, s-a format treptat; o împiedică legea imanenței, care respinge, cum zic ei, aplicațiile externe; o împiedică și legea evoluției, care cere timp și o anumită succesiune a împrejurărilor pentru ca germenii să se dezvolte; o împiedică, în cele din urmă, istoria, care arată că așa a fost în fapt cursul lucrurilor. Totuși, trebuie ținut că Biserica și Sacramentele au fost instituite de Cristos în mod mediat. Dar de către cine? Ei afirmă că toate conștiințele creștine sunt cuprinse într-un fel, prin putere, în conștiința lui Cristos, precum planta în sămânță. Iar deoarece germenii trăiesc viața seminței, toți creștinii trebuie să fie spusi că trăiesc viața lui Cristos. Însă viața lui Cristos, potrivit credinței, este divină; așadar și viața creștinilor. Dacă, prin urmare, această viață, de-a lungul veacurilor, a dat început Bisericii și Sacramentelor, pe drept se va spune că un asemenea început este de la Cristos și este divin. Astfel, ei ajung în chip deplin să facă divine și Scripturile sfinte, și dogmele divine. Cu aceasta se încheie, în mare, teologia modernișilor. O zestre, desigur, săracă; dar prea îndestulătoare pentru acela care mărturisește că științei, orice ar porunci, trebuie întotdeauna să i se asculte. Aplicarea acestora la celelalte pe care le vom spune o va vedea fiecare cu ușurință de la sine.

Până aici am atins despre originea credinței și despre natura ei. Dar fiindcă credința are multe roade, iar cele principale sunt Biserica, dogma, cultul sacru și ceea ce numim cărți sfinte, trebuie cercetat și ce învață modernișii despre acestea. Și,

pentru a începe cu dogma, originea și natura ei au fost arătate mai sus. Dogma se naște dintr-un anumit impuls sau necesitate, prin puterea căruia cel ce crede lucrează asupra gândurilor sale, pentru ca să se lumineze mai mult conștiința sa și a altora. Această lucrare stă în a cerceta și a șlefui formula primitivă a minții, nu după o explicație logică în sine, ci după împrejurări sau, cum spun ei, mai puțin potrivit pentru a se înțelege, „vital". De aici se întâmplă ca, în jurul ei, să răsară treptat anumite formule secundare, după cum am arătat; care apoi, îmbinate într-un singur corp ori într-o singură clădire doctrinară, când vor fi sancționate de magisteriul public ca răspunzând conștiinței comune, se numesc dogmă. De aceasta trebuie deosebite bine comentariile teologilor, care, deși nu trăiesc viața dogmei, totuși nu sunt cu totul nefolositoare: atât pentru a împăca religia cu știința și a înlătura opozițiile dintre ele, cât și pentru a lumina și a apăra religia din afară; ba poate vor fi folositoare și prin aceea că pregătesc materia pentru o viitoare dogmă nouă.

Despre cultul sacru nu ar fi multe de spus, dacă sub acest nume nu ar intra și Sacramentele, despre care erorile moderniștilor sunt de cea mai mare greutate. Ei afirmă că cultul ia naștere dintr-un dublu impuls sau necesitate; căci toate, după cum am văzut, în sistemul lor se nasc din impulsuri intime sau necesități. Una este de a atribui religiei ceva sensibil; cealaltă de a o manifesta, lucru care, desigur, nu se poate nicidecum fără o anumită formă sensibilă și fără acte consacratoare; acestea sunt ceea ce numim Sacramente.

Sacramentele însă, pentru moderniști, sunt semne sau simboluri goale, deși nu lipsite de putere. Pentru a arăta această putere, ei dau exemplul unor cuvinte care, în vorbirea obișnuită, se spune că au dobândit „noroc", pentru că au prins vigoare spre a răspândi anumite noțiuni, puternice și care lovesc foarte tare sufletele. Așa cum aceste cuvinte sunt rânduite spre noțiuni, tot astfel Sacramentele sunt rânduite spre sentimentul religios: nimic mai mult. Ar spune, desigur, mai limpede, dacă ar afirma că Sacramentele au fost instituite numai spre a hrăni credința. Însă Conciliul din Trento a condamnat aceasta (Sess. vii, despre Sacramente în general, can. 5): „Dacă cineva ar zice că aceste sacramente au fost instituite numai pentru a hrăni credința, să fie anatema."

Despre natura și originea cărților sfinte am gustat deja ceva. Pe acestea, potrivit principiilor modernistilor, le-ar putea defini cineva bine drept o culegere de experiențe, care nu vin oricui în chip obișnuit, ci sunt extraordinare și de seamă, avute într-o oarecare religie. Așa învață moderniștii despre cărțile noastre, atât ale Vechiului, cât și ale Noului Testament. Însă, pentru a-și sprijini cu viclenie părerile, ei notează că, deși experiența este a timpului prezent, ea poate totuși lua materia și din trecut, și din viitor, după cum cel ce crede fie retrăiește cele trecute prin aducere-aminte ca pe cele prezente, fie trăiește cele viitoare prin anticipare. Aceasta explică modul în care, în cărțile sfinte, pot fi socotite și scrieri istorice și apocaliptice. Astfel, în aceste cărți Dumnezeu vorbește, într-adevăr, prin credincios; dar, după cum susține teologia

moderniștilor, numai prin imanență și permanență vitală. Vom întreba: ce se întâmplă atunci cu inspirația? Ei răspund că aceasta nu se deosebește nicidecum de acel impuls, decât poate prin intensitate, prin care credinciosul este silit să-și exprime credința în cuvânt scris sau vorbit. Avem ceva asemănător în inspirația poetică; de unde cineva spunea: „Este un Dumnezeu în noi; ne încălzim, fiind mișcați de El." În acest fel, Dumnezeu trebuie numit începutul inspirației cărților sfinte. Despre această inspirație, moderniștii mai adaugă că nu este absolut nimic în cărțile sfinte care să fie lipsit de ea. Spunând aceasta, i-ai crede mai ortodocși decât alții mai noi, care restrâng întrucâtva inspirația, de pildă atunci când introduc așa-numitele citate tacite. Dar la ei aceasta este numai vorbă și simulare. Căci, dacă judecăm Biblia după prescripțiile agnosticismului, ca fiind o operă omenească, scrisă de oameni pentru oameni, deși teologului i se dă dreptul de a o numi divină prin imanență, cum ar mai putea fi restrânsă inspirația? Moderniștii, desigur, afirmă inspirația generală a cărților sfinte; însă nu admit niciuna în sens catolic.

O recoltă mai bogată de spus oferă ceea ce își închipuie școala moderniștilor despre Biserică. Ei așază la început că ea ia naștere dintr-o dublă necesitate: una, în orice credincios, mai ales în acela care a dobândit o experiență originară și singulară, de a-și comunica credința altora; cealaltă, după ce credința a devenit comună între mai mulți, în colectivitate, de a se uni într-o societate și de a păzi, spori și răspândi binele

comun. Ce este, așadar, Biserica? Este rodul conștiinței colective ori al asocierii conștiințelor individuale, care, prin puterea permanenței vitale, depind de un prim credincios; adică, pentru catolici, de Cristos. Mai departe, orice societate are nevoie de o autoritate conducătoare, al cărei oficiu este să îndrume pe toți cei uniți către scopul comun și să păzească cu prudență elementele de coeziune, care, în grupul religios, se împlinesc în doctrină și cult. De aici, în Biserica catolică, o autoritate triplă: disciplinară, dogmatică, cultuală. Iar natura acestei autorități trebuie dedusă din originea ei; și din natura ei se desprind drepturile și îndatoririle. În veacurile trecute a fost răspândită eroarea că autoritatea a intrat în Biserică din afară, anume în chip imediat de la Dumnezeu; pentru care era socotită pe drept autocratică. Dar acestea, în vremurile de acum, au îmbătrânit. După cum se spune că Biserica a ieșit din colectivitatea conștiințelor, tot astfel autoritatea izvorăște vital din însăși Biserica. Așadar, autoritatea, ca și Biserica, își are originea în conștiința religioasă și, prin urmare, îi este supusă; iar dacă ar disprețui această supunere, se preschimbă în tiranie.

Trăim însă în vremea în care simțul libertății a ajuns pe culme. În statul civil, conștiința publică a introdus cârmuirea populară. Dar conștiința în om, ca și viața, este una. Prin urmare, dacă autoritatea Bisericii nu voiește să stârnească și să hrănească în conștiințele oamenilor un război lăuntric, îi revine datoria de a întrebuința forme democratice; cu atât mai mult cu cât, dacă nu o face, o paște pieirea. Căci nebun, fără îndoială, ar fi cel ce ar socoti că, în simțul libertății, așa cum

domnește acum, se va putea face vreodată întoarcere. Strâns cu forța și închis, el va izbucni mai puternic, iar Biserica și religia vor fi nimicite. Așa raționează moderniștii; de aceea sunt cu totul ocupați să găsească căile de a împăca autoritatea Bisericii cu libertatea credincioșilor.

Dar Biserica nu are numai înlăuntru, între zidurile casei, pe cei cu care trebuie să se lege prietenește; are și în afară. Căci lumea nu este ocupată numai de ea; o ocupă deopotrivă alte asociații, cu care trebuie să existe neapărat relații și schimburi. Ce drepturi, ce îndatoriri are Biserica față de asociațiile civile trebuie așadar determinat; și nu altfel poate fi determinat decât din însăși natura Bisericii, așa cum moderniștii ne-au descris-o. În aceasta, ei folosesc aceleași reguli care au fost aduse mai sus pentru știință și credință. Acolo era vorba de obiecte, aici de scopuri. După cum, așadar, prin obiect am văzut că credința și știința sunt străine una de alta, tot astfel statul și Biserica sunt străine unul de altul din pricina scopurilor pe care le urmăresc: acela, temporal, aceasta, spiritual. Altădată era îngăduit ca temporalul să fie supus spiritualului; era îngăduit să se vorbească despre chestiuni mixte, în care Biserica intervenea ca stăpână și regină, deoarece se socotea că Biserica a fost instituită de Dumnezeu, fără mijloc, ca autoare a ordinii supranaturale. Dar acum acestea sunt respinse de filosofi și de istorici. Statul, așadar, trebuie despărțit de Biserică, precum și catolicul de cetățean. Prin urmare, orice catolic, fiind și cetățean, are dreptul și datoria, neglijând autoritatea Bisericii, lăsând la o parte

dorințele, sfaturile și poruncile ei, ba chiar disprețuind mustrările ei, să urmărească ceea ce socotește că folosește cetății. A prescrie calea de urmat cetățeanului sub orice pretext este un abuz al puterii bisericești, care trebuie respins cu toată tăria. Acestea, Venerabili Frați, de unde izvorăsc toate, sunt aceleași pe care Pius al VI-lea, predecesorul nostru, le-a condamnat în chip solemn în Constituția apostolică Auctorem fidei (Prop. 2: „Propoziția care statornicește că puterea dată de Dumnezeu Bisericii, spre a fi comunicată păstorilor care sunt slujitorii ei pentru mântuirea sufletelor, este înțeleasă astfel încât puterea slujirii și a cârmuirii bisericești să se derive de la comunitatea credincioșilor către păstori": eretică. Prop. 3: „Propoziția care statornicește că Pontiful Roman este cap ministerial; explicată astfel încât Pontiful Roman să primească puterea slujirii nu de la Cristos în persoana fericitului Petru, ci de la Biserică, prin care, ca succesor al lui Petru, are puterea de adevărat vicar al lui Cristos și cap al întregii Biserici în toată Biserica": eretică.)

Dar școala modernișt ilor nu se mulțumește cu a spune că statul trebuie despărțit de Biserică. După cum credința, în ceea ce privește elementele, cum spun ei, fenomenice, trebuie supusă științei, tot astfel, în treburile temporale, Biserica trebuie să fie supusă statului. Aceasta, poate, nu o afirmă încă pe față; însă sunt siliți de puterea raționamentului să o admită. Căci, odată stabilit că, în cele temporale, statul poate fi singur stăpân, dacă se întâmplă ca un credincios, nefiind mulțumit cu actele intime ale religiei, să treacă la cele externe, precum

administrarea sau primirea Sacramentelor, va fi necesar ca acestea să cadă sub stăpânirea statului. Ce se va întâmpla atunci cu autoritatea bisericească? Fiindcă ea nu se exercită decât prin acte externe, ea va fi supusă statului în întregime. Împinși de această consecință, mulți dintre protestanții liberali scot din mijloc orice cult sacru extern, ba chiar orice asociație religioasă externă, și se străduiesc să introducă o religie, cum spun ei, individuală. Dacă moderniștii nu înaintează încă deschis până aici, cer totuși între timp ca Biserica să se plece de bunăvoie acolo unde o împing ei și să se adapteze formelor civile. Și acestea despre autoritatea disciplinară.

Dar despre puterea doctrinală și dogmatică ceea ce gândesc este cu mult mai rău și mai vătămător. Despre magisteriul Bisericii își închipuie astfel. O asociație religioasă nu poate nicidecum să se unească cu adevărat într-un singur trup dacă nu este una conștiința celor asociați și una formula de care se folosesc. Însă amândouă aceste unități cer un fel de minte comună, al cărei oficiu este să găsească și să determine formula care răspunde mai bine conștiinței comune; iar acestei minți trebuie să i se dea destulă autoritate pentru a impune comunității formula pe care a stabilit-o. În această legătură și, ca să spunem așa, contopire a minții care alege formula și a puterii care o prescrie, moderniștii așază noțiunea magisteriului bisericesc. Prin urmare, deoarece magisteriul se naște în cele din urmă din conștiințele individuale și primește un oficiu public încredințat spre folosul acelorași conștiințe, urmează în mod necesar că el depinde de aceleași conștiințe și,

prin urmare, trebuie să se încline către forme populare. De aceea, a opri conștiințele oamenilor de a-și mărturisi pe față și fără ocol impulsurile pe care le simt, și a pune piedici forței critice prin care dogma este împinsă la evoluțiile necesare, nu este uz, ci abuz al puterii date pentru utilitate. La fel, în însăși întrebuințarea puterii trebuie aplicate măsura și cumpătarea. A nota și a proscrie orice carte, fără știința autorului, fără a îngădui vreo explicație, fără vreo dezbatere, este, fără îndoială, foarte aproape de tiranie. De aceea și aici trebuie găsită o cale de mijloc, astfel încât drepturile autorității și ale libertății să rămână întregi. Între timp, catolicul trebuie să se poarte astfel încât să mărturisească public că este foarte supus autorității, fără însă a înceta să-și urmeze propria sa fire. În general, ei prescriu despre Biserică aceasta: fiindcă scopul puterii bisericești ține numai de cele spirituale, trebuie îndepărtat tot aparatul exterior prin care ea este împodobită mai strălucit înaintea ochilor privitorilor. În aceasta se neglijează, desigur, că religia, deși ține de suflete, nu este totuși închisă numai în suflete; și că cinstea dată autorității se întoarce către Cristos, întemeietorul ei.

Mai departe, pentru a încheia toată această materie despre credință și despre feluritele ei roade, rămâne, Venerabili Frați, să ascultăm, în cele din urmă, prescripțiile moderniștilor privitoare la explicarea amândurora. Principiul lor general aici este acesta: în religia care trăiește nu există nimic care să nu fie schimbător și, prin urmare, trebuie să se schimbe. De aici ei fac pasul către ceea ce este aproape capul doctrinei lor, anume

către evoluție. Dogma, așadar, Biserica, cultul sacru, cărțile pe care le cinstim ca sfinte, ba chiar credința însăși, dacă nu voim să le numărăm între lucrurile moarte, trebuie să fie ținute sub legile evoluției. Și aceasta nu poate părea de mirare, dacă avem înaintea ochilor cele predate de moderniști despre fiecare dintre acestea. Odată, deci, pusă legea evoluției, avem și modul evoluției, așa cum este descris de moderniști.

Și mai întâi, în ceea ce privește credința. Forma cea dintâi a credinței, spun ei, a fost grosolană și comună tuturor oamenilor, ca una ce izvora din însăși natura și viața oamenilor. Evoluția vitală a adus progresul, nu prin adăugarea din afară a unor forme noi, ci printr-o pervertire tot mai mare, de la o zi la alta, a sentimentului religios în conștiință. Iar această progresiune s-a făcut în două chipuri: mai întâi negativ, prin eliminarea oricărui element străin, de pildă venit din familie ori din neam; apoi pozitiv, prin șlefuirea intelectuală și morală a omului, de unde noțiunea divinului a devenit mai largă și mai limpede, iar sentimentul religios mai ales. Pentru credința în mers înainte trebuie invocate aceleași cauze care au fost aduse mai sus pentru a-i explica originea. Totuși, trebuie adăugați și anumiți oameni extraordinari (pe care noi îi numim profeți, dintre care cel mai de seamă este Cristos); atât pentru că ei au arătat în viața și în cuvintele lor ceva tainic, pe care credința îl atribuia divinității, cât și pentru că au dobândit experiențe noi, nemaiauzite înainte, care răspundeau nevoii religioase a fiecărui timp. Progresul dogmei se naște mai ales din aceea că trebuie înlăturate piedicile

credinței, învinși dușmanii, respinse contradicțiile. Adaugă la acestea un efort necontenit de a pătrunde mai bine cele cuprinse în tainele credinței. Astfel, ca să trecem peste celelalte exemple, s-a întâmplat cu Cristos: acel ceva divin, oricare ar fi fost, pe care credința îl admitea, a fost lărgit puțin câte puțin și treptat, până când, în cele din urmă, El a fost socotit Dumnezeu. La evoluția cultului contribuie mai ales necesitatea de a se adapta la moravurile și tradițiile popoarelor; de asemenea, folosirea unei anumite puteri a actelor, pe care au luat-o din uz. În sfârșit, pentru Biserică, cauza evoluției izvorăște de acolo că ea are nevoie să se potrivească cu împrejurările istorice și cu formele de cârmuire civilă introduse public. Așa vorbesc ei despre fiecare.

Aici însă, înainte de a merge mai departe, voim să fie bine notată această doctrină despre necesități ori trebuințe (pe care o numesc mai cu înțeles, de obicei, dei bisogni); căci, pe lângă tot ce am văzut, ea este ca o bază și temelie a acelei metode vestite pe care o numesc istorică.

Ca să stăruim încă în doctrina evoluției, mai este de observat că, deși trebuințele ori necesitățile împing la evoluție, dacă s-ar acționa numai prin acestea, evoluția ar trece cu ușurință hotarele tradiției și, prin urmare, desprinsă de principiul vital originar, ar fi trasă mai degrabă către ruină decât către progres. De aici, urmărind mai deplin gândirea modernișt ilor, vom spune că evoluția se produce din ciocnirea a două puteri, dintre care una împinge către progres, iar cealaltă trage către conservare. Puterea conservatoare este tare în Biserică și este

cuprinsă în tradiție. Iar această putere o exercită autoritatea religioasă: și aceasta atât prin dreptul însuși, căci este în natura autorității să păzească tradiția, cât și în fapt, deoarece autoritatea, fiind departe de frământările vieții, este împinsă puțin sau aproape deloc de acei stimuli care îndeamnă spre progres. Dimpotrivă, puterea care răpește spre înaintare și răspunde trebuințelor intime stă ascunsă și lucrează în conștiințele celor particulari, mai ales ale acelora care, cum spun ei, ating viața mai de aproape și mai dinăuntru.

Iată aici, Venerabili Frați, vedem deja cum se ivește acea doctrină cu totul pierzătoare care introduce pe laici în Biserică drept elemente ale progresului. Dintr-un fel de învoială și pact între aceste două puteri, conservatoare și favorabilă progresului, adică între autoritate și conștiințele particularilor, se nasc înaintările și schimbările. Căci conștiințele particularilor, sau unele dintre ele, lucrează asupra conștiinței colective; iar aceasta lucrează asupra celor care au autoritatea și îi silește să încheie pacte și să rămână în pact. De aici se înțelege lesne de ce moderniștii se miră atât de mult când află că sunt mustrați ori pedepsiți. Ceea ce li se impută drept vină, ei socotesc drept datorie de împlinit cu religiozitate. Nimeni nu cunoaște mai bine decât ei trebuințele conștiințelor, deoarece le ating mai de aproape decât autoritatea bisericească. Așadar, ei adună în sine, ca într-un loc, toate aceste trebuințe; de unde se socotesc legați de îndatorirea de a vorbi și a scrie public. Să-i mustre, dacă voiește, autoritatea; ei se sprijină pe conștiința datoriei și, printr-o experiență

lăuntrică, știu că nu li se cuvin mustrări, ci laude. Nu le este ascuns, desigur, că înaintările nu se fac fără lupte, nici luptele fără victime: să fie, deci, ei victime, ca profeții și Cristos. Și nu de aceea, fiind tratați rău, urăsc autoritatea: îi îngăduie de bunăvoie să-și împlinească menirea. Se plâng numai că nu sunt ascultați; căci astfel se încetinește cursul sufletelor; însă ceasul ruperii zăgazurilor va veni, cu siguranță. Ei spun că legile evoluției pot fi îngrădite, dar nu pot fi nicidecum frânte. Pe calea începută înaintează, înaintează, deși mustrați și osândiți, acoperindu-și îndrăzneala incredibilă cu vălul unei smerenii prefăcute. Își pleacă, într-adevăr, grumazul în chip simulat; dar cu mâna și cu sufletul urmăresc mai îndrăzneț ceea ce au întreprins. Și aceasta o fac cu totul voit și cu chibzuință: atât pentru că țin că autoritatea trebuie stimulată, nu răsturnată; cât și pentru că le este necesar să rămână înlăuntrul zidurilor Bisericii, ca să schimbe încet conștiința colectivă; ceea ce, spunând, nu bagă de seamă că mărturisesc că conștiința colectivă se deosebește de ei și, prin urmare, nu au niciun drept să se vândă drept tâlcuitorii ei.

Astfel, Venerabili Frați, după moderniștii autori și actori, nimic nu trebuie să fie stabil, nimic neschimbător în Biserică. Nici de înaintași nu au fost lipsiți în această părere, anume de aceia despre care Pius al IX-lea, predecesorul nostru, scria deja: „Aceștia, dușmani ai revelației divine, lăudând cu cele mai înalte cuvinte progresul omenesc și dorind să-l introducă în religia catolică printr-o îndrăzneală cu totul temerară și sacrilegă, ca și cum religia însăși n-ar fi lucrarea lui

Dumnezeu, ci a oamenilor, sau o născocire filosofică ce poate fi desăvârșită prin mijloace omenești." (Enciclica Qui pluribus, 9 nov. 1846). Despre revelație, mai ales, și despre dogmă, nu este nicio noutate în doctrina moderniștilor; ci este aceeași care se găsește condamnată în Syllabus al lui Pius al IX-lea, enunțată astfel: „Revelația divină este imperfectă și, prin urmare, supusă unui progres continuu și nedefinit, care să corespundă progresului rațiunii omenești." (Syllabus, prop. 5). Iar mai solemn, în Conciliul Vatican, prin aceste cuvinte: „Căci învățătura credinței, pe care Dumnezeu a revelat-o, nu a fost propusă ca o invenție filosofică, spre a fi desăvârșită de mințile omenești, ci, ca un depozit divin, a fost încredințată Miresei lui Cristos, spre a fi păstrată cu credință și declarată fără greșeală. De aceea, trebuie păstrat pentru totdeauna și înțelesul dogmelor sacre pe care l-a declarat odată Sfânta Maică Biserică, și niciodată să nu se îndepărteze de la acest înțeles sub pretextul și numele unei înțelegeri mai înalte." (Constituția Dei Filius, cap. iv). Prin aceasta, desigur, explicarea noțiunilor noastre, chiar în cele ce privesc credința, nu numai că nu este împiedicată, ci, dimpotrivă, este ajutată și înaintată. De aceea, același Conciliu Vatican urmează: „Să crească, așadar, și să sporească mult și cu mare tărie, la fiecare în parte și la toți, atât în omul singur cât și în întreaga Biserică, prin treptele vârstelor și ale veacurilor, înțelegerea, știința, înțelepciunea; dar numai în genul său, adică în aceeași dogmă, în același sens și în aceeași sentință." (loc. cit.)

Dar după ce l-am observat, în adepții modernismului, pe filosof, pe credincios, pe teolog, rămâne acum să-i privim deopotrivă pe istoricul, pe criticul, pe apologetul, pe reformatorul.

Unii dintre moderniști, care se îndeletnicesc cu alcătuirea istoriilor, par foarte grijulii să nu fie crezuți filosofi; ba chiar mărturisesc că sunt cu totul străini de filosofie. O fac cu multă viclenie, pentru ca nimeni să nu creadă că sunt pătrunși de păreri filosofice preconcepute și că, de aceea, nu sunt, cum spun ei, întru totul obiectivi. Adevărul însă este că istoria sau critica lor nu grăiește decât filosofie; iar ceea ce ei deduc de aici se încheie printr-un raționament drept din principiile lor filosofice. Acest lucru este lesne de văzut pentru cel care ia aminte.

Primele trei canoane ale acestor istorici ori critici sunt, după cum am spus, aceleași principii pe care le-am adus mai sus din filosofie: anume agnosticismul, teorema despre transfigurarea lucrurilor prin credință, și încă un altul care a părut că se poate numi despre deformare. Să notăm acum consecințele fiecăruia.

Din agnosticism rezultă că istoria, ca și știința, este numai despre fenomene. Prin urmare, atât Dumnezeu, cât și orice intervenție divină în cele omenești trebuie trimisă la credință, ca ținând numai de aceasta. De aceea, dacă se întâlnește ceva alcătuit din două elemente, divin și uman, cum sunt Cristos, Biserica, Sacramentele și multe altele de acest fel, trebuie împărțit și separat astfel încât ceea ce este omenesc să fie dat

istoriei, iar ceea ce este divin să fie atribuit credinței. De aici, la moderniști, deosebirea răspândită între Cristosul istoric și Cristosul credinței, Biserica istoriei și Biserica credinței, Sacramentele istoriei și Sacramentele credinței, și altele asemenea.

Apoi, acest element omenesc însuși, pe care istoricul îl ia pentru sine, așa cum apare în monumente, trebuie spus că este ridicat de credință, prin transfigurare, dincolo de condițiile istorice. Așadar, trebuie din nou separate adaosurile făcute de credință și trimise la credința însăși și la istoria credinței; astfel, când este vorba de Cristos, tot ceea ce depășește condiția omenească, fie naturală, așa cum este prezentată de psihologie, fie cea compusă din locul și epoca în care a trăit, trebuie înlăturat.

Mai departe, din al treilea principiu filosofic, chiar lucrurile care nu ies din câmpul istoriei sunt trecute, ca printr-o sită: ei elimină și trimit la credință tot ceea ce, după judecata lor, în „logica faptelor", cum spun, nu este sau nu ar fi fost potrivit persoanelor. Astfel, ei vor ca Cristos să nu fi spus acele lucruri care par să depășească capacitatea mulțimii ascultătoare. De aici, din istoria Lui reală șterg și lasă credinței toate alegoriile care se întâlnesc în cuvântările Lui. Ne-am putea întreba după ce lege se face această despărțire. După firea omului, după condiția pe care a avut-o în cetate, după educație, după complexul împrejurărilor unui fapt: într-un cuvânt, dacă știm bine, după o normă care, în cele din urmă, cade în întregime în subiectiv. Ei se străduiesc, anume, să cuprindă și să poarte,

ca să zicem așa, persoana lui Cristos; iar ceea ce ei înșiși ar fi făcut în împrejurări asemănătoare, aceea transferă în întregime asupra lui Cristos. Astfel, ca să încheiem, a priori și din anumite principii ale filosofiei, pe care o țin, deși afirmă că o ignoră, ei spun că, în istoria reală, cum o numesc, Cristos nu este Dumnezeu și nu a făcut nimic divin; iar ca om a săvârșit și a spus numai acelea pe care ei, raportându-se la vremurile Lui, socotesc că ar fi avut drept să le săvârșească ori să le spună.

Iar după cum istoria își primește concluziile din filosofie, tot astfel critica și le primește din istorie. Criticul, urmând indiciile oferite de istoric, împarte monumentele în două. Tot ceea ce rămâne după acea triplă tăiere despre care s-a spus, îl atribuie istoriei reale; iar celelalte le trimite la istoria credinței sau internă. Ei disting cu grijă aceste două istorii; și istoria credinței, lucru pe care voim să fie bine notat, o opun istoriei reale ca reală. De aici, după cum am spus, un Cristos dublu: unul real, celălalt care nu a fost nicicând în fapt, ci ține de credință; unul care a trăit într-un loc și într-o epocă anumită, celălalt care se află numai în plăsmuirile evlavioase ale credinței: astfel este, de pildă, Cristos pe care îl prezintă Evanghelia după Ioan, care, spun ei, este în întregime o plăsmuire.

Dar dominația filosofiei asupra istoriei nu se încheie aici. După ce monumentele au fost împărțite în două, după cum am spus, filosoful revine cu dogma sa a imanenței vitale și spune că tot ceea ce este în istoria Bisericii trebuie explicat prin emanație vitală. Or, cauza sau condiția oricărei emanații

vitale trebuie pusă într-o anumită necesitate ori trebuință; prin urmare, și faptul trebuie conceput după necesitate, și, din punct de vedere istoric, acesta trebuie să fie posterior aceleia. Ce face atunci istoricul? Cercetând din nou monumentele, fie cele cuprinse în cărțile sfinte, fie aduse din altă parte, face din ele un indice al trebuințelor particulare, privind dogma, cultul sacru și celelalte, care s-au succedat una după alta în Biserică. Indicele astfel alcătuit îl dă criticului. Acesta însă pune mâna pe monumentele destinate istoriei credinței și le așază pe veacuri astfel încât fiecare să corespundă indicelui dat, ținând mereu minte acest precept: faptul urmează necesității, narațiunea precedă faptul. Uneori, desigur, se poate întâmpla ca anumite părți ale Bibliei, de pildă epistolele, să fie ele însele un fapt creat de necesitate. Oricum ar fi, legea este ca vârsta oricărui monument să nu fie determinată altfel decât din vârsta nevoii care a luat naștere în Biserică. Trebuie, de asemenea, deosebit între începutul unui fapt și dezvoltarea lui; căci ceea ce se poate naște într-o singură zi nu primește creșteri decât cu trecerea timpului. Din această cauză, criticul trebuie să împartă iarăși în două monumentele deja distribuite pe veacuri, după cum am spus, separând pe unele care țin de originea lucrului, iar pe altele care țin de dezvoltarea lui; și apoi să le rânduiască din nou pe timpuri.

Apoi, din nou, vine rândul filosofului, care poruncește istoricului să-și exercite studiile așa cum prescriu preceptele și legile evoluției. La aceasta istoricul să cerceteze iarăși monumentele; să cerceteze cu luare-aminte împrejurările și

condițiile în care Biserica s-a aflat în fiecare veac, puterea ei conservatoare, trebuințele interne și externe care au împins-o spre înaintare, piedicile care i s-au împotrivit; într-un cuvânt, tot ceea ce slujește la determinarea felului în care au fost păstrate legile evoluției. După acestea, el descrie, ca prin ultime contururi, istoria dezvoltării. Vine criticul, adaptează și celelalte monumente. Se pune mâna la scris: istoria este alcătuită.

Cui, întrebăm, trebuie atribuită această istorie? Istoricului sau criticului? Nici unuia, fără îndoială, ci filosofului. Totul acolo se face prin apriorism; și încă printr-un apriorism plin de erezii. Este, într-adevăr, de milă asemenea oameni despre care Apostolul ar fi zis: „S-au deșertat în cugetările lor… căci zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni" (Rom. i, 21-22); dar ne stârnesc și mânia când învinuiesc Biserica că amestecă și potrivește astfel monumentele încât să vorbească spre folosul ei. Îi atribuie, desigur, Bisericii ceea ce simt limpede că propria lor conștiință dezaprobă în ei.

Din acea împărțire și rânduire a monumentelor pe veacuri urmează de la sine că nu se mai pot atribui cărțile sfinte acelor autori cărora, în fapt, le sunt înscrise. De aceea, moderniștii nu se îndoiesc pretutindeni să afirme că aceleași cărți, mai ales Pentateuhul și primele trei Evanghelii, au crescut treptat dintr-o narațiune primitivă, scurtă, prin adaosuri și intercalări, anume introduse ca interpretări fie teologice, fie alegorice, ori chiar prin inserări menite numai să lege între ele lucruri deosebite. Cu alte cuvinte, ca să spunem pe scurt și mai

limpede, trebuie admisă o evoluție vitală a cărților sfinte, născută din evoluția credinței și răspunzând aceleiași. Ei adaugă că urmele acestei evoluții sunt atât de vădite, încât aproape istoria ei ar putea fi descrisă. Și, de fapt, o descriu, cu atâta lipsă de îndoială, încât ai crede că au văzut cu ochii lor pe scriitorii de rând, care, în fiecare epocă, au pus mâna să mărească scrierile sfinte. Ca să întărească acestea, cheamă în ajutor critica, pe care o numesc textuală, și se străduiesc să convingă că acest fapt ori această vorbă nu este la locul ei, și aduc alte rațiuni de același fel. Ai spune că și-au fixat pentru ei înșiși niște tipare ale narațiunilor ori cuvântărilor, după care judecă cu siguranță absolută ce este la locul său și ce este străin. Cât sunt ei în stare, pe această cale, să hotărască, să judece cine vrea. Totuși, cine îi ascultă afirmând despre lucrările lor asupra cărților sfinte, din care li s-a dat să găsească acolo atâtea lucruri notate ca nepotrivite, va crede aproape că nimeni înaintea lor nu a răsfoit aceleași cărți și că nu le-a cercetat pretutindeni o mulțime aproape fără număr de Doctori, cu o minte, cu o erudiție și cu o sfințenie a vieții cu mult mai presus decât a lor. Acești Doctori prea înțelepți au fost atât de departe de a reproșa Scripturilor sfinte ceva, încât, dimpotrivă, cu cât le cercetau mai adânc, cu atât mai mari mulțumiri aduceau Dumnezeirii pentru că binevoise să vorbească astfel cu oamenii. Dar, vai, Doctorii noștri nu s-au aplecat asupra cărților sfinte cu acele ajutoare cu care se slujesc moderniștii! Ei nu au avut ca maestru și călăuză filosofia, care pornește de la negarea lui Dumnezeu, și nici nu și-au ales pentru ei înșiși norma de judecată.

Acum, așadar, socotim că este limpede în ce constă metoda modernișt ilor în chestiuni istorice. Merge înainte filosoful; îl urmează istoricul; apoi, în ordine, vin criticile, atât cea internă, cât și cea textuală. Și, deoarece este propriu cauzei prime să-și împărtășească puterea celor ce urmează, devine evident că o asemenea critică nu este o critică oarecare, ci se numește pe drept agnostică, imanentistă, evoluționistă; și, prin urmare, cel care o mărturisește și o întrebuințează mărturisește erorile cuprinse în ea și se ridică împotriva doctrinei catolice. De aceea, s-ar putea părea cu totul de mirare că, între catolici, această specie de critică are astăzi atâta putere. Aceasta are două cauze: mai întâi alianța prin care istoricii și criticii de acest fel sunt legați între ei cât se poate de strâns, punând deoparte deosebirea neamurilor și dezacordul religiilor; apoi cea mai mare îndrăzneală, cu care ceea ce spune fiecare este lăudat de ceilalți într-un glas și atribuit progresului științei; cu care îl atacă în ceată pe acela care ar voi să judece singur noua monstruozitate; pe cel care o tăgăduiește îl acuză de ignoranță; iar pe acela care o îmbrățișează și o apără îl împodobesc cu laude. De aici nu puțini au fost înșelați, care, dacă ar fi privit lucrul mai cu luare-aminte, s-ar fi îngrozit. Iar din această stăpânire prea puternică a celor rătăciți, din această adeziune nechibzuită a sufletelor ușuratice, se naște un fel de stricăciune a aerului împrejurător, care pătrunde pretutindeni și răspândește molima. Dar să trecem la apologet.

Aici, și el depinde de filosof în două chipuri la modernișt i. Mai întâi indirect, luându-și materia din istoria scrisă, după cum

am văzut, la porunca filosofului; apoi direct, împrumutând de la acela dogme și judecăți. De aici acea prescripție răspândită în școala modernișților: noua apologetică trebuie să soluționeze controversele despre religie prin cercetări istorice și psihologice. De aceea, apologeții moderniști își încep lucrarea avertizând pe raționaliști că ei apără religia nu prin cărțile sfinte și nici prin istorii folosite de obicei în Biserică, care ar fi fost scrise după metoda veche, ci prin istoria reală, alcătuită după precepte moderne și după metoda modernă. Și aceasta o afirmă nu ca un argument „ad hominem", ci pentru că, în fapt, socotesc că numai această istorie transmite adevărul. Cât despre sinceritatea lor în a scrie, sunt în deplină siguranță: sunt deja cu raționaliștii, sunt lăudați ca luptând sub același steag; de care laudă, pe care un adevărat catolic ar respinge-o, ei se felicită și o pun împotriva mustrărilor Bisericii.

Să vedem însă acum cum împlinește unul dintre ei apologetica. Scopul pe care și l-a propus este acesta: să aducă pe omul încă lipsit de credință la acea experiență despre religia catolică, care, după principiile modernișților, este singurul temei al credinței. Spre aceasta se deschid două căi: una obiectivă, cealaltă subiectivă. Prima vine din agnosticism și urmărește să arate că în religie, mai ales în cea catolică, se află o virtute vitală care ar convinge pe orice psiholog și pe orice istoric cu judecată sănătoasă că, în istoria ei, trebuie să se ascundă ceva necunoscut. Pentru aceasta este nevoie să se arate că religia catolică, așa cum este acum, este întru totul

aceea pe care a întemeiat-o Cristos, adică nu este altceva decât explicarea progresivă a germenului pe care Cristos l-a introdus. Mai întâi, deci, trebuie determinat cum este acel germen. Ei voiesc ca acesta să fie redat prin formula următoare: Cristos a vestit venirea împărăției lui Dumnezeu, care urma să fie întemeiată în curând, și că El Însuși urma să fie Mesia ei, adică actorul dat și rânduit de Dumnezeu și organizatorul ei. După aceasta trebuie arătat în ce fel acel germen, rămânând totdeauna imanent și permanent în religia catolică, s-a dezvoltat treptat de-a lungul istoriei și s-a adaptat împrejurărilor ce au urmat, atrăgând vital din acestea tot ceea ce i-ar fi fost folositor dintre formele doctrinare, cultuale și bisericești; biruind între timp orice piedici, nimicind adversarii, supraviețuind oricăror prigoniri și lupte. Iar după ce toate acestea — piedici, adversari, prigoniri, lupte — precum și viața și fecunditatea Bisericii s-au arătat a fi de așa fel încât, deși legile evoluției apar nevătămate în istoria aceleiași Biserici, totuși nu sunt îndeajuns pentru a explica pe deplin această istorie, necunoscutul va sta înainte și se va oferi de la sine. Așa spun ei. Însă, în tot acest raționament, nu bagă de seamă un lucru: că acea determinare a germenului primitiv se datorează numai apriorismului filosofului agnostic și evoluționist, și că germenul însuși este astfel definit de ei în chip gratuit, ca să se potrivească pricinii lor.

În timp ce însă apologeții noi se străduiesc, prin raționamentele înșirate, să afirme și să facă primită religia catolică, ei dau de bunăvoie și recunosc că sunt în ea multe

lucruri care smintesc sufletele. Ba chiar, cu o plăcere nu cu totul ascunsă, se laudă pe față că găsesc în ea, chiar în materie dogmatică, erori și contradicții; adaugă totuși că acestea nu numai că au o scuză, ci — lucru care trebuie să pară uimitor — au fost produse în chip drept și legitim. Astfel, după ei, în cărțile sfinte, foarte multe sunt atinse de eroare în materie științifică sau istorică. Dar, spun ei, acolo nu este vorba de științe ori de istorie, ci numai de religie și de moravuri. Știința și istoria sunt acolo niște învelișuri, prin care experiențele religioase și morale sunt acoperite, pentru a se răspândi mai ușor în popor; iar dacă poporul nu ar fi înțeles altfel, o știință sau o istorie mai desăvârșită i-ar fi fost nu folos, ci vătămare.

De altfel, adaugă cărțile sfinte, fiind prin fire religioase, trăiesc în mod necesar viața; iar viața are și ea adevărul și logica ei, desigur alta decât adevărul și logica rațională, ba chiar de un cu totul alt ordin: adevărul, adică, al comparației și proporției, atât față de mediul (așa spun ei) în care se trăiește, cât și față de scopul pentru care se trăiește. În cele din urmă ajung până acolo încât, fără nicio cumpătare, afirmă că tot ceea ce se explică prin viață este adevărat și legitim. Noi însă, Venerabili Frați, care avem un singur și unic adevăr, și care prețuim cărțile sfinte astfel încât, scrise fiind sub inspirația Duhului Sfânt, îl au pe Dumnezeu autor, afirmăm că aceasta este același lucru cu a atribui lui Dumnezeu însuși o minciună de utilitate ori o minciună „de complezență"; și, cu cuvintele lui Augustin, afirmăm: „Odată admisă, într-un asemenea vârf de autoritate, o minciună de vreun fel, nu va rămâne nicio parte

a acelor cărți care să nu fie, după cum i se va părea fiecăruia, ori greu de primit pentru moravuri, ori de necrezut pentru credință, raportată, după aceeași regulă cu totul pierzătoare, la sfatul și îndatorirea autorului mincinos." (Epist. 28). De unde și ceea ce același sfânt Doctor adaugă: „În ele, adică în Scripturi, va crede fiecare ce voiește, iar ce nu voiește nu va crede." Dar apologeții moderniști înaintează cu vioiciune.

Ei mai admit că în cărțile sfinte se întâlnesc uneori raționamente pentru a dovedi o anumită doctrină, care nu se sprijină pe niciun temei rațional, precum acelea care se întemeiază pe profeții. Însă le apără și pe acestea ca pe niște artificii ale predicării, pe care viața le face legitime. Mai mult: îngăduie, ba chiar afirmă, că Însuși Cristos a greșit în mod vădit când a indicat timpul venirii împărăției lui Dumnezeu; și că aceasta, spun ei, nu trebuie să pară de mirare, căci și El era supus legilor vieții! După acestea, ce să mai spunem despre Biserică și dogme? Și acestea abundă în opoziții vădite; dar, pe lângă faptul că sunt admise de logica vitală, nu sunt potrivnice adevărului simbolic: căci acolo este vorba de infinit, iar aspectele infinitului sunt fără număr. În fine, ei aprobă și apără toate acestea într-atât încât nu se sfiesc să mărturisească: nu există cinste mai înaltă adusă Infinitului decât a afirma despre El lucruri contradictorii! Odată aprobată contradicția, ce nu va mai fi aprobat?

Totuși, omul care încă nu crede poate fi dispus spre credință nu numai prin argumente obiective, ci și prin subiective. În acest scop, apologeții moderniști se întorc la doctrina

imanenței. Ei se străduiesc să-l convingă pe om că, în el însuși și în adâncurile cele mai intime ale naturii și vieții lui, se ascunde dorința și cerința unei religii, și nu a oricărei religii, ci tocmai a uneia ca aceea catolică: aceasta, spun ei, fiind cu totul cerută de o explicare desăvârșită a vieții. Aici însă trebuie din nou să ne plângem cu tărie că nu lipsesc dintre catolici oameni care, deși resping doctrina imanenței ca doctrină, totuși o folosesc ca apologetică; și o fac cu atâta neglijență încât par a admite în natura omenească nu numai capacitatea și potrivirea pentru ordinea supranaturală, lucru pe care apologeții catolici l-au arătat întotdeauna cu temperări potrivite, ci o cerință adevărată și în sens propriu. Ca să vorbim însă mai adevărat, această „cerință" a religiei catolice este introdusă de moderniștii care vor să pară mai cumpătați. Căci cei care pot fi numiți integraliști vor ca omului care încă nu crede să i se arate însuși germenul care se ascunde în el, acela care a fost în conștiința lui Cristos și a fost transmis de El oamenilor.

Astfel, Venerabili Frați, recunoaștem metoda apologetică a modernișilor, schițată în linii mari, pe deplin potrivită doctrinelor lor: metodă, după cum și doctrinele, plină de erori, nu potrivită pentru a zidi, ci pentru a dărâma; nu pentru a face catolici, ci pentru a trage pe catolici înșiși către erezie, ba chiar către răsturnarea cu totul a oricărei religii.

În cele din urmă, mai rămân puține de adăugat despre modernist ca reformator. Cele spuse până acum arată din belșug cu cât și cu ce arzătoare dorință de înnoire sunt purtați acești oameni. Iar această dorință se întinde asupra tuturor

lucrurilor care sunt la catolici. Vor să se înnoiască filosofia, mai ales în Sfintele Seminarii: astfel încât, lăsând filosofia scolasticilor între celelalte sisteme de acum învechite, să se predea tinerilor filosofia modernă, singura adevărată și potrivită vremii noastre. Pentru a înnoi teologia, vor ca ceea ce numim teologie rațională să aibă ca temelie filosofia modernă; iar teologia pozitivă cer să se sprijine mai ales pe istoria dogmelor. Vor ca și istoria să fie scrisă și predată după metoda lor și după prescripțiile moderne. Dogmele și evoluția lor poruncesc să fie potrivite cu știința și istoria. Cât despre catehează, cer ca în cărțile catehetice să fie notate numai acele dogme care au fost „înnoite" și sunt pe măsura înțelegerii poporului.

În privința cultului sacru, spun că trebuie micșorate devoțiunile externe și împiedicată creșterea lor; deși unii, care favorizează mai mult simbolismul, se arată în această privință mai îngăduitori. Strigă că regimul Bisericii trebuie reformat sub orice aspect, dar mai ales sub cel disciplinar și dogmatic. De aceea, înăuntru și în afară, trebuie potrivit, cum spun ei, cu conștiința modernă, care se îndreaptă cu totul către democrație: de aceea trebuie date părți în cârmuire clerului inferior și chiar laicilor, iar autoritatea, adunată și strânsă în puțini, trebuie împărțită. Vor să fie schimbate și consiliile romane pentru conducerea lucrurilor sacre; mai ales ceea ce se numește Sfântul Oficiu și ceea ce se numește Indexul. De asemenea, susțin că acțiunea guvernării bisericești în materie politică și socială trebuie schimbată, astfel încât să fie, în

același timp, în afara rânduielilor civile, dar totuși să se adapteze lor, ca să le pătrundă cu spiritul ei.

În materie de moravuri, primesc acea părere a americanismului că virtuțile active trebuie preferate celor pasive și că acelea trebuie dezvoltate prin exercițiu înaintea acestora. Cer un cler astfel alcătuit încât să refacă vechea smerenie a sufletului și sărăcia, și să consimtă, cu gândul și cu fapta, la preceptele modernismului. În fine, sunt unii care, ascultând cu cea mai mare plăcere de învățătorii protestanți, doresc să fie desființat chiar și celibatul sacerdotal. Ce lasă, așadar, neatins în Biserică, care să nu fie reformat de ei și după hotărârile lor?

În toată această expunere a doctrinei moderniștilor, Venerabili Frați, poate că vom părea cuiva că ne-am oprit prea mult. Dar aceasta a fost cu totul necesar: atât ca să nu fim, după obiceiul lor, învinuiți de necunoașterea lucrurilor lor, cât și ca să se vadă limpede că, atunci când este vorba de modernism, nu se tratează despre doctrine vagi, fără legătură între ele, ci despre un trup oarecum unitar și închegat, în care, dacă primești una, celelalte urmează în chip necesar. De aceea am folosit aproape o metodă didactică și nu am respins uneori cuvintele neîndemânatice pe care moderniștii le întrebuințează. Acum, privind întregul sistem dintr-o singură privire, nimeni nu se va mira dacă îl definim astfel încât să afirmăm că este un fel de adunare a tuturor ereziilor. Căci, de bună seamă, dacă cineva și-ar fi propus să strângă, ca să zicem așa, sucul și sângele tuturor erorilor care au fost în jurul credinței într-un singur

loc, nu ar fi împlinit lucrul mai deplin decât l-au împlinit moderniștii. Ba încă aceștia au mers atât de mult mai departe, încât au nimicit nu numai religia catolică, ci, după cum am arătat, orice religie în întregime. De aici aplauzele raționaliștilor; de aici cei care vorbesc mai liber și mai deschis între raționaliști se felicită că nu au găsit ajutori mai eficace decât moderniștii.

Să ne întoarcem însă pentru o clipă, Venerabili Frați, la acea doctrină cu totul pierzătoare a agnosticismului. Prin ea, anume, din partea intelectului, orice cale către Dumnezeu este închisă omului, în timp ce se socotește că se deschide una mai potrivită din partea unui anumit sentiment și a acțiunii sufletului. Dar cine nu vede cât de greșit este aceasta? Căci sentimentul sufletului urmează acțiunii lucrului pe care o propune fie intelectul, fie simțurile externe. Înlătură intelectul: omul va urma și mai lesne simțurile externe spre care deja se îndreaptă. Iarăși greșit: căci orice nălucire despre sentimentul religios nu va birui simțul comun; iar prin simțul comun suntem învățați că o tulburare sau o preocupare a sufletului este mai degrabă o piedică decât un ajutor în cercetarea adevărului, adevărului, spunem, așa cum este în sine; iar acel alt „adevăr" subiectiv, rod al sentimentului și al acțiunii lăuntrice, dacă e bun de jucat cu el, nu folosește nicidecum omului, pentru care este de cea mai mare importanță să știe dacă, în afara sa, Dumnezeu există ori nu, Dumnezeu în ale cărui mâini va cădea cândva.

Ei aduc însă experiența ca ajutor pentru o asemenea lucrare. Dar ce adaugă aceasta la acel sentiment al sufletului? Nimic, în chip sigur, decât îl face mai puternic; iar din această putere să se nască, pe măsură, o convingere mai tare despre adevărul obiectului. Dar acestea două nu fac ca sentimentul sufletului să înceteze a fi sentiment și nici nu-i schimbă firea, mereu supusă înșelării, dacă nu este călăuzită de intelect; dimpotrivă, o întăresc și o sprijină, căci cu cât sentimentul este mai intens, cu atât, printr-un drept mai puternic, este sentiment. Iar când este vorba aici despre sentiment religios și despre experiența cuprinsă în el, știți bine, Venerabili Frați, câtă prudență este necesară în această privință, și câtă doctrină care să conducă însăși prudența. O știți din practica sufletelor, mai ales a acelora la care sentimentul este foarte viu; o știți din obișnuința cărților care tratează despre asceză; cărți care, deși nu au niciun preț pentru modernișți, arată o doctrină cu mult mai solidă și o pătrundere mai fină în observație decât aceea pe care și-o arogă ei. Nouă ni se pare lucru nebunesc sau, cel puțin, de o extremă imprudență să se țină drept adevărate, fără nicio cercetare, acele experiențe intime pe care modernișții le vând. Și, ca să spunem în treacăt, dacă aceste experiențe au atâta putere și tărie, de ce nu se acordă aceeași tărie și aceleia pe care multe mii de catolici afirmă că o au despre drumul rătăcit pe care merg modernișții? Sunt acestea numai false și înșelătoare? Dar partea cea mai mare a oamenilor ține și va ține întotdeauna cu fermitate că numai prin sentiment și experiență, fără conducerea și lumina minții, nu se poate

ajunge niciodată la cunoașterea lui Dumnezeu. Rămâne, așadar, din nou ateismul și nicio religie.

Nici moderniștii să nu-și făgăduiască lucruri mai bune din doctrina lor despre simbolism. Căci, dacă orice element intelectual, cum spun ei, nu este decât simbol al lui Dumnezeu, oare nu va fi simbol și însuși numele lui Dumnezeu sau numele personalității divine? Dacă este așa, deja se va putea pune la îndoială personalitatea divină și se deschide calea către panteism. Iar la același lucru, adică la panteismul pur și simplu, duce și cealaltă doctrină despre imanența divină. Căci noi întrebăm: o asemenea imanență deosebește pe Dumnezeu de om ori nu? Dacă îi deosebește, în ce se deosebește atunci de doctrina catolică și de ce respinge doctrina despre revelația externă? Dacă nu îi deosebește, avem panteism. Iar această imanență a modernișilor vrea și admite că orice fenomen al conștiinței își are obârșia din om, în măsura în care este om. Așadar, un raționament legitim de aici trage concluzia că Dumnezeu și omul sunt unul și același: de unde panteismul.

În fine, distincția pe care o proclamă între știință și credință nu admite decât aceeași consecință. Obiectul științei îl pun în realitatea cognoscibilului; al credinței, dimpotrivă, în realitatea necognoscibilului. Or, necognoscibilul este constituit în chip deplin din aceea că între materia obiectului și intelect nu există nicio proporție. Iar acest defect de proporție nu poate fi înlăturat niciodată, nici în doctrina modernișilor. Deci necognoscibilul va rămâne mereu necognoscibil și pentru

credincios, și pentru filosof. Așadar, dacă va exista vreo religie, aceasta va fi a unei realități necognoscibile; iar de ce această realitate nu ar putea fi și sufletul lumii, pe care unii raționaliști îl admit, nu vedem nicidecum. Dar acestea sunt de ajuns, deocamdată, ca să se arate din belșug prin câte căi doctrina moderniștilor trage la ateism și la desființarea oricărei religii. Prima eroare a protestanților a făcut pe această cale un pas; urmează eroarea moderniștilor; apoi va intra ateismul.

II. Pentru o cunoaștere mai adâncă a modernismului și pentru a căuta mai potrivit leacurile unei răni atât de mari, este de folos acum, Venerabili Frați, să cercetăm oarecum cauzele din care s-a născut sau s-a hrănit răul. Căci nu încape îndoială că pricina cea mai apropiată și cuprinzătoare trebuie pusă în eroarea minții. Iar ca pricini mai îndepărtate recunoaștem două: curiozitatea și mândria.

Curiozitatea, dacă nu este ținută în frâu cu înțelepciune, este de ajuns singură ca să explice orice fel de erori. De unde Grigorie al XVI-lea, predecesorul nostru, a scris pe drept: „Este cu adevărat de plâns în ce rătăciri cade rațiunea omenească atunci când cineva se aplică la lucruri noi și, împotriva avertismentului Apostolului, se străduiește să fie mai înțelept decât se cuvine; și, încrezându-se în sine, socotește că adevărul trebuie căutat în afara Bisericii catolice, în care se află fără chiar cea mai mică urmă de noroi al erorii." (Enc. Singulari Nos, 7 cal. iul. 1834).

Dar o putere mult mai mare de a întuneca mintea și a o duce în eroare o are mândria, care în doctrina modernismului este ca la ea acasă: de acolo își ia hrana din toate părțile și ia toate înfățișările. Căci, prin mândrie, ei se încred în sine cu îndrăzneală, ca și cum ei înșiși ar fi și ar propune norma tuturor. Prin mândrie, se făIesc în chip deșert ca și cum numai ei ar avea înțelepciunea; și, înălțați și umflați, zic: „Nu suntem ca ceilalți oameni"; și, ca să nu fie asemănați cu ceilalți, îmbrățișează și născocesc orice noutate, chiar și dintre cele mai absurde. Prin mândrie, aruncă orice supunere și cer ca autoritatea să fie împăcată cu libertatea. Prin mândrie, uitând de ei înșiși, se gândesc numai la reformarea altora și nu au nicio treaptă, nicio reverență nici măcar față de puterea supremă. Nu există, în adevăr, o cale mai scurtă și mai lesnicioasă către modernism decât mândria. Dacă vreun catolic dintre laici, ori chiar vreun preot, uită de preceptul vieții creștine prin care suntem porunciți să ne lepădăm de noi înșine dacă voim să urmăm lui Cristos, și nu smulge mândria din inima sa, acela este, mai mult decât oricine, potrivit să îmbrățișeze erorile moderniștilor. De aceea, Venerabili Frați, aceasta trebuie să fie întâia voastră datorie: să vă împotriviți unor astfel de oameni mândri, să-i țineți ocupați cu slujiri mai umile și mai ascunse, ca, pe măsură ce se ridică mai sus, să fie apăsați mai mult; și, așezați într-un loc mai smerit, să aibă mai puțină putere de a vătăma. Mai mult, cercetați cu mare grijă, atât voi înșivă, cât și prin conducătorii seminariilor, pe elevii clerului; iar dacă veți găsi pe unii cu fire mândră, îndepărtați-i

cu cea mai mare tărie de la preoție. O, de s-ar fi făcut aceasta întotdeauna cu acea veghe și statornicie de care era nevoie!

Dacă de la cauzele morale trecem la cele care țin de intelect, prima și cea mai de seamă care ne iese înainte este ignoranța. În adevăr, moderniștii, oricâți sunt, care voiesc să fie și să pară învățători în Biserică, lăudând cu gura plină filosofia modernă și disprețuind scolastica, au îmbrățișat-o pe aceea, amăgiți de poleiala și de înșelăciunile ei, nu altfel decât pentru că, necunoscând-o cu totul pe cealaltă, le-a lipsit orice argument spre a risipi confuzia noțiunilor și a respinge sofismele. Din unirea acestei filosofii false cu credința s-a născut sistemul lor, atât de bogat în atâtea și atât de mari erori.

La răspândirea lui, de s-ar aplica cu mai puțin zel și osteneală! Dar alacritatea lor este atât de mare și munca lor atât de neobosită, încât îți vine cu adevărat greu să vezi atâtea puteri cheltuite spre pierzarea Bisericii, care, dacă ar fi întrebuințate drept, ar fi de cel mai mare ajutor. Iar pentru a înșela sufletele, întrebuințează o artă iscusită: mai întâi încearcă să netezească cele ce stau împotrivă; apoi caută cu cea mai mare sârguință ceea ce le folosește și aplică fără preget și cu răbdare. Trei sunt mai ales lucrurile pe care le simt că se împotrivesc strădaniilor lor: metoda scolastică de a filosofa, autoritatea și tradiția Părinților, magisteriul bisericesc. Împotriva acestora se poartă lupta lor cea mai aspră.

De aceea, ei batjocoresc și disprețuiesc pretutindeni filosofia și teologia scolastică. Fie că fac aceasta din ignoranță, fie din

teamă, fie mai degrabă din amândouă, un lucru este sigur: iubirea de noutăți se unește întotdeauna cu ura față de metoda scolastică; și nu există semn mai vădit că cineva începe să favorizeze doctrinele modernismului decât atunci când începe să se îngrozească de metoda scolastică. Să-și amintească moderniștii și partizanii modernismului condamnarea prin care Pius al IX-lea a socotit de reprobat propoziția care spunea (Syllabus, prop. 13): „Metoda și principiile cu care vechii doctori scolastici au cultivat teologia nu se potrivesc nicidecum trebuințelor vremurilor noastre și progresului științelor."

Iar puterea și natura Tradiției se străduiesc să le răstoarne cu cea mai mare viclenie, ca să nimicească mărturia și greutatea ei. Va rămâne însă totdeauna pentru catolici autoritatea Sinodului II de la Niceea, care i-a condamnat pe aceia ce îndrăznesc, „după ereticii nelegiuiți, să disprețuiască tradițiile bisericești și să născocească orice noutate… sau să născocească, cu răutate ori cu șiretenie, ceva spre a răsturna ceva din tradițiile legitime ale Bisericii catolice." Va rămâne mărturisirea Sinodului IV de la Constantinopol: „Mărturisim, așadar, că păstrăm și păzim regulile care au fost transmise sfintei Biserici catolice și apostolice atât de către sfinții, slăviții Apostoli, cât și de către Sinoadele universale și locale ale ortodocșilor, sau chiar de către orice Părinte și învățător al Bisericii grăitor de Dumnezeu." De unde Pontifii Romani Pius al IV-lea și Pius al IX-lea au voit să adauge și acestea în profesiunea de credință: „Tradițiile apostolice și bisericești,

precum și celelalte observații și constituții ale aceleiași Biserici le primesc și le îmbrățișez cu cea mai tare tărie."

Nici altfel nu judecă moderniștii despre Sfinții Părinți ai Bisericii. Îi defăimează adesea, cu o temeritate extremă, ca fiind vrednici de toată cinstea, dar, în critica și istoria, de o ignoranță cu totul mare, care nu ar avea scuză decât în veacul în care au trăit.

În sfârșit, se străduiesc cu tot zelul să micșoreze și să slăbească autoritatea magisteriului bisericesc: atât răstălmăcind cu sacrilegiu originea, natura, drepturile lui, cât și repetând fără frâu calomniile adversarilor împotriva lui. Se potrivesc foarte bine, despre turma moderniștilor, cele scrise cu mare durere de predecesorul nostru: „Ca să aducă în dispreț și ură Mireasa mistică a lui Cristos, care este lumina cea adevărată, fiii întunericului obișnuiesc să o lovească în fața mulțimii cu calomnie nebunească și, răsturnând rânduiala numelor și a lucrurilor, să o numească prietenă a întunericului, hrănitoare a ignoranței, potrivnică luminii și progresului științelor." (Ut mysticam, 14 martie 1891).

Fiind astfel lucrurile, Venerabili Frați, nu este de mirare că moderniștii îi atacă cu cea mai mare răutate și pizmă pe catolicii care luptă cu tărie pentru Biserică. Nu este gen de injurii cu care să nu-i sfâșie; dar îi acuză pretutindeni de ignoranță și încăpățânare. Dacă se tem de erudiția și de puterea celor ce îi combat, le micșorează eficacitatea printr-o tăcere înțeleasă. Acest fel de a lucra are cu atât mai multă ură

față de catolici cu cât, în același timp, fără nicio măsură, îi ridică prin laude neîncetate pe toți câți sunt de aceeași părere cu ei; cărțile acestora, răsuflând noutate de pretutindeni, le primesc cu aplauze mari și le admiră; cu cât cineva răstoarnă mai îndrăzneț cele vechi, disprețuiește tradiția și magisteriul bisericesc, cu atât îl proclamă mai înțelept; și, în cele din urmă, lucru pe care l-ar îngrozi pe orice om bun, dacă Biserica a lovit pe cineva cu condamnare, pe acesta, făcând ceată, nu numai că îl laudă pe față și din belșug, ci aproape îl venerează ca martir al adevărului. Prin tot acest zgomot, atât al laudelor cât și al ocărilor, mințile tinerilor, lovite și tulburate, pe de o parte ca să nu pară ignoranți, pe de alta ca să pară înțelepți, împinse dinlăuntru de curiozitate și mândrie, adesea cedează și se dau modernismului.

Dar de aceste artificii țin și cele prin care moderniștii își vând marfa. Ce nu pun ei la cale ca să-și sporească numărul adepților? În seminariile sacre și în universități caută catedrele de studii, pe care le prefac încet în scaune de molimă. Își insuflă doctrinele, chiar dacă uneori numai implicit, în predicile din biserici; mai pe față le enunță în congrese; le introduc și le slăvesc în instituții sociale. Publică cărți, ziare, reviste, sub numele lor sau sub nume străin. Uneori același autor folosește nume multiple, ca să-i înșele pe cei neprevăzători printr-o mulțime de autori simulată. Pe scurt, prin acțiune, prin cuvânt, prin scris, nu lasă nimic neîncercat, de ai zice că sunt cuprinși de o febră frenetică. Și cu ce rod toate acestea? Plângem un mare număr de tineri, cu adevărat

de mare speranță și care ar fi adus Bisericii cele mai bune slujiri, abătuți de la drumul drept. Ne doare și de mulți alții care, deși nu au ajuns atât de departe, totuși, ca și cum ar fi respirat un aer stricat, s-au obișnuit să cugete, să vorbească, să scrie mult prea slobod decât se cuvine catolicilor. Sunt aceștia dintre laici, sunt și dintre preoți; și, lucru mai puțin de așteptat, nu lipsesc nici din familiile religioase. Lucrează în materie biblică după legile modernișt ilor. La scrierea istoriilor, sub pretextul afirmării adevărului, scot la lumină cu o vădită plăcere tot ceea ce pare să arunce o pată asupra Bisericii. Tradițiile populare sacre, conduși de un anumit apriorism, se străduiesc cu toată puterea să le șteargă. Sfintele relicve, recomandate prin vechime, le țin de dispreț. Sunt purtați de o deșartă dorință ca lumea să vorbească despre ei; și nu cred că aceasta se va întâmpla dacă spun numai cele ce s-au spus întotdeauna și de către toți. Între timp, poate își închipuie că dau ascultare lui Dumnezeu și Bisericii; în fapt însă ofensează cumplit, nu numai prin lucrarea lor, ci și prin gândirea care îi conduce, și pentru că dau o contribuție foarte folositoare îndrăznelilor modernișt ilor.

III. În fața acestei oștiri de erori care atacă pe ascuns și pe față, predecesorul nostru de fericită amintire, Leon al XIII-lea, a încercat să se împotrivească cu tărie prin cuvânt și faptă, mai ales în materia biblică. Dar modernișt ii, după cum am văzut, nu sunt ușor înspăimântați de aceste arme: prefăcându-se plini de respect și smerenie, au răstălmăcit cuvintele Pontifului Suprem spre folosul lor și au îndreptat actele către alții. Astfel

răul s-a întărit pe zi ce trece. De aceea, Venerabili Frați, s-a hotărât să nu se mai amâne și să se caute mijloace mai eficace. Vă rugăm însă și vă implorăm să nu îngăduiți, nici cât de puțin, ca în lucru atât de grav să se simtă lipsă de vigilență, de sârguință, de tărie. Și ceea ce cerem și așteptăm de la voi, cerem și așteptăm deopotrivă de la ceilalți păstori de suflete, de la educatorii și profesorii tineretului sacru, și mai ales de la superiorii cei mai înalți ai familiilor religioase.

I. Mai întâi, așadar, în ce privește studiile, voim și poruncim cu tărie ca filosofia scolastică să fie pusă drept temelie a studiilor sacre. Desigur, dacă ceva a fost cercetat de doctorii scolastici cu o subtilitate prea mare sau a fost predat cu mai puțină chibzuință; dacă ceva se potrivește mai puțin cu doctrinele dovedite ale veacului de mai târziu sau, în sfârșit, nu este, în orice fel, probabil, nicidecum nu este în gândul nostru să fie propus vremii noastre spre imitație (Leon XIII, Enc. Aeterni Patris). Ceea ce este esențial: când prescriem a urma filosofia scolastică, o înțelegem mai ales pe aceea predată de Sfântul Toma din Aquino; și tot ceea ce a statornicit predecesorul nostru despre aceasta voim să rămână în vigoare, și, după cum se cere, o refacem și o întărim, poruncind cu strictețe ca toți să o păzească. Episcopilor le va reveni să îndemne și să ceară ca, acolo unde în seminarii acestea au fost neglijate, să fie păzite de acum înainte. Același lucru îl poruncim și conducătorilor ordinelor religioase. Iar pe profesori îi avertizăm să țină bine aceasta: a părăsi pe Aquino, mai ales în metafizică, nu se face fără mare pagubă.

Odată pus acest fundament filosofic, să se ridice cu mare grijă edificiul teologic. Înaintați, Venerabili Frați, cât puteți, studiul teologiei, astfel încât clericii, ieșind din seminarii, să fie pătrunși de o prețuire aleasă și de o mare iubire pentru ea și să o aibă totdeauna drept desfătare. Căci, în marea și bogata mulțime a disciplinelor ce se pun înaintea minții iubitoare de adevăr, nimeni nu ignoră că sfânta Teologie își revendică un loc atât de fruntaș încât vechea zicere a înțelepților spune că celorlalte științe și arte le revine îndatorirea să-i slujească și să-i fie ca niște slujnice (Leon XIII, Scris. ap. In magna, 10 dec. 1889).

Adăugăm aici că nouă ni se par vrednici de laudă și aceia care, păstrând neatinsă reverența față de Tradiție și Părinți și față de magisteriul bisericesc, folosind o judecată înțeleaptă și norme catolice (lucru care nu se întâmplă la toți în același fel), caută să lumineze teologia pozitivă, împrumutând lumina adevăratei istorii. Fără îndoială, trebuie să se dea o mai mare atenție teologiei pozitive decât înainte; dar aceasta să se facă astfel încât teologia scolastică să nu sufere vreo pagubă; și să fie mustrați, ca unii care fac jocul moderniștilor, toți aceia care înalță teologia pozitivă în așa fel încât par să disprețuiască teologia scolastică.

Cât despre disciplinele profane, să fie de ajuns a reaminti cele ce Predecesorul Nostru a spus cu prea multă înțelepciune: „În cercetarea lucrurilor naturale să lucrați cu străduință; în acest domeniu, invențiile iscusite ale vremurilor noastre și îndrăzneala lor folositoare, după cum pe drept sunt admirate

de contemporani, tot astfel vor fi celebrate de urmași cu laudă și prețuire necontenită" (Alocuțiune, 7 martie 1880). Aceasta însă fără nicio vătămare a studiilor sacre; lucru pe care același Predecesor al Nostru l-a subliniat prin aceste cuvinte foarte grave: „Cine va cerceta mai cu grijă cauza acestor erori va înțelege că ea stă mai ales în aceea că, în timpurile noastre, cu cât studiile despre lucrurile naturale ard mai puternic, cu atât mai mult au slăbit disciplinele mai aspre și mai înalte: căci unele aproape au amuțit în uitarea oamenilor; altele sunt tratate cu moleșeală și ușurătate; iar, lucru nevrednic, după ce li s-a șters strălucirea demnității de odinioară, sunt molipsite de strâmbătatea sentințelor și de monștrii groaznici ai opiniilor" (loc. cit.). Potrivit acestei rânduieli poruncim ca studiile disciplinelor naturale să fie temperate în seminariile sacre.

II. La toate aceste prescripții, ale Noastre și ale Predecesorului Nostru, trebuie să se ia aminte când va fi vorba de alegerea conducătorilor și profesorilor seminariilor ori ai universităților catolice. Toți aceia care, în orice chip, ar fi îmbibați de modernism, fără a se ține seama de vreun alt respect, să fie îndepărtați atât de la conducere, cât și de la îndatorirea de a preda; iar dacă deja o exercită, să fie înlăturați; asemenea și cei care, pe ascuns ori pe față, favorizează modernismul, fie lăudând pe moderniști și scuzând vina lor, fie atacând scolastica, pe Părinți și magisteriul bisericesc, fie refuzând ascultarea față de puterea bisericească, oriunde s-ar afla ea în cele din urmă; asemenea cei ce, în materie istorică,

arheologică ori biblică, urmăresc noutăți; asemenea cei ce neglijează disciplinele sacre ori par a pune înaintea lor pe cele profane. În această chestiune, Venerabili Frați, mai ales la alegerea profesorilor, niciodată nu va fi prea multă supraveghere și statornicie; căci, de cele mai multe ori, după exemplul dascălilor se formează discipolii. De aceea, sprijiniți pe conștiința datoriei, lucrați în această privință cu prudență, dar cu tărie.

Cu aceeași vigilență și severitate trebuie cercetați și aleși cei ce cer să fie primiți la cele sfinte. Departe, departe să fie de ordinul sacru iubirea de noutăți: Dumnezeu urăște sufletele trufașe și nesupuse! Niciunul să nu mai fie încununat pe viitor cu laurea Teologiei și a Dreptului canonic dacă nu va fi parcurs înainte, în mod statornic, cursul rânduit de filosofie scolastică. Iar dacă ar fi încununat, să fie ca și cum ar fi încununat în zadar. Cele ce Sfântul Consiliu însărcinat cu afacerile Episcopilor și Religioșilor a prescris clericilor Italiei, atât seculari cât și regulari, în anul 1896, hotărâm să se aplice de acum înainte tuturor națiunilor. Clericii și preoții care s-au înscris la vreo Universitate catolică ori la vreun Institut de asemenea catolic să nu învețe disciplinele pentru care acolo sunt catedre în Universitatea civilă. Dacă undeva aceasta a fost îngăduit, poruncim ca de acum înainte să nu se mai facă. Episcopii care conduc asemenea universități ori institute să vegheze cu mare grijă ca cele poruncite de Noi până aici să fie păzite cu statornicie.

III. Datoria Episcopilor este, de asemenea, să se îngrijească ca scrierile moderniștilor, ori cele ce miros a modernism și îl promovează, dacă sunt publicate, să fie retrase; iar dacă încă nu sunt publicate, să fie împiedicate de a se publica. Tot astfel să nu fie îngăduite tinerilor din seminarii, nici auditorilor din universități, toate cărțile, ziarele, revistele de acest fel: căci nu sunt mai puțin vătămătoare decât cele scrise împotriva moravurilor; ba chiar mai vătămătoare, fiindcă strică începuturile vieții creștine. Nici altfel nu trebuie judecat despre scrierile unora dintre catolici, oameni care, în rest, nu sunt de rea credință, dar sunt lipsiți de disciplina teologică și îmbibați de o filosofie mai nouă; aceștia se străduiesc să o împace cu credința și să o întrebuințeze, cum zic, spre folosul credinței. Aceste scrieri, tocmai pentru că nu trezesc teamă din pricina numelui și a bunei reputații a autorilor, aduc un pericol mai mare, întrucât îl pot face pe cineva să alunece încetul cu încetul spre modernism.

În general, Venerabili Frați, în lucrul acesta atât de grav, poruncim ca, oriunde în dieceza fiecăruia dintre voi se află cărți vătămătoare de citit, să vă străduiți cu tărie să fie alungate, chiar prin interdicție solemnă. Deși Scaunul Apostolic depune toată osteneala spre a scoate din mijloc asemenea scrieri, totuși ele au crescut acum atât de mult la număr, încât puterile abia sunt în stare să le însemne pe toate. De aici se întâmplă uneori că leacul se pregătește prea târziu, după ce, prin îndelungate amânări, răul s-a întărit. De aceea voim ca sfinții Păstori, lepădând orice teamă, lăsând la o parte

prudența trupească, nesocotind strigătele celor răi, să-și ia fiecare partea cu blândețe, dar cu statornicie; amintindu-și de cele prescrise de Leon al XIII-lea în Constituția apostolică Officiorum: „Ordinarii, și ca delegați ai Scaunului Apostolic, să se străduiască să proscrie cărțile și celelalte scrieri dăunătoare tipărite ori răspândite în dieceza lor și să le scoată din mâinile credincioșilor." Prin aceste cuvinte se dă, desigur, un drept, dar se impune și o datorie. Și nimeni să nu socotească că a împlinit această datorie dacă a trimis la Noi una ori două cărți, în timp ce multe altele se lasă să fie răspândite pretutindeni și popularizate. Și să nu vă țină, Venerabili Frați, faptul că autorul unei cărți ar fi primit în altă parte acea facultate pe care o numesc îndeobște Imprimatur: fie pentru că poate fi simulată, fie pentru că a fost dată cu prea multă neglijență ori cu prea multă bunăvoință sau cu prea multă încredere pusă în autor, ceea ce uneori se întâmplă, poate, în ordinele religioase. Se adaugă că, precum nu tuturor le prieste același fel de hrană, tot astfel cărți care într-un loc sunt indiferente pot fi vătămătoare în altul, din pricina împrejurărilor. Așadar, dacă Episcopul, după ce a ascultat părerea celor prudenți, va socoti că una dintre aceste cărți trebuie însemnată în dieceza sa, îi dăm cu bunăvoință puterea și chiar îi impunem datoria de a o face. Lucrul să se facă, desigur, cu cuviință: dacă ajunge, să se restrângă interdicția numai la cler; rămânând însă neatinsă îndatorirea librarilor catolici de a nu ține spre vânzare cărțile însemnate de Episcop. Și, fiindcă a venit vorba, Episcopii să vegheze ca librarii, din lăcomie de câștig, să nu facă negoț cu marfă rea: căci, în cataloagele unora dintre ei, cărțile

moderniștilor sunt propuse din belșug și nu fără o anumită laudă. Dacă ar refuza ascultarea, Episcopii, după o avertizare prealabilă, să nu se îndoiască a-i lipsi de titlul de librari catolici; iar dacă aceștia poartă titlul episcopal, cu atât mai mult; iar pe cei împodobiți cu titlu pontifical să-i trimită la Scaunul Apostolic. În cele din urmă, amintim tuturor ceea ce aceeași Constituție apostolică Officiorum cuprinde la articolul XXVI: „Toți cei care au dobândit facultatea apostolică de a citi și de a păstra cărți oprite nu pot, prin aceasta, să citească și să păstreze orice fel de cărți sau ziare proscrise de Ordinarii locurilor, decât dacă în indultul apostolic li s-a dat în mod expres puterea de a citi și păstra cărți condamnate de oricare."

IV. Nu este însă de ajuns a împiedica lectura și vânzarea cărților rele; trebuie împiedicată și tipărirea lor. De aceea Episcopii să dea cu cea mai mare severitate permisiunea de a tipări. Și fiindcă sunt multe cele ce, potrivit Constituției Officiorum, cer permisiunea Ordinariilor ca să fie tipărite, iar Episcopul nu poate cunoaște singur toate acestea, în anumite dieceze se rânduiesc cenzori de oficiu în număr suficient pentru această cercetare. Lăudăm cât se poate această instituție a cenzorilor și poruncim, nu numai o recomandăm, ca ea să se întindă la toate diecezele. Așadar, în toate curiile episcopale să existe cenzori de oficiu care să cerceteze cele ce urmează a fi tipărite; iar aceștia să fie aleși din amândouă stările clerului, recomandați prin vârstă, erudiție și prudență, și care, în a aproba sau a respinge doctrinele, să urmeze o cale de mijloc sigură. Lor să li se trimită spre cercetare scrierile care, potrivit

articolelor XLI și XLII ale pomenitei Constituții, au nevoie de permisiune pentru a fi tipărite. Cenzorul își va da părerea în scris. Dacă este favorabilă, Episcopul va da permisiunea de a tipări prin cuvântul Imprimatur, dar precedat de formula Nihil obstat, cu numele cenzorului înscris. În Curia romană, asemenea celorlalte, să se instituie cenzori de oficiu. Pe aceștia, după ce mai întâi se va fi ascultat Cardinalul Vicar al Pontifului în Cetate, și apoi cu încuviințarea și aprobarea însuși a Pontifului Suprem, îi va desemna Maestrul Sacrului Palat apostolic. Acestuia îi va reveni să rânduiască un cenzor pentru cercetarea fiecărei scrieri. Permisiunea de tipărire va fi dată de același Maestru, precum și de Cardinalul Vicar ori de Episcopul care ține locul acestuia, după ce se va fi pus, după cum am spus mai sus, formula de aprobare a cenzorului și s-a adăugat numele lui. Numai în împrejurări extraordinare și foarte rar, după judecata prudentă a Episcopului, se va putea omite menționarea cenzorului. Numele cenzorului nu va fi niciodată cunoscut autorilor înainte ca acesta să fi dat o părere favorabilă, ca nu cumva cenzorul să aibă vreo neplăcere fie cât timp cercetează scrierile, fie dacă nu aprobă tipărirea. Cenzorii dintre familiile religioase să nu fie aleși niciodată fără ca mai întâi să se fi cerut în taină părerea superiorului provinciei sau, dacă este vorba de Roma, a superiorului general; iar acesta să dea, din conștiința datoriei, mărturie despre moravurile celui ce urmează a fi ales, despre știința lui și despre integritatea doctrinei. Avertizăm pe superiorii religioșilor asupra foarte gravei îndatoriri de a nu îngădui niciodată ca ceva al subordonaților lor să fie tipărit fără permisiunea lor și a

Ordinariului. În fine, hotărâm și declarăm că titlul de cenzor cu care cineva este împodobit nu valorează nicidecum și nu poate fi adus vreodată spre întărirea părerilor sale particulare.

După toate acestea, poruncim în mod expres ca cele rânduite la articolul XLII din Constituția Officiorum să fie păzite cu și mai mare grijă, în aceste cuvinte: „Clericilor seculari li se interzice să ia asupra lor conducerea de ziare ori foi periodice fără permisiunea prealabilă a Ordinariilor. Dacă cineva se folosește în chip vătămător de această permisiune, să fie lipsit de ea după ce mai întâi a fost avertizat." Cât despre preoții care se numesc îndeobște corespondenți sau colaboratori, deoarece se întâmplă mai des ca ei să publice în ziare ori reviste scrieri infectate de modernism, Episcopii să vegheze să nu greșească; iar dacă greșesc, să-i avertizeze și să le oprească a mai scrie. Același lucru îl cerem cu cea mai mare stăruință și superiorilor religioșilor; iar dacă ei ar lucra cu neglijență, Ordinarii să prevadă, cu autoritatea Pontifului Suprem. Ziarele și revistele scrise de catolici să aibă, pe cât se poate, un cenzor rânduit. Datoria lui va fi să citească la timp fiecare număr sau broșură după apariție; și, dacă s-a spus ceva primejdios, să poruncească îndată îndreptarea. Episcopii să aibă aceeași putere, chiar dacă cenzorul a dat aviz favorabil.

V. Am amintit mai sus congresele și adunările publice, în care moderniștii se străduiesc să-și apere și să-și răspândească pe față părerile. De acum înainte, Episcopii să nu îngăduie adunări de preoți decât foarte rar. Și dacă le vor îngădui, o vor face numai cu această condiție: să nu se trateze nimic din ceea

ce privește pe Episcopi sau Scaunul Apostolic; să nu se propună sau să se ceară nimic care să însemne o uzurpare a puterii sacre; să se păstreze tăcere deplină asupra a tot ceea ce are gust de modernism, de presbiterianism ori de laicism. La astfel de adunări, care trebuie permise în mod individual, în scris și la timp potrivit, niciun preot din altă dieceză să nu participe fără scrisori de recomandare ale propriului său Episcop. Și tuturor preoților să nu le iasă din minte cele pe care Leon al XIII-lea le-a recomandat cu cea mai mare gravitate (Enc. Nobilissima Gallorum, 10 feb. 1884): „Sfântă să fie între preoți autoritatea Episcopilor lor; să aibă ca sigur că slujirea preoțească, dacă nu se exercită sub magisteriul Episcopilor, nu va fi nici sfântă, nici destul de folositoare, nici onorabilă."

VI. Dar, Venerabili Frați, ce va folosi că am dat porunci și prescripții dacă acestea nu vor fi păzite cum se cuvine și cu tărie? Ca lucrul să izbutească după dorință, am socotit potrivit a întinde la toate diecezele ceea ce Episcopii Umbriei au hotărât cu mare înțelepciune cu mulți ani în urmă pentru ai lor (Actele Consiliului Episcopilor Umbriei, noiembrie 1849, tit. II, art. 6): „Pentru a izgoni erorile deja răspândite și a împiedica să se răspândească mai departe, ori ca nu cumva să dăinuiască învățătorii impietății din care izvorăsc necontenit efectele vătămătoare ale acestei răspândiri, adunarea sacră, urmând urmele sfântului Carol Borromeu, hotărăște ca în fiecare dieceză să se instituie un consiliu de oameni încercați din amândouă stările clerului, a cărui sarcină să fie a veghea cu

deosebită atenție dacă și prin ce mijloace se strecoară ori se răspândesc noile erori și a-l înștiința pe Episcop despre acestea, pentru ca, după sfat împreunat, să ia leacuri prin care răul să fie stins chiar dintru începutul său, ca să nu se răspândească tot mai mult spre pierzarea sufletelor sau, ceea ce este mai rău, să se întărească și să crească în fiecare zi." Așadar, hotărâm ca un asemenea Consiliu, pe care îl numim al vigilenței, să fie instituit cât mai curând în fiecare dieceză. Bărbații care vor fi cooptați în el să fie aleși cam după același chip după care am rânduit mai sus despre cenzori. La fiecare două luni, într-o zi fixă, să se întâlnească împreună cu Episcopul; și cele ce vor fi discutat și hotărât să le păzească sub legea secretului. Să aibă în sarcina lor aceste îndatoriri: să cerceteze cu veghe semnele și urmele modernismului atât în cărți cât și în învățământ; pentru ocrotirea clerului și a tineretului să prescrie cu prudență, dar cu promptitudine și eficacitate, cele necesare. Să se ferească de noutatea cuvintelor și să-și amintească avertismentele lui Leon al XIII-lea (Instrucțiune a S.C. pentru Afaceri Ecleziastice Extraordinare, 27 ian. 1902): că nu poate fi aprobat în scrierile catolicilor acel fel de a vorbi care, căutând o noutate rea, pare a-și bate joc de pietatea credincioșilor și vorbește despre un nou fel de viață creștină, despre noi porunci ale Bisericii, despre noi dorințe ale sufletului modern, despre o nouă vocație socială a clerului, despre o nouă umanitate creștină și despre alte asemenea. Să nu îngăduie acestea în cărți și în prelegeri. Să nu neglijeze cărțile în care sunt tratate tradițiile pioase ale locului sau sfintele relicve. Să nu îngăduie ca asemenea chestiuni să fie

atacate în ziare ori reviste destinate a hrăni pietatea, nici prin cuvinte care au gust de batjocură ori dispreț, nici prin afirmații categorice, mai ales când, după cum se întâmplă adesea, cele afirmate nu depășesc hotarele probabilității ori se sprijină pe păreri preconcepute.

Despre sfintele relicve să se păzească acestea: dacă Episcopii, care singuri pot în această privință, știu cu certitudine că o relicvă este falsă, să o îndepărteze de la cultul credincioșilor. Dacă actele de autoritate ale unei relicve s-au pierdut, fie din tulburări civile, fie din altă cauză, să nu fie expusă public decât după ce a fost recunoscută în mod legitim de Episcop. Argumentul prescripției sau al unei prezumții întemeiate să aibă valoare numai atunci când cultul este recomandat de vechime, potrivit decretului din anul 1896 al Sfântului Consiliu însărcinat cu Indulgențele și Sfintele Relicve, în care se rânduiește: „Relicvele vechi trebuie păstrate în acea venerație în care au fost până acum, afară de cazul particular în care există argumente sigure că sunt false ori supuse." Iar când se va judeca despre tradiții pioase, să se amintească aceasta: Biserica folosește în această privință o asemenea prudență încât nu îngăduie ca aceste tradiții să fie povestite în scris fără multe precauții și fără declarația sancționată de Urban al VIII-lea; și chiar dacă aceasta se face după rânduială, nu se afirmă adevărul faptului, ci doar, dacă nu lipsesc motive omenești de a crede, nu se oprește a se crede. Așa, în chip limpede, Sfântul Consiliu pentru păstrarea riturilor a decretat acum treizeci de ani (Decret, 2 mai 1877): „Asemenea apariții

ori revelații nu au fost nici aprobate, nici condamnate de Scaunul Apostolic, ci numai permise ca fiind de crezut cu pietate prin credință doar omenească, potrivit tradiției care se transmite, întărită și prin mărturii și monumente vrednice." Cine ține aceasta va fi lipsit de orice teamă. Căci religia oricărei apariții, în ceea ce privește faptul însuși, se numește relativă și are întotdeauna condiția implicită a adevărului faptului; iar în ceea ce este absolută, se sprijină întotdeauna pe adevăr, fiindcă se îndreaptă spre persoanele însele ale Sfinților care sunt cinstiți. La fel trebuie afirmat și despre relicve. În fine, încredințăm Consiliului vigilenței să-și îndrepte ochii cu stăruință și grijă asupra instituțiilor sociale și asupra oricăror scrieri despre chestiunea socială, ca nu cumva să se ascundă în ele ceva de modernism, ci să răspundă prescripțiilor Pontifilor Romani.

VII. Ca nu cumva cele poruncite de Noi să fie date uitării, voim și poruncim ca Episcopii fiecărei dieceze, după trecerea unui an de la publicarea acestor scrisori, iar apoi din trei în trei ani, să raporteze Scaunului Apostolic, printr-o dare de seamă atentă și sub jurământ, despre cele hotărâte în această Epistolă a Noastră, precum și despre doctrinele care domnesc în cler, mai ales în seminarii și în celelalte institute catolice, fără a le excepta nici pe acelea care nu sunt supuse autorității Ordinariilor. Aceeași îndatorire o impunem superiorilor generali ai ordinelor religioase pentru alumnii lor.

Acestea am socotit că trebuie să vi le scriem, Venerabili Frați, spre mântuirea tuturor credincioșilor. Adversarii Bisericii vor

abuza, fără îndoială, de acestea, ca să reînvie vechea calomnie prin care suntem acuzați că suntem dușmani ai progresului înțelepciunii și ai omenirii. Împotriva acestor acuzații, pe care istoria religiei creștine le respinge prin argumente necontenite, avem în gând să promovăm cu toată puterea un Institut special, în care, cu ajutorul tuturor celor între catolici înzestrați cu faimă de înțelepciune, tot ce ține de științe, tot ce ține de orice fel de erudiție, să fie promovat sub călăuzirea și învățătura adevărului catolic. Să dea Dumnezeu să împlinim cu fericire ceea ce ne-am propus, ajutându-ne toți cei care îmbrățișează Biserica cu o iubire sinceră față de Cristos. Dar despre acestea altădată. Între timp, către voi, Venerabili Frați, în a căror osteneală și zel ne încredem cu tărie, cerem din toată inima belșugul luminii de sus, ca în atât de mare primejdie a sufletelor din pricina erorilor ce se înmulțesc pretutindeni să vedeți ce aveți de făcut și, văzând, să vă aplecați cu toată puterea și tăria asupra împlinirii. Să vă fie de față, prin puterea Sa, Iisus Cristos, Autorul și Desăvârșitorul credinței noastre; să vă fie de față, prin rugăciune și ajutor, Fecioara Neprihănită, nimicitoarea tuturor ereziilor. Iar Noi, ca semn al dragostei Noastre și al mângâierii dumnezeiești în încercări, vă împărtim cu toată iubirea vouă, clerului și popoarelor voastre, Binecuvântarea Apostolică.

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua a opta a lui septembrie 1907, în anul al cincilea al Pontificatului Nostru.

PIUS PP. X

Sacra Congregație a Sfântului Oficiu
3 iulie 1907

Decretul

Lamentabili

sane exitu

condamnarea principalelor erori moderniste

Promulgat la Roma, lângă Sfântul Petru, joi, 4 iulie, anul 1907

Printr-o nenorocire cu adevărat jalnică, timpul nostru, care nu suferă nicio frână, se ataşează adesea, în căutarea adevărurilor superioare, de noutăţi într-atât încât, părăsind ceea ce este într-un anumit fel moştenirea genului omenesc, cade în cele mai grave erori. Aceste erori sunt cu atât mai primejdioase când este vorba de ştiinţele sacre, de interpretarea Sfintei Scripturi, de principalele mistere ale credinţei. Este, aşadar, de plâns faptul că se întâlneşte, chiar şi printre catolici, un număr destul de mare de scriitori care, ieşind din limitele stabilite de Părinţi şi de însăşi Sfânta Biserică, urmăresc, sub pretextul unei interpretări mai profunde şi invocând punctul de vedere istoric, un pretins progres al dogmelor care, în realitate, nu este decât o deformare a lor.

Dar, pentru ca asemenea erori, care se răspândesc zilnic printre credincioşi, să nu se înrădăcineze în mintea lor şi să nu altereze puritatea credinţei lor, a plăcut Preasfinţiei Sale, Papei Pius al X-lea, prin Providenţa divină, să facă să fie notate şi

reprobate principalele dintre ele prin slujirea Sfintei Inchiziții romane și universale.

În consecință, după un examen foarte atent și după ce s-a cerut avizul Preacucernicilor Consultori, Eminentissimii și Preasfinților Cardinali Inchizitori generali în materie de credință și de moravuri au judecat că se cuvine să fie reprobate și proscrise următoarele propoziții, așa cum sunt ele reprobate și proscrise prin prezentul Decret general:

1. – Legea ecleziastică ce prescrie supunerea la o cenzură prealabilă a cărților privitoare la Scripturile divine nu se extinde asupra scriitorilor care se dedică criticii sau exegezei științifice a cărților Vechiului și Noului Testament.

2. – Interpretarea Cărților Sfinte de către Biserică nu este, desigur, de disprețuit; ea este totuși subordonată judecății mai aprofundate și corectării exegeților.

3. – Din judecățile și cenzurile ecleziastice pronunțate împotriva exegezei libere și mai savante se poate deduce că credința propusă de Biserică este în contradicție cu istoria și că dogmele catolice nu pot fi cu adevărat conciliabile cu adevăratele origini ale religiei creștine.

4. – Magisteriul Bisericii nu poate, nici chiar prin definiții dogmatice, să determine sensul adevărat al Sfintelor Scripturi.

5. – Depozitul credinței, neconținând decât adevăruri revelate, Bisericii nu îi revine sub niciun aspect să judece afirmațiile științelor umane.

6. – În definițiile doctrinale, Biserica învățată și Biserica învățătoare colaborează astfel încât Bisericii învățătoare nu îi rămâne decât să sancționeze opiniile comune ale Bisericii învățate.

7. – Biserica, atunci când proscrie erori, nu poate cere credincioșilor să adere printr-un asentiment interior la judecățile pe care le-a pronunțat.

8. – Trebuie socotiți scutiți de orice vină cei care nu țin seama de condamnările pronunțate de Sacra Congregație a Indexului sau de celelalte Sfinte Congregații Romane.

9. – Dau dovadă de prea mare simplitate sau de ignoranță cei care cred că Dumnezeu este cu adevărat Autorul Sfintei Scripturi.

10.– Inspirația cărților Vechiului Testament a constat în aceea că scriitorii lui Israel au transmis doctrinele religioase sub un anumit aspect particular, puțin cunoscut sau chiar necunoscut Neamurilor.

11. – Inspirația divină nu se extinde astfel asupra întregii Sfinte Scripturi încât să păzească de orice eroare toate și fiecare dintre părțile sale.

12. – Exegetul, dacă vrea să se dedice cu folos studiilor biblice, trebuie înainte de toate să îndepărteze orice opinie preconceptă despre originea supranaturală a Sfintei Scripturi și să nu o interpreteze altfel decât celelalte documente pur omenești.

13. – Evangheliștii înșiși și creștinii celei de-a doua și a treia generații au elaborat artificial parabolele evanghelice și au explicat astfel puținul rod al predicării lui Cristos la Iudei.

14. – În multe relatări, evangheliștii nu au redat atât ceea ce este adevărat, cât ceea ce au socotit, deși fals, mai folositor cititorilor.

15. – Evangheliile s-au îmbogățit prin adăugiri și corecturi continue până la fixarea și constituirea

Canonului; și astfel nu au mai rămas din doctrina lui Cristos decât vestigii slabe și nesigure.

16. – Relatările lui Ioan nu sunt propriu-zis istorie, ci o contemplație mistică a Evangheliei; discursurile cuprinse în Evanghelia sa sunt meditații teologice asupra misterului mântuirii, lipsite de adevăr istoric.

17. – A patra Evanghelie a exagerat minunile nu numai pentru a le face să pară mai extraordinare, ci și pentru a le face mai potrivite să caracterizeze lucrarea și slava Cuvântului întrupat.

18. – Ioan revendică, într-adevăr, pentru sine calitatea de martor al lui Cristos; totuși, în realitate, el nu este decât un martor eminent al vieții creștine sau al vieții lui Cristos în Biserică la sfârșitul secolului întâi.

19. – Exegeții heterodocși au redat mai fidel sensul adevărat al Scripturilor decât exegeții catolici.

20. – Revelația nu a putut fi altceva decât conștiința dobândită de om cu privire la raporturile existente între Dumnezeu și el.

21. – Revelația care constituie obiectul credinței catolice nu a fost completă odată cu Apostolii.

22. – Dogmele pe care Biserica le declară revelate nu sunt adevăruri coborâte din cer, ci o anumită interpretare a faptelor religioase pe care spiritul omenesc și-a format-o printr-un efort laborios.

23.– Poate exista și există în realitate între faptele relatate în Sfânta Scriptură și dogmele Bisericii, pe care acestea se sprijină, o opoziție de așa natură încât criticul să poată respinge ca false fapte pe care Biserica le socotește foarte sigure.

24. – Nu trebuie condamnat un exeget care stabilește premise din care rezultă că dogmele sunt istoric false sau îndoielnice, cu condiția să nu nege direct dogmele însele.

25.– Asentimentul de credință se întemeiază, în ultimă instanță, pe o acumulare de probabilități.

26. – Dogmele credinței trebuie reținute numai după sensul lor practic, adică drept regulă obligatorie de conduită, dar nu drept regulă de credință.

27.– Dumnezeirea lui Isus Cristos nu se dovedește prin Evanghelii; ci este un dogm pe care conștiința creștină l-a dedus din noțiunea de Mesia.

28. – În timpul exercitării slujirii Sale, Isus nu a avut în vedere, în discursurile Sale, să învețe că El Însuși este Mesia, iar minunile Sale nu urmăreau să demonstreze acest lucru.

29. – Se poate admite că Cristosul pe care îl arată istoria este mult inferior Cristosului care este obiectul credinței.

30. – În toate textele evanghelice, numele de Fiu al lui Dumnezeu echivalează doar cu numele de Mesia și nu înseamnă nicidecum că Cristos este adevăratul și naturalul Fiu al lui Dumnezeu.

31. – Doctrina cristologică a lui Paul, a lui Ioan și a Conciliilor de la Niceea, Efes și Calcedon nu este cea pe care a învățat-o Isus, ci cea pe care conștiința creștină a conceput-o despre Isus.

32. – Nu se poate concilia sensul natural al textelor evanghelice cu învățătura teologilor noștri privitoare

la conștiința și știința infailibilă a lui Isus Cristos.

33.– Este evident, pentru oricine nu este călăuzit de opinii preconcepute, fie că Isus a învățat o eroare cu privire la apropiata venire mesianică, fie că cea mai mare parte a doctrinei Sale cuprinse în Evangheliile sinoptice este lipsită de autenticitate.

34. – Critica nu poate atribui lui Cristos o știință nelimitată decât în ipoteza, istoric de neconceput și care repugnă simțului moral, că Cristos, ca om, a posedat știința lui Dumnezeu și totuși a refuzat să comunice ucenicilor și posterității cunoașterea pe care o avea despre atâtea lucruri.

35.– Cristos nu a avut întotdeauna conștiința dumnezeirii Sale mesianice.

36. – Învierea Mântuitorului nu este propriu-zis un fapt de ordin istoric, ci un fapt de ordin pur supranatural, nici dovedit, nici demonstrabil, pe care conștiința creștină l-a dedus treptat din alte fapte.

37.– Credința în învierea lui Cristos, la origine, privește mai puțin faptul însuși al învierii decât viața

nemuritoare a lui Cristos lângă Dumnezeu.

38. – Doctrina morții ispășitoare a lui Cristos nu este evanghelică, ci doar paulină.

39. – Opiniile despre originea sacramentelor de care erau pătrunși Părinții Conciliului de la Trento și care au influențat fără îndoială redactarea Canoanelor lor dogmatice sunt foarte îndepărtate de cele care astăzi, pe bună dreptate, prevalează printre istoricii creștinismului.

40. – Sacramentele s-au născut din faptul că Apostolii și urmașii lor au interpretat o idee, o intenție a lui Cristos, sub inspirația și impulsul circumstanțelor și al evenimentelor.

41. – Sacramentele nu au alt scop decât acela de a aminti spiritului omenesc prezența întotdeauna binefăcătoare a Creatorului.

42. – Comunitatea creștină este cea care a introdus necesitatea Botezului, adoptându-l ca rit necesar și legând de el obligațiile profesiunii creștine.

43.– Obiceiul de a conferi Botezul copiilor a fost o evoluție în disciplină; această evoluție a fost una dintre cauzele pentru care acest sacrament s-a dedublat în Botez și Pocăință.

44. – Nimic nu dovedește că ritul sacramentului Mirului a fost folosit de Apostoli; iar distincția formală dintre sacramentele Botezului și Mirului nu aparține istoriei creștinismului primitiv.

45. – Nu totul trebuie înțeles în mod istoric în relatarea instituirii Euharistiei de către Paul (I Cor. XI, 23–25).

46. – Noțiunea reconcilierii creștinului păcătos prin autoritatea Bisericii nu a existat în Biserica primitivă; Biserica s-a obișnuit cu acest concept foarte încet. Mai mult, chiar și după ce Pocăința a fost recunoscută ca instituție a Bisericii, ea nu purta numele de sacrament, deoarece era considerată un sacrament rușinos.

47.– Cuvintele Domnului: „Luați Duh Sfânt; cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate, iar cărora le veți ține, le vor fi ținute" (Ioan XX, 22 și 23) nu se referă în niciun fel la sacramentul Pocăinței, oricât ar fi voit

Părinții de la Trento să afirme acest lucru.

48. – Iacob, în epistola sa (vv. 14 și 15), nu are intenția de a promulga un sacrament al lui Cristos, ci de a recomanda un obicei evlavios; și, dacă vede poate în acest obicei un mijloc de a obține harul, nu îl înțelege cu aceeași rigoare ca teologii care au precizat teoria și numărul sacramentelor.

49. – Cina creștină, dobândind treptat caracterul unei acțiuni liturgice, cei care aveau obiceiul de a prezida Cina au dobândit caracterul sacerdotal.

50. – Cei vechi, însărcinați cu supravegherea adunărilor creștinilor, au fost stabiliți de Apostoli ca preoți sau episcopi în vederea asigurării organizării necesare comunităților în creștere, și nu tocmai pentru a perpetua misiunea și puterea Apostolilor.

51. – Căsătoria nu a putut deveni decât destul de târziu în Biserică un sacrament al legii noi; într-adevăr, pentru ca căsătoria să fie socotită sacrament, era necesar mai întâi ca doctrina teologică a harului și a sacramentelor să fi ajuns la deplina sa dezvoltare.

52. – Nu a fost în gândirea lui Cristos să constituie Biserica drept o Societate destinată să dăinuie pe pământ o lungă serie de secole; dimpotrivă, în gândirea lui Cristos, împărăția cerurilor și sfârșitul lumii erau deopotrivă iminente.

53.– Constituția organică a Bisericii nu este imuabilă; ci societatea creștină este supusă, asemenea societății omenești, unei evoluții neîncetate.

54. – Doctrinele, sacramentele, ierarhia, atât în noțiunea lor cât și în realitate, nu sunt decât interpretări și evoluții ale gândirii creștine, care au sporit și au desăvârșit, prin dezvoltări exterioare, micul germen latent în Evanghelie.

55.– Simon Petru nici măcar nu a bănuit vreodată că Cristos i-ar fi conferit primatul în Biserică.

56. – Biserica romană a devenit capul tuturor Bisericilor nu printr-o dispoziție a Providenței divine, ci în virtutea unor circumstanțe pur politice.

57.– Biserica se arată ostilă progreselor științelor naturale și teologice.

58. – Adevărul nu este mai imuabil decât omul însuși, căci el evoluează cu el, în el și prin el.

59. – Cristos nu a învățat un corp determinat de doctrină, aplicabil tuturor timpurilor și tuturor oamenilor, ci mai degrabă a inaugurat un anumit curent religios adaptat sau care trebuie adaptat diversității timpurilor și locurilor.

60. – Doctrina creștină a fost, la începuturile sale, iudaică, dar a devenit, prin evoluții succesive, mai întâi paulină, apoi ioaneică, în cele din urmă elenică și universală.

61. – Se poate spune fără paradox că niciun capitol al Scripturii, de la primul capitol al Genezei până la ultimul al Apocalipsei, nu cuprinde o doctrină absolut identică cu aceea pe care Biserica o profesează asupra aceleiași materii și, în consecință, că niciun capitol al Scripturii nu are același sens pentru critic ca pentru teolog.

62. – Principalele articole ale Simbolului Apostolilor nu aveau pentru creștinii primelor secole aceeași semnificație pe care o au pentru cei din vremea

noastră.

63.– Biserica se arată incapabilă să apere eficient morala evanghelică, deoarece rămâne cu încăpățânare atașată de doctrine imuabile care nu se pot concilia cu progresele actuale.

64. – Progresul științelor cere ca să fie reformate conceptele doctrinei creștine despre Dumnezeu, despre Creație, despre Revelație, despre Persoana Cuvântului întrupat, despre Răscumpărare.

65. – Catolicismul de astăzi nu se poate concilia cu adevărata știință decât dacă se transformă într-un anumit creștinism nedogmatic, adică într-un protestantism larg și liberal.

În joia următoare, 4 ale aceleiași luni și ale aceluiași an, raportul fidel al tuturor celor de mai sus fiind adus la cunoștința Preasfântului nostru Părinte, Papa Pius al X-lea, Sanctitatea Sa a aprobat și a confirmat Decretul Eminentissimilor Părinți și a poruncit ca toate și fiecare dintre propozițiile desemnate mai sus să fie ținute de toți ca reprobate și proscrise.

PIERRE PALOMBELLI, notar al Sfântului Oficiu.

1 septembrie 1910

Motu proprio Sacrorum antistitum

Jurământul antimodernist.

Vigilența episcopilor asupra învățământului clericilor.

Vatican, la 1 septembrie 1910

Niciun episcop nu ignoră, credem Noi, că o stirpe foarte vătămătoare de oameni, moderniștii, chiar și după ce Enciclica Pascendi dominici gregis (8 sept. 1907) a ridicat masca sub care se acopereau, nu au părăsit planurile lor de a tulbura pacea Bisericii. Ei n-au încetat, într-adevăr, să caute și să adune într-o asociație secretă noi adepți și, împreună cu aceștia, să inoculeze în vinele societății creștine otrava opiniilor lor, prin publicarea de cărți și broșuri în care ascund ori disimulează numele autorilor. Dacă, după ce s-a recitit scrisoarea Noastră enciclică amintită, se ia în seamă cu luare-aminte această îndrăzneață cutezanță, care Ne-a pricinuit atâta durere, ne vom convinge fără greutate că acești oameni nu se deosebesc întru nimic de aceia pe care i-am descris în acel document. Acești adversari sunt cu atât mai de temut cu cât ne ating mai de aproape; ei abuzează de slujirea lor pentru a întinde momeala unei hrane otrăvite; spre a surprinde buna-credință a celor ce nu sunt în gardă, răspândesc în jurul lor o aparență de doctrină, care cuprinde suma tuturor erorilor.

Acest flagel, răspândindu-se în chip însemnat în acea parte a ogorului Domnului de la care ar trebui să se aștepte cele mai bune roade, este datoria voastră, a voastră, episcopilor, să lucrați la apărarea credinței catolice și să vegheați cu cea mai mare grijă ca integritatea acestui depozit divin să nu sufere nicio atingere, precum ne revine mai ales Nouă să împlinim porunca lui Cristos Mântuitorul, Care i-a spus lui Petru, de a cărui primat am moștenit, în pofida nevredniciei Noastre: Întărește pe frații tăi.

De aceea, spre a întări curajul oamenilor de bine în lupta de față, am socotit potrivit să reamintim aceste învățături și prescripții ale documentului amintit.

„Vă rugăm și vă conjurăm să nu îngăduiți ca, într-o materie atât de gravă, să se poată găsi cât de cât ceva de reproșat vigilenței voastre, zelului vostru, tăriei voastre. Iar ceea ce vă cerem și așteptăm de la voi, cerem și așteptăm și de la toți ceilalți păstori de suflete, de la toți educatorii și profesorii tineretului clerical și, în chip cu totul deosebit, de la Superiorii majori ai Institutelor religioase.

I. În ceea ce privește studiile, vrem și poruncim ca filosofia scolastică să fie pusă la baza științelor sacre. Se înțelege de la sine că, dacă s-ar întâlni la doctorii scolastici ceva ce s-ar putea socoti drept exces de subtilitate, ori care ar fi propus fără a se voi a i se da mare însemnătate, ori care nu s-ar potrivi cu descoperirile timpurilor următoare, ori care, în sfârșit, nu ar avea nicio umbră de probabilitate, este departe de spiritul

Nostru a voi să o propunem spre imitare generațiilor de astăzi . Iar când prescriem filosofia scolastică, ceea ce înțelegem mai ales prin aceasta – și aceasta este capital –, este filosofia pe care ne-a lăsat-o Doctorul îngeresc. Declarăm, așadar, că tot ceea ce a fost statornicit în această privință de Predecesorul Nostru rămâne pe deplin în vigoare și, pe cât este nevoie, o statornicim din nou și o confirmăm, și poruncim ca ea să fie de către toți riguros păzită. În Seminariile în care s-ar fi putut da uitării, episcopii să impună și să ceară respectarea ei: prescripții care se adresează și Superiorilor Institutelor religioase. Iar profesorii să știe bine că a se abate de la sfântul Toma, mai ales în chestiunile metafizice, nu se face fără o vătămare gravă. O eroare care este mică în principiul ei, ca să mă folosesc de termenii înșiși ai sfântului Toma, este mare în consecințele ei ultime (De Ente et Essentia prœm).

Pe această bază filosofică să se ridice solid edificiul teologic. Pe cât veți putea, Venerabili Frați, îndemnați la studiul teologiei, astfel încât clericii, ieșind din Seminar, să ducă cu ei o prețuire adâncă și o iubire arzătoare pentru ea și ca toată viața să-și facă din ea desfătarea lor. Căci nimeni nu ignoră că, între această mare mulțime de științe, atât de felurite, care se oferă spiritului avid de adevăr, întâietatea revine de drept teologiei, într-atât încât era o maximă a vechii înțelepciuni că datoria celorlalte științe, ca și a artelor, este de a-i fi supuse și subordonate asemenea unor slujitoare .

Să adăugăm că aceia, între alții, Ni se par vrednici de laudă care, pe deplin respectuoși față de tradiția sfinților Părinți, față

de magisteriul ecleziastic, cumpătați în judecata lor și călăuzindu-se după normele catolice (lucru ce nu se vede la toți), și-au luat ca sarcină să aducă mai multă lumină teologiei pozitive, proiectând asupra ei lumina istoriei – a celei adevărate. Desigur, trebuie să se dea teologiei pozitive o importanță mai mare decât în trecut, dar fără cel mai mic detriment pentru teologia scolastică; iar aceia trebuie mustrați, ca făcând jocul modernișților, care exaltă într-atât teologia pozitivă încât par cu totul a defăima în același timp scolastica.

Cât despre studiile profane, va fi de ajuns să reamintim ceea ce a spus despre ele, cu multă înțelepciune, Predecesorul Nostru: „Aplicați-vă cu ardoare la studiul științelor naturale: descoperirile geniale, aplicațiile îndrăznețe și folositoare făcute în zilele noastre pe acest tărâm, care pe bună dreptate stârnesc aplauzele contemporanilor, vor fi și pentru posteritate un prilej de admirație și de laudă" (Alloc. Pergratus Nobis către savanții catolici, 7 martie 1880). Dar studiile sacre nu trebuie să sufere de pe urma lor. Despre aceasta același Papă dă îndată următorul avertisment grav: „Dacă se caută cu grijă cauza acestor erori, ea se va găsi mai ales în aceasta: cu cât a crescut mai mult ardoarea pentru științele naturale, cu atât au decăzut științele înalte, științele severe; unele lâncezesc în uitare; altele sunt tratate slab și cu ușurătate și, ceea ce este nevrednic, căzute din vechea lor strălucire, sunt încă infectate cu doctrine perverse și cu opinii a căror monstruozitate înspăimântă" (ibid.). Potrivit acestei legi, poruncim ca în Seminarii studiul științelor naturale să fie rânduit.

II. Se vor avea aceste prescripții, ale Predecesorului Nostru și ale Noastre, înaintea ochilor ori de câte ori se va trata de alegerea directorilor și profesorilor pentru Seminarii și pentru Universitățile catolice. Oricine, într-un chip sau altul, se arată îmbibat de modernism să fie exclus, fără milă, de la funcția de director sau de profesor; iar dacă o ocupă deja, să fie îndepărtat; de asemenea, oricine favorizează modernismul, fie lăudându-i pe moderniști ori scuzând purtarea lor vinovată, fie criticând scolastica, sfinții Părinți, magisteriul Bisericii, fie refuzând ascultare autorității ecleziastice, oricine ar fi depozitarul ei; de asemenea, oricine, în istorie, în arheologie, în exegeza biblică, trădează iubirea de noutate; de asemenea, în sfârșit, oricine neglijează științele sacre ori pare a le prefera pe cele profane.

În toată această chestiune a studiilor, Venerabili Frați, nu veți aduce niciodată prea multă vigilență nici prea multă statornicie, mai ales în alegerea profesorilor: căci, de obicei, după chipul dascălilor se formează elevii. Întăriți de conștiința datoriei voastre, lucrați în toate acestea cu prudență, dar cu tărie.

Trebuie să se procedeze cu aceeași vigilență și severitate la examinarea și alegerea candidaților la sfintele Ordine. Departe, foarte departe de preoție duhul de noutate!

Dumnezeu urăște pe cei mândri și îndărătnici. Să nu se mai confere doctoratul în teologie și în drept canonic nimănui

care nu va fi urmat cursul regulat de filosofie scolastică; iar dacă s-a conferit, să fie ținut drept nul și fără nicio valoare.

Prescripțiile făcute de S. Congregație a Episcopilor și Regularilor, într-un Decret din 1896, către clericii seculari și regulari ai Italiei, privitoare la frecventarea Universităților, decretăm ca de acum înainte să se extindă la toate națiunile.

Se interzice clericilor și preoților care au luat vreo înscriere într-o Universitate sau Institut catolic să urmeze, pentru materiile ce se predau acolo, cursurile Universităților civile. Dacă aceasta a fost îngăduită undeva, o interzicem pe viitor.

Episcopii care prezidează conducerea acestor Universități și Institute să vegheze ca prescripțiile pe care tocmai le-am statornicit să fie acolo cu credincioșie păzite.

III. Este, de asemenea, datoria episcopilor, în ceea ce privește scrierile atinse de modernism și răspânditoare de modernism, să împiedice publicarea lor și, odată publicate, să împiedice citirea lor.

Toate cărțile, ziarele, revistele de această natură să nu fie lăsate în mâinile elevilor, în Seminarii ori în Universități: ele nu sunt, într-adevăr, mai puțin vătămătoare decât scrierile împotriva bunelor moravuri; ba sunt chiar mai vătămătoare, căci otrăvesc viața creștină la izvorul ei.

Nu trebuie judecate altfel anumite lucrări publicate de catolici, oameni a căror intenție nu poate fi bănuită, dar care,

lipsiți de cunoștințe teologice și îmbibați de filosofie modernă, se silesc să o împace pe aceasta cu credința și să o folosească, precum zic ei, spre folosul credinței. Citite cu încredere din pricina numelui și a bunului renume al autorilor, ele au ca efect – și aceasta le face mai primejdioase – să alunece încetul cu încetul spre modernism.

În general, Venerabili Frați, și acesta este aici punctul capital, faceți tot ce se poate pentru a izgoni din dieceza voastră orice carte vătămătoare, recurgând, dacă este nevoie, la interdicția solemnă. Sfântul Scaun nu neglijează nimic spre a face să dispară scrierile de această natură; însă numărul lor este astăzi atât de mare, încât a le cenzura pe toate întrece puterile sale. Urmarea este că, uneori, leacul vine prea târziu, când răul și-a făcut deja pustiirile. Vrem, așadar, ca episcopii, disprețuind orice teamă omenească, călcând în picioare orice prudență a cărnii, fără a ține seama de strigătele răilor, cu blândețe, fără îndoială, dar cu tărie, să-și ia în această privință partea lor de răspundere, amintindu-și de prescripțiile lui Leon al XIII-lea din Constituția apostolică Officiorum ac munerum (25 ian. 1897): „Ordinarii, chiar ca delegați ai Scaunului apostolic, să se străduiască să proscrie cărțile și celelalte scrieri rele publicate ori răspândite în diecezele lor și să le smulgă din mâinile credincioșilor." Este un drept conferit în aceste cuvinte, dar și o datorie impusă. Și nimeni să nu creadă că și-a împlinit obligațiile slujirii sale dacă Ne-a deferit una ori două lucrări, lăsând pe celelalte, în mare număr, să se răspândească și să circule.

Să nu vă lăsați opriți, Venerabili Frați, de faptul că autorul a putut obține în altă parte Imprimatur: acest Imprimatur poate fi apocrif, ori a putut fi acordat în urma unui examen neatent, ori încă din prea multă bunăvoință sau încredere față de autor, lucru ce se întâmplă poate uneori în Ordinile religioase. Apoi, aceeași hrană nu se potrivește tuturor: tot astfel, o carte inofensivă într-un loc poate, dimpotrivă, din pricina împrejurărilor, să fie foarte dăunătoare în altul. Dacă, așadar, episcopul, după ce a cerut avizul unor oameni prudenți, judecă necesar să cenzureze în dieceza sa vreo carte de acest fel, să o facă: Noi îi dăm foarte bucuros această facultate, ba chiar îi impunem obligația. Lucrul, firește, trebuie făcut cu prudență, restrângând, dacă ajunge, prohibiția la cler: restrângere pe care, în orice caz, librarii nu și-o vor lua pentru ei, căci datoria lor este să retragă cu totul și fără întârziere de la vânzare lucrările condamnate de episcop.

Și deoarece este vorba de librari, episcopii să vegheze ca iubirea de câștig să nu-i împingă a face negoț cu produse otrăvitoare. Este fapt că în unele dintre cataloagele lor se etalează, însoțite de reclame ispititoare, un mare număr de lucrări moderniste. Iar dacă ei refuză ascultarea, episcopii nu vor ezita, după mustrare, să-i lipsească de titlul de librari catolici; de asemenea, și cu atât mai mult, de titlul de librari episcopali, dacă li s-a acordat. Cât despre librarii pontificali, îi vor deferi Sfântului Scaun.

Tuturor le reamintim articolul XXVI din Constituția Officiorum: „Cei care au obținut facultatea de a citi și de a

păstra cărțile prohibite nu au, pentru aceasta, dreptul de a citi și de a păstra cărțile sau ziarele, oricare ar fi ele, interzise de Ordinar, afară de cazul în care, în Indultul apostolic, li s-a acordat în mod expres facultatea de a citi și de a păstra cărțile condamnate de orice autoritate."

IV. Nu este de ajuns a împiedica citirea și vânzarea cărților rele; trebuie încă să se împiedice publicarea lor. Episcopii, așadar, să folosească cea mai mare severitate în acordarea permisiunii de a publica.

Acum, fiind mare numărul, potrivit Constituției Officiorum, al lucrărilor care nu pot apărea fără permisiunea Ordinarului și fiind, pe de altă parte, cu neputință ca episcopul să le revizuiască pe toate el însuși, în unele dieceze s-au instituit, pentru această revizuire, cenzori de oficiu. Lăudăm din toată inima această instituție și nu numai că îndemnăm a o extinde la toate diecezele, ci o poruncim ca precept strict. Să existe în toate curiile episcopale cenzori de oficiu, însărcinați cu examinarea lucrărilor ce urmează a fi publicate: ei vor fi aleși dintre preoții clerului, atât regulat cât și secular, vrednici de recomandare prin vârsta lor, știința lor, prudența lor, și care, în materie de doctrină de aprobat ori de blamat, se țin în dreapta măsură. Lor li se va deferi examinarea tuturor scrierilor care, potrivit articolelor XLI și XLII ale Constituției menționate, nu pot fi editate fără permisiune. Cenzorul își va da avizul în scris. Dacă avizul este favorabil, episcopul va da permisul de publicare prin acest cuvânt Imprimatur, dar care

va fi precedat de formula Nihil obstat, cu numele cenzorului dedesubt.

În Curia Romană, ca și în celelalte, vor fi instituiți cenzori. Numirea lor se va face, de comun acord cu cardinalul-vicar și cu aprobarea Suveranului Pontif, de către maestrul Sacrului Palat. Acestuia îi va reveni să desemneze cenzorul pentru revizuirea fiecărei lucrări. Permisul de publicare va fi dat tot de el, precum și de cardinalul-vicar sau de vicegerentul său, și va fi precedat, ca mai sus, de formula de aprobare a cenzorului, urmată de numele lui.

Numai în cazuri excepționale și foarte rare, pentru motive a căror apreciere este lăsată prudenței episcopului, mențiunea cenzorului va putea fi omisă.

Numele cenzorului va fi ținut ascuns autorilor și nu le va fi dezvăluit decât după un aviz favorabil, de teamă să nu fie molestat, atât în timpul lucrării de revizuire, cât și după aceea, dacă a refuzat aprobarea.

Niciun cenzor nu va fi luat dintr-un Institut religios fără ca, mai înainte, să se fi consultat în taină provincialul; acesta va trebui să ateste în conștiință virtutea, știința, integritatea doctrinară a candidatului.

Îi avertizăm pe Superiorii religioși asupra gravei datorii ce le revine de a veghea ca nicio lucrare să nu fie publicată fără autorizația lor și a Ordinarului. Declarăm, în sfârșit, că titlul

de cenzor nu va putea fi invocat niciodată spre a sprijini opiniile personale ale celui ce l-a purtat și că, sub acest aspect, va fi nul și fără nicio valoare.

Spuse acestea în general, poruncim în particular observarea articolului XLII din Constituția Officiorum, al cărui cuprins este acesta: „Se interzice membrilor clerului, atât secular cât și regulat, să ia conducerea ziarelor ori a revistelor fără permisiunea Ordinarilor. Iar dacă vor ajunge să abuzeze de această permisiune, ea le va fi retrasă după mustrare."

În ceea ce-i privește pe preoții corespondenți sau colaboratori – ca să folosim cuvintele curente –, fiindcă nu este rar ca ei să strecoare în ziare ori reviste articole atinse de modernism, revine episcopilor să-i supravegheze și, dacă îi prind în greșeală, să-i avertizeze mai întâi, apoi să le interzică orice fel de colaborare ori corespondență. Aceeași poruncă se dă Superiorilor religioși: în caz de neglijență din partea lor, episcopii vor acționa ca delegați ai Suveranului Pontif.

Fiecărui ziar și fiecărei reviste să i se rânduiască, pe cât se va putea, un cenzor, a cărui datorie să fie de a parcurge la timp fiecare număr publicat și, dacă întâlnește vreo idee primejdioasă, să impună cât mai degrabă retractarea. Același drept îl va avea episcopul, chiar dacă avizul cenzorului ar fi fost favorabil.

V. Am vorbit deja despre Congrese și adunări publice ca despre un câmp prielnic modernișt ilor, spre a semăna și a face să biruiască ideile lor.

De acum înainte, episcopii să nu mai îngăduie Congrese sacerdotale, sau să le îngăduie foarte rar. Iar dacă li se va întâmpla să le îngăduie, să fie întotdeauna sub această lege: să nu se trateze acolo nicio chestiune ce ține de Sfântul Scaun ori de episcopi; să nu se emită nicio propunere și niciun vot care ar uzurpa autoritatea ecleziastică; să nu se rostească niciun cuvânt ce ar mirosi a modernism ori a presbiterianism ori a laicism.

La astfel de Congrese, care nu se vor putea ține decât cu autorizație scrisă, acordată la timp și particulară pentru fiecare caz, preoții din dieceze străine nu vor putea asista fără o permisiune de asemenea scrisă a Ordinarului lor.

Niciun preot, de altfel, să nu piardă din vedere grava recomandare a lui Leon al XIII-lea: „Autoritatea păstorilor lor să fie sfântă pentru preoți; să țină drept sigur că slujirea preoțească, dacă nu este exercitată sub călăuzirea episcopilor, nu poate fi nici sfântă, nici rodnică, nici vrednică de laudă" .

VI. Dar la ce ar folosi, Venerabili Frați, ca Noi să dăm porunci, să facem prescripții, dacă ele nu ar trebui să fie păzite cu punctualitate și credincioșie? Pentru ca vederile și dorințele Noastre să fie împlinite, Ni s-a părut bine să extindem la toate diecezele ceea ce episcopii din Umbria, cu multă vreme în

urmă, au statornicit în ale lor, cu multă înțelepciune. „Spre a izgoni erorile deja răspândite și a împiedica o răspândire și mai mare, precum și spre a face să dispară doctorii minciunii, prin care se perpetuează roadele funeste ale acestei răspândiri, sfânta Adunare a decretat, pe urmele sfântului Carol Borromeu, instituirea în fiecare dieceză a unui Consiliu alcătuit din bărbați încercați din ambele cleruri, care va avea misiunea de a supraveghea erorile, de a vedea dacă se strecoară și se răspândesc altele noi și prin ce artificii, și de a-l informa pe episcop despre toate, pentru ca acesta, după deliberare comună, să ia măsurile cele mai potrivite spre a înăbuși răul în principiul lui și a împiedica să se răspândească tot mai mult, spre pieirea sufletelor și, ceea ce este mai rău, să nu se înrădăcineze și să se agraveze."

Formula Jurământului

Eu, N…, îmbrățișez și primesc cu tărie toate și fiecare dintre adevărurile care au fost definite, afirmate și declarate de magisteriul infailibil al Bisericii, mai ales acele capitole de doctrină care sunt în mod direct opuse erorilor acestui timp.

Și mai întâi, mărturisesc că Dumnezeu, principiu și sfârșit al tuturor lucrurilor, poate fi cunoscut cu certitudine și, prin urmare, și demonstrat prin lumina naturală a rațiunii „din cele ce au fost făcute" [Rm 1, 20], adică prin lucrările văzute ale creației, ca cauza prin efecte.

În al doilea rând, admit și recunosc dovezile exterioare ale Revelației, adică faptele divine, în special minunile și profețiile, ca semne foarte sigure ale originii divine a religiei creștine, și țin că ele sunt cu totul potrivite înțelegerii tuturor timpurilor și a tuturor oamenilor, chiar și a celor de astăzi.

În al treilea rând, cred de asemenea cu toată tăria că Biserica, păzitoare și învățătoare a Cuvântului revelat, a fost întemeiată nemijlocit și direct de Cristos Însuși, adevărat și istoric, pe când trăia între noi, și că a fost zidită pe Petru, capul ierarhiei apostolice, și pe succesorii lui, pentru veacuri.

În al patrulea rând, primesc cu sinceritate doctrina credinței transmisă de la apostoli până la noi, întotdeauna în același sens și în aceeași interpretare, de către Părinții ortodocși; pentru acest motiv resping în chip absolut născocirea eretică a evoluției dogmelor, care ar trece dintr-un sens în altul, diferit de acela pe care Biserica l-a mărturisit mai întâi. Condamn de asemenea orice eroare care, în locul depozitului divin revelat, încredințat Miresei lui Cristos spre a-l păzi cu credincioșie, pune o invenție filosofică sau o creație a conștiinței omenești, formată încetul cu încetul prin efort omenesc și pe care un progres nedefinit ar desăvârși-o în viitor.

În al cincilea rând, țin cu toată certitudinea și mărturisesc cu sinceritate că credința nu este un sentiment religios orb, care iese din întunericul subconștientului sub presiunea inimii și înclinarea voinței informate moral, ci că ea este un adevărat asentiment al intelectului la adevărul primit din afară, prin

auz, prin care credem adevărat, din pricina autorității lui Dumnezeu, în chip suveran veridic, ceea ce a fost spus, atestat și revelat de Dumnezeu personal, Creatorul și Domnul nostru.

Mă supun de asemenea, cu cuviincioasa reverență, și ader din toată inima la toate condamnările, declarațiile și prescripțiile care se găsesc în enciclica Pascendi și în decretul Lamentabili, mai ales cu privire la ceea ce se numește istoria dogmelor.

De asemenea, reprob eroarea acelora care afirmă că credința propusă de Biserică poate fi în contradicție cu istoria și că dogmele catolice, în sensul în care sunt înțelese astăzi, nu pot fi puse în acord cu o cunoaștere mai exactă a originilor religiei creștine.

Condamn și resping și părerea acelora care spun că creștinul savant îmbracă o dublă personalitate, aceea a credinciosului și aceea a istoricului, ca și cum i-ar fi îngăduit istoricului să susțină ceea ce contrazice credința credinciosului, ori să pună premise din care ar urma că dogmele sunt false sau îndoielnice, cu condiția ca aceste dogme să nu fie negate în mod direct.

Reprob de asemenea felul de a judeca și de a interpreta Sfânta Scriptură care, disprețuind tradiția Bisericii, analogia credinței și regulile Scaunului apostolic, se lipește de născocirile raționaliștilor și adoptă critica textuală ca singură și suverană regulă, cu tot atâta dezordine câtă temeritate.

Resping, în plus, părerea acelora care țin că profesorul disciplinelor istorico-teologice ori autorul care scrie despre aceste chestiuni trebuie mai întâi să pună deoparte orice opinie preconcepută, fie despre originea supranaturală a tradiției catolice, fie despre ajutorul făgăduit de Dumnezeu pentru păstrarea veșnică a fiecăruia dintre adevărurile revelate; apoi, că scrierile fiecăruia dintre Părinți trebuie interpretate numai după principiile științifice, independent de orice autoritate sacră, cu libertatea critică folosită în studiul oricărui document profan.

În sfârșit, în chip general, mărturisesc că nu am absolut nimic comun cu eroarea modernișt ilor, care susțin că nu este nimic divin în tradiția sacră sau, mai rău încă, care admit divinul într-un sens panteist, astfel încât nu mai rămâne decât un fapt pur și simplu, pus pe același plan cu faptele istoriei: oamenii, prin eforturile lor, prin îndemânarea lor, prin geniul lor, continuând, de-a lungul veacurilor, învățătura inaugurată de Cristos și de apostolii Săi.

În sfârșit, păstrez cu toată tăria și voi păstra până la ultima mea suflare credința Părinților despre harisma sigură a adevărului care este, care a fost și care va fi întotdeauna „în succesiunea episcopatului de la apostoli", nu pentru ca să se țină ceea ce pare mai bun și mai potrivit culturii fiecărui veac a putea fi ținut, ci pentru ca „niciodată să nu se creadă altceva, nici să nu se înțeleagă altfel adevărul absolut și neschimbat propovăduit de la început de apostoli".

Toate acestea făgăduiesc a le păzi cu credincioșie, pe deplin și cu sinceritate, și a le păstra neatinse, fără a mă abate vreodată de la ele, nici în învățătură, nici în vreun alt chip, în cuvântul și în scrierile mele. De acestea fac jurământ; jur. Așa să-mi ajute Dumnezeu și aceste sfinte Evanghelii.

Despre predicarea sacră

După cum o lungă experiență Ne-a învățat, roadele nu răspund grijii puse de episcopi ca să se vestească cuvântul lui Dumnezeu, și aceasta nu atât din pricina inerției ascultătorilor, cât din pricina slavei deșarte a predicatorilor, care fac să se audă mai degrabă cuvântul omului decât pe cel al lui Dumnezeu; de aceea am socotit potrivit să se traducă în latină, să se răspândească și să se recomande Ordinariilor documentul adresat, la porunca lui Leon al XIII-lea, Predecesorul Nostru de fericită amintire, de către Congregația Episcopilor și Regularilor, la 31 iulie 1894, Ordinariilor Italiei și superiorilor Familiilor și Congregațiilor religioase.

1° „Și mai întâi, în ceea ce privește virtuțile cu care este mai ales de trebuință ca oratorii sacri să fie împodobiți, Ordinarii și superiorii Familiilor religioase să aibă grijă să nu încredințeze niciodată această sfântă și mântuitoare slujire a cuvântului dumnezeiesc acelora care nu au din belșug fie pietate către Dumnezeu, fie iubire pentru Fiul Său Isus Cristos, Domnul nostru. Dacă predicatorilor doctrinei catolice le lipsesc aceste calități, oricare ar fi, de altfel, talentul lor de vorbire, ei nu vor avea mai mult rezultat decât un aramă sunătoare ori un

chimval răsunător (1 Cor 13, 1); le va lipsi, de asemenea, ceea ce face tăria și virtutea predicii evanghelice, adică zelul pentru slava divină și pentru mântuirea veșnică a sufletelor. Această pietate, deosebit de necesară oratorilor sacri, trebuie să strălucească și în purtarea exterioară a vieții lor; poruncile și rânduielile creștinului, pe care le slăvesc în predicile lor, nu trebuie să fie în contradicție cu moravurile lor; ei nu trebuie să nimicească ei înșiși, prin faptele lor, ceea ce cuvintele lor vor fi zidit. Mai mult, pietatea lor nu va trăda nimic profan; ci va avea acea gravitate care arată în ei adevărați slujitori ai lui Cristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu (1 Cor 4, 1). Altfel, precum observă foarte bine Doctorul îngeresc, dacă doctrina este bună, iar predicatorul este rău, el însuși devine prilej de a se blasfemia cuvântul lui Dumnezeu.

Dar știința să nu înceteze a merge deopotrivă cu pietatea și cu celelalte virtuți creștine; căci este un fapt evident și întărit de o lungă experiență că un cuvânt înțelept, cumpătat și folositor nu poate fi nicidecum partea celor care nu sunt îmbogățiți cu știință, mai ales cu știința sacră, și care, încrezători în arta unei elocvențe naturale, urcă la amvon cu temeritate și aproape fără pregătire. Ei lovesc cu adevărat aerul și expun fără să știe cuvântul dumnezeiesc disprețului și batjocurii; pe bună dreptate li se poate aplica această sentință a lui Dumnezeu: Pentru că ai lepădat știința, te voi lepăda și Eu, ca să nu-Mi mai împlinești preoția (Os 4, 6)."

2° „Așadar, episcopii și superiorii Familiilor religioase nu vor încredința unui preot grija de a predica cuvântul lui

Dumnezeu decât după ce se vor fi încredințat că el are pietatea și știința cerute. Ei vor veghea de asemenea cu grijă ca subiectele tratate în predicare să fie numai dintre acelea care se cuvin amvonului sfânt.

Care sunt aceste subiecte?
Isus Cristos, Domnul nostru, a arătat care sunt, când a spus: Propovăduiți Evanghelia… (Mc 16, 15); învățându-i să păzească toate câte v-am poruncit Eu însumi (Mt 28, 20). Iar sfântul Toma adaugă foarte potrivit: Predicatorii trebuie să aducă la lumină cele privitoare la credință, să îndrume faptele, să arate ce trebuie evitat și, fie amenințând, fie îndemnând, să predice oamenilor (loc. cit.). Și Preasfântul Conciliu de la Trento spune de asemenea: Vestiți-le ce greșeli trebuie să evite, ce virtuți să practice, ca să poată scăpa de pedeapsa veșnică și să dobândească slava cerească. Papa Pius al IX-lea, de fericită amintire, a dat aceleași îndemnuri pe larg, când a spus: Voim ca, predicând nu pe ei înșiși, ci pe Isus Cristos cel răstignit, să vestească limpede și pe față poporului dogmele și preceptele preasfintei noastre religii, după doctrina Bisericii catolice și a Părinților, folosind în acest scop o elocvență deopotrivă gravă și luminoasă; să explice cu grijă care sunt îndatoririle deosebite ale fiecăruia, să-i abată pe toți de la vicii și să-i aprindă de ardoare pentru pietate, astfel încât credincioșii, întăriți prin lucrarea mântuitoare a cuvântului lui Dumnezeu, să evite astfel toate viciile, să urmeze practica virtuților și să poată ocoli pedepsele veșnice și dobândi slava cerească.

Se vede limpede de aici că Simbolul Apostolilor, divinul Decalog, poruncile Bisericii, sacramentele, virtuțile și viciile, îndatoririle proprii fiecărei stări, cele de pe urmă și alte adevăruri de acest fel, care sunt veșnic adevărate, alcătuiesc subiectele cărora predicatorul trebuie să-și închine cu deosebire cuvântul."

3° „Dar, oricât ar fi bogăția și gravitatea unor asemenea subiecte, se întâmplă de multe ori că predicatorii de astăzi nu le dau nicio atenție: le neglijează ca pe ceva învechit și zadarnic și ajung aproape să le respingă. Simțind foarte bine, într-adevăr, că subiectele enumerate de Noi îngăduie mai puțin decât altele să se câștige acea bunăvoință populară la care ei singuri aspiră, le pun deoparte, căutând ale lor și nu pe cele ale lui Isus Cristos (Fil 2, 21); și această purtare o urmează chiar în timpul Postului Mare și la sărbătorile mai solemne ale anului. Ei schimbă deopotrivă numele și subiectul cuvântărilor lor și înlocuiesc predicile de altădată cu un gen de cuvântare recent și mai puțin fericit conceput, pe care îl numesc conferințe și care seduce mai mult mintea și imaginația decât mișcă voința spre bine și schimbă moravurile. Desigur, aceștia sunt departe de a-și da seama că predicile asupra moralei sunt de folos tuturor, pe când conferințele abia slujesc câtorva; iar chiar și aceștia, dacă s-ar lucra cu mai mult zel la îndreptarea lor prin repetata predicare a virtuților curăției, smereniei, supunerii față de autoritatea Bisericii, și-ar părăsi prejudecățile față de credință pentru a primi curând deplina lumină a adevărului. Într-adevăr, dacă mulți oameni, mai ales în sânul

națiunilor catolice, gândesc rău despre religie, aceasta trebuie atribuit patimilor nestăpânite ale sufletului mai degrabă decât lipsei unei inteligențe rătăcite, după cuvintele: Din inimă ies gândurile rele…, blasfemiile (Mt 15, 19). De aceea și sfântul Augustin, amintind cuvintele Psalmistului: Nebunul a zis în inima sa: nu este Dumnezeu (Ps 13, 1), face următoarea observație: în inima sa, și nu în mintea sa."

4° „Să se păzească însă cineva de a da cuvintelor Noastre înțelesul unei reprobări absolute a acestui fel de cuvântări, întrucât, dimpotrivă, tratate cum se cuvine, asemenea subiecte pot fi foarte folositoare, ba chiar necesare, pentru a respinge erorile care se ridică împotriva religiei. Dar trebuie cu totul să se interzică în amvon acea pompă de limbaj care stă mai degrabă într-o oarecare contemplație a lucrurilor decât în studiul faptelor vieții, care tratează mai degrabă despre civilizație decât despre religie; în sfârșit, care strălucește mai mult prin aceste false aparențe decât prin rodnicia roadelor de mântuire pe care le aduce. Mai potrivit revistelor și academiilor, acest fel de elocvență nu se potrivește nicidecum demnității și măreției casei lui Dumnezeu."

25 august 1910
Scrisoare către arhiepiscopii și episcopii francezi

Notre charge Apostolique

Condamnarea mișcării liberal-catolice „Le Sillon” a lui Marc Sangnier

Dată la Roma, lângă Sfântul Petru, la 25 august 1910

Venerabili Frați,
Salutare și Binecuvântare Apostolică.

Îndatorirea noastră apostolică ne impune să veghem asupra curăției credinței și asupra integrității disciplinei catolice, să-i păzim pe credincioși de primejdiile erorii și ale răului, mai ales atunci când eroarea și răul le sunt prezentate într-un limbaj atrăgător care, acoperind neclaritatea ideilor și echivocul expresiilor sub ardoarea sentimentului și sonoritatea cuvintelor, poate aprinde inimile pentru cauze seducătoare, dar funeste. Astfel au fost odinioară doctrinele pretinșilor filosofi ai secolului al XVIII-lea, cele ale Revoluției și ale liberalismului, condamnate de atâtea ori; astfel sunt și astăzi teoriile Sillonului, care, sub aparențe strălucitoare și generoase, duc prea adesea lipsă de claritate, de logică și de adevăr și, sub acest aspect, nu țin de geniul catolic și francez.

Am șovăit mult timp, Venerabili Frați, înainte de a exprima public și solemn gândirea noastră despre Sillon. A fost nevoie ca preocupările voastre să se adauge ale Noastre pentru a ne

hotărî să o facem. Căci Noi iubim tânăra și vrednica tinerețe înrolată sub steagul Sillonului și o socotim, sub multe privințe, vrednică de laudă și de admirație. Îi iubim pe conducătorii ei, în care ne place să recunoaștem suflete alese, mai presus de pasiunile vulgare și însuflețite de cel mai nobil entuziasm pentru bine. I-ați văzut, Venerabili Frați, pătrunși de un sentiment foarte viu al fraternității umane, mergând în întâmpinarea celor ce muncesc și suferă pentru a-i ridica, susținuți în devotamentul lor de iubirea față de Isus Cristos și de practica exemplară a religiei.

Istoria Sillonului

Era a doua zi după memorabila Enciclică a Predecesorului Nostru, de fericită amintire, Leon al XIII-lea, despre condiția muncitorilor. Biserica, prin glasul Capului ei suprem, revărsase asupra celor umili și mici toate gingășiile inimii sale materne și părea să cheme cu dorință tot mai numeroși campioni ai restaurării ordinii și dreptății în societatea noastră tulburată. Nu veneau oare fondatorii Sillonului, la momentul potrivit, să pună în slujba ei trupe tinere și credincioase pentru realizarea dorințelor și speranțelor sale? Și, într-adevăr, Sillonul a ridicat în rândul claselor muncitoare stindardul lui Isus Cristos, semnul mântuirii pentru indivizi și pentru națiuni, hrănindu-și activitatea socială din izvoarele harului, impunând respectul față de religie în mediile cele mai puțin favorabile, deprinzând pe cei ignoranți și pe cei necredincioși să audă vorbindu-se despre Dumnezeu și, adesea, în

conferințe contradictorii, în fața unui auditoriu ostil, ridicându-se, trezit de o întrebare sau de un sarcasm, pentru a striga cu glas tare credința sa. Acelea au fost vremurile frumoase ale Sillonului; aceasta este latura sa frumoasă care explică încurajările și aprobările pe care episcopatul și Sfântul Scaun nu i le-au refuzat, atâta vreme cât această fervoare religioasă a putut să acopere adevăratul caracter al mișcării sillonniste.

Căci trebuie spus, Venerabili Frați, că speranțele noastre au fost, în mare parte, înșelate. A venit o zi în care Sillonul a arătat, pentru ochii celor clarvăzători, tendințe îngrijorătoare. Sillonul s-a rătăcit. Putea să fie altfel? Fondatorii săi, tineri, entuziaști și plini de încredere în ei înșiși, nu erau suficient înarmați cu știință istorică, cu filosofie sănătoasă și cu teologie solidă pentru a înfrunta fără primejdie dificilele probleme sociale către care erau purtați de activitatea și de inima lor și pentru a se apăra, pe terenul doctrinei și al ascultării, de infiltrațiile liberale și protestante.

Sfaturile nu le-au lipsit, iar admonestările au urmat sfaturilor; dar am avut durerea de a vedea atât avizele, cât și mustrările alunecând pe sufletele lor nestatornice și rămânând fără rezultat. Lucrurile au ajuns într-un asemenea punct încât ne-am trăda datoria dacă am mai păstra tăcerea. Datorăm adevărul iubiților noștri fii ai Sillonului, pe care o ardoare generoasă i-a purtat pe o cale pe cât de falsă, pe atât de primejdioasă. Îl datorăm unui mare număr de seminariști și de preoți pe care Sillonul i-a smuls, dacă nu autorității, cel puțin

conducerii și influenței episcopilor lor. Îl datorăm, în sfârșit, Bisericii, în sânul căreia Sillonul seamănă dezbinare și ale cărei interese le compromite.

Atitudinea față de autoritate

În primul rând, se cuvine a releva cu asprime pretenția Sillonului de a se sustrage conducerii autorității ecleziastice. Conducătorii Sillonului, într-adevăr, susțin că ei evoluează pe un teren care nu este cel al Bisericii; că nu urmăresc decât interese de ordin temporal și nu de ordin spiritual; că sillonnistul nu este decât un catolic consacrat cauzei claselor muncitoare, operelor democratice, și care își ia din practicile credinței energia devotamentului său; că, nici mai mult, nici mai puțin decât meșteșugarii, agricultorii, economiștii și politicienii catolici, el rămâne supus regulilor moralei comune tuturor, fără a depinde, nici mai mult, nici mai puțin decât aceștia, într-un mod special, de autoritatea ecleziastică.

Răspunsul la aceste subterfugii este mult prea ușor. Cui i se va putea face să creadă, într-adevăr, că sillonnștii catolici, că preoții și seminariștii înrolați în rândurile lor nu au în vedere, în activitatea lor socială, decât interesele temporale ale claselor muncitoare? A susține aceasta ar fi, credem Noi, a le aduce o jignire. Adevărul este că conducătorii Sillonului se proclamă idealiști ireductibili, că pretind a ridica clasele muncitoare ridicând mai întâi conștiința umană, că au o doctrină socială și principii filosofice și religioase pentru a construi societatea după un plan nou, că au o concepție specială despre

demnitatea umană, despre libertate, despre dreptate și despre fraternitate și că, pentru a-și justifica visurile sociale, apelează la Evanghelie, interpretată după maniera lor, și, ceea ce este și mai grav, la un Cristos desfigurat și micșorat. Mai mult, aceste idei le predau în cercurile lor de studiu, le insuflă camarazilor lor, le introduc în operele lor. Ei sunt, așadar, cu adevărat profesori de morală socială, civică și religioasă și, oricare ar fi modificările pe care le-ar putea introduce în organizarea mișcării sillonniste, avem dreptul de a spune că scopul Sillonului, caracterul său, acțiunea sa țin de domeniul moral, care este domeniul propriu al Bisericii, și că, în consecință, sillonnștii se amăgesc atunci când cred că evoluează pe un teren la hotarele căruia încetează drepturile puterii doctrinale și directive a autorității ecleziastice.

Chiar dacă doctrinele lor ar fi lipsite de eroare, ar fi fost deja o abatere foarte gravă de la disciplina catolică a se sustrage cu încăpățânare conducerii celor care au primit de la cer misiunea de a călăuzi indivizii și societățile pe calea dreaptă a adevărului și a binelui. Dar răul este mai profund, am spus-o deja: Sillonul, purtat de o iubire prost înțeleasă față de cei slabi, a alunecat în eroare.

Într-adevăr, Sillonul își propune ridicarea și regenerarea claselor muncitoare. Or, în această materie, principiile doctrinei catolice sunt stabilite, iar istoria civilizației creștine este acolo pentru a atesta rodnicia lor binefăcătoare. Predecesorul Nostru, de fericită amintire, le-a reamintit în pagini magistrale, pe care catolicii preocupați de chestiuni

sociale trebuie să le studieze și să le aibă neîncetat sub ochi. El a învățat, în special, că democrația creștină trebuie „să mențină diversitatea claselor, care este fără îndoială proprie cetății bine constituite, și să dorească pentru societatea umană forma și caracterul pe care Dumnezeu, autorul ei, i le-a imprimat". El a stigmatizat „o anumită democrație care ajunge până la acest grad de perversitate încât să atribuie suveranitatea în societate poporului și să urmărească suprimarea și nivelarea claselor". În același timp, Leon al XIII-lea a impus catolicilor un program de acțiune, singurul program capabil să reașeze și să mențină societatea pe bazele sale creștine seculare. Or, ce au făcut conducătorii Sillonului? Nu numai că au adoptat un program și un învățământ diferite de cele ale lui Leon al XIII-lea (ceea ce ar fi deja o îndrăzneală cu totul deosebită din partea unor laici care se așază astfel, în concurență cu Suveranul Pontif, ca îndrumători ai activității sociale în Biserică); dar au respins în mod deschis programul trasat de Leon al XIII-lea și au adoptat unul diametral opus; mai mult, resping doctrina reamintită de Leon al XIII-lea asupra principiilor esențiale ale societății, plasează autoritatea în popor sau o suprimă aproape cu totul și iau ca ideal de realizat nivelarea claselor. Ei merg, așadar, în răspăr cu doctrina catolică, către un ideal condamnat.

Știm bine că ei se fălesc cu dorința de a ridica demnitatea umană și condiția prea disprețuită a claselor muncitoare, de a face drepte și desăvârșite legile muncii și relațiile dintre capital și salariați, în fine, de a face să domnească pe pământ o dreptate mai bună și mai multă caritate și, prin mișcări sociale

profunde și rodnice, de a promova, în umilință, un progres neașteptat. Și, desigur, Noi nu blamăm aceste eforturi, care ar fi din toate punctele de vedere excelente dacă sillonnștii nu ar uita că progresul unei ființe constă în a-și întări facultățile naturale prin energii noi și în a facilita jocul activității lor în cadrul și conform legilor constituției sale și că, dimpotrivă, rănind organele sale esențiale, sfărâmând cadrul activității lor, se împinge ființa nu spre progres, ci spre moarte. Tocmai aceasta vor ei să facă societății umane; acesta este visul lor de a-i schimba bazele naturale și tradiționale și de a promite o cetate viitoare zidită pe alte principii, pe care îndrăznesc să le declare mai rodnice și mai binefăcătoare decât principiile pe care se sprijină cetatea creștină actuală.

Nu, Venerabili Frați – trebuie reamintit cu putere în aceste timpuri de anarhie socială și intelectuală, în care fiecare se erijează în doctor și legiuitor – nu se va zidi cetatea altfel decât a zidit-o Dumnezeu; nu se va clădi societatea dacă Biserica nu îi așază temeliile și nu îi conduce lucrările; nu, civilizația nu mai este de inventat și nici cetatea nouă de construit în nori. Ea a fost, ea este; este civilizația creștină, este cetatea catolică. Nu este vorba decât de a o instaura și de a o restaura neîncetat pe temeliile sale naturale și divine împotriva atacurilor mereu renașterii utopiei nesănătoase, ale revoltei și ale impietății: *omnia instaurare in Christo*.

Și pentru ca să nu fim acuzați că judecăm prea sumar și cu o rigoare nejustificată teoriile sociale ale Sillonului, voim să le reamintim punctele esențiale.

Libertatea și egalitatea sillonnistă

Sillonul are o nobilă preocupare pentru demnitatea umană. Dar această demnitate o înțelege după maniera unor filosofi de care Biserica este departe de a avea a se lăuda. Primul element al acestei demnități este libertatea, înțeleasă în sensul că, în afară de materie religioasă, fiecare om este autonom. Din acest principiu fundamental el trage următoarele concluzii: astăzi, poporul se află sub tutelă, sub o autoritate distinctă de el; trebuie să se elibereze de aceasta: emancipare politică. Se află sub dependența patronilor care, deținând instrumentele sale de muncă, îl exploatează, îl oprimă și îl înjosesc; trebuie să-și scuture jugul: emancipare economică. Este, în sfârșit, dominat de o castă numită conducătoare, căreia dezvoltarea sa intelectuală îi asigură o preponderență necuvenită în conducerea treburilor; trebuie să se sustragă dominației ei: emancipare intelectuală. Nivelarea condițiilor sub acest triplu aspect va stabili între oameni egalitatea, iar această egalitate este adevărata dreptate umană.

O organizare politică și socială întemeiată pe această dublă bază, libertatea și egalitatea (la care se va adăuga curând fraternitatea), iată ceea ce ei numesc Democrație.

Totuși, libertatea și egalitatea nu constituie decât latura, ca să spunem așa, negativă. Ceea ce constituie propriu-zis și pozitiv Democrația este participarea cât mai mare cu putință a fiecăruia la guvernarea lucrului public. Iar aceasta cuprinde un triplu element: politic, economic și moral.

Autoritatea sillonnistă

Mai întâi, în politică, Sillonul nu desființează autoritatea; dimpotrivă, o socotește necesară; dar voiește să o împartă sau, mai exact, să o multiplice în așa fel încât fiecare cetățean să devină un fel de rege. Autoritatea, este adevărat, emană de la Dumnezeu, dar ea rezidă în mod primordial în popor și se desprinde din el pe calea alegerii sau, mai bine încă, a selecției, fără ca, prin aceasta, să părăsească poporul și să devină independentă de el; ea va fi exterioară, dar numai în aparență; în realitate, va fi interioară, pentru că va fi o autoritate consimțită.

Păstrând proporțiile, la fel va fi și în ordinea economică. Sustrasă unei clase particulare, funcția de patron va fi atât de mult multiplicată încât fiecare muncitor va deveni un fel de patron. Forma chemată să realizeze acest ideal economic nu este, se afirmă, cea a socialismului; este un sistem de cooperative suficient de numeroase pentru a provoca o concurență rodnică și pentru a salvgarda independența muncitorilor, care nu vor fi legați de niciuna dintre ele.

Umanitarismul sau fraternitatea sillonnistă

Iată acum elementul capital, elementul moral. Deoarece autoritatea, după cum s-a văzut, este foarte mult redusă, trebuie o altă forță care să o suplinească și să opună o reacție permanentă egoismului individual. Acest nou principiu, această forță, este iubirea interesului profesional și a interesului

public, adică a însuși scopului profesiunii și al societății. Închipuiți-vă o societate în care, în sufletul fiecăruia, împreună cu iubirea înnăscută a binelui individual și a binelui familial, ar domni iubirea binelui profesional și a binelui public, în care, în conștiința fiecăruia, aceste iubiri s-ar subordona astfel încât binele superior ar precumpăni întotdeauna asupra binelui inferior; oare o asemenea societate nu s-ar putea lipsi aproape de autoritate și nu ar oferi ea idealul demnității umane, fiecare cetățean având un suflet de rege, fiecare muncitor un suflet de patron? Smuls din strâmtoarea intereselor sale private și ridicat până la interesele profesiunii sale și, mai sus, până la cele ale întregii națiuni și, mai sus încă, până la cele ale umanității (căci orizontul Sillonului nu se oprește la hotarele patriei, ci se întinde la toți oamenii până la marginile lumii), inima omenească, lărgită prin iubirea binelui comun, ar îmbrățișa pe toți camarazii aceleiași profesiuni, pe toți compatrioții, pe toți oamenii. Și iată măreția și noblețea umană ideală realizată prin celebra trilogie: Libertate, Egalitate, Fraternitate.

Or, aceste trei elemente, politic, economic și moral, sunt subordonate unul altuia, iar elementul moral, după cum am spus, este cel principal. Într-adevăr, nicio democrație politică nu este viabilă dacă nu are puncte de sprijin adânci în democrația economică. La rândul lor, nici una, nici cealaltă nu sunt posibile dacă nu se înrădăcinează într-o stare de spirit în care conștiința se află învestită cu responsabilități și energii morale proporționate. Dar presupuneți această stare de spirit,

astfel alcătuită din responsabilitate conștientă și din forțe morale: democrația economică se va desprinde în mod firesc prin traducerea în fapte a acestei conștiințe și a acestor energii; și tot astfel, și pe aceeași cale, din regimul corporativ va ieși democrația politică; iar democrația politică și cea economică, aceasta sprijinind-o pe cealaltă, se vor afla fixate în însăși conștiința poporului pe temelii neclintite.

Aceasta este, pe scurt, teoria, s-ar putea spune visul Sillonului, și către aceasta tinde învățământul său și ceea ce el numește educația democratică a poporului, adică a duce la maximum conștiința și responsabilitatea civică a fiecăruia, din care vor decurge democrația economică și politică și domnia dreptății, a egalității și a fraternității.

Această expunere rapidă, Venerabili Frați, vă arată deja limpede câtă dreptate aveam când spuneam că Sillonul opune doctrină doctrinei, că își zidește cetatea pe o teorie contrară adevărului catolic și că falsifică noțiunile esențiale și fundamentale care reglează raporturile sociale în orice societate omenească. Această opoziție va reieși și mai mult din considerațiile următoare.

Combaterea sistemului sillonnist

Sillonul pune în mod primordial autoritatea publică în popor, din care ea derivă apoi către guvernanți, astfel însă încât să continue să rezideze în el. Or, Leon al XIII-lea a condamnat în mod formal această doctrină în Enciclica sa *Diuturnum Illud*

despre Principatul politic, unde spune: „Mulți dintre moderni, mergând pe urmele acelora care, în secolul trecut, și-au luat numele de filosofi, declară că toată puterea vine de la popor; că, în consecință, cei care exercită puterea în societate nu o exercită ca o autoritate proprie, ci ca o autoritate ce le este delegată de popor și sub condiția ca ea să poată fi revocată prin voința poporului de la care o dețin. Cu totul dimpotrivă este simțirea catolicilor, care fac să derive dreptul de a comanda de la Dumnezeu, ca din principiul său natural și necesar." Fără îndoială, Sillonul face să coboare de la Dumnezeu această autoritate pe care o așază mai întâi în popor, însă în așa fel încât „ea urcă de jos spre sus, pe când, în organizarea Bisericii, puterea coboară de sus spre jos". Dar, pe lângă faptul că este anormal ca delegarea să urce, deoarece este de natura ei să coboare, Leon al XIII-lea a respins dinainte această încercare de conciliere a doctrinei catolice cu eroarea filosofismului. Căci el continuă: „Se cuvine a se observa aici: cei care prezidează la guvernarea lucrului public pot, în anumite cazuri, să fie aleși prin voința și judecata mulțimii, fără repugnare și fără opoziție cu doctrina catolică. Dar acest vot, deși desemnează pe guvernant, nu-i conferă autoritatea de a guverna, nu deleagă puterea, ci desemnează persoana care va fi învestită cu ea."

De altminteri, dacă poporul rămâne deținătorul puterii, ce devine autoritatea? O umbră, un mit; nu mai există lege propriu-zisă, nu mai există ascultare. Sillonul a recunoscut aceasta, căci, într-adevăr, el reclamă, în numele demnității

umane, tripla emancipare politică, economică și intelectuală; cetatea viitoare la care lucrează nu va mai avea nici stăpâni, nici slujitori; cetățenii vor fi toți liberi, toți camarazi, toți regi. Un ordin, un precept ar fi un atentat împotriva libertății; subordonarea față de orice superioritate ar fi o micșorare a omului, ascultarea o cădere. Oare astfel, Venerabili Frați, ne înfățișează doctrina tradițională a Bisericii raporturile sociale chiar și în cetatea cea mai desăvârșită cu putință? Oare orice societate de creaturi dependente și inegale prin natură nu are nevoie de o autoritate care să le îndrume activitatea către binele comun și care să impună legea sa? Și dacă în societate se găsesc ființe perverse (și vor fi întotdeauna), nu va trebui autoritatea să fie cu atât mai puternică cu cât egoismul celor răi va fi mai amenințător? Apoi, se poate spune, cu o umbră de rațiune, că există incompatibilitate între autoritate și libertate, afară numai dacă cineva se înșală greu asupra conceptului de libertate? Se poate învăța că ascultarea este contrară demnității umane și că idealul ar fi să fie înlocuită prin „autoritatea consimțită"? Oare apostolul Sfântul Pavel nu avea în vedere societatea omenească în toate etapele ei cu putință când poruncea credincioșilor să fie supuși oricărei autorități? Oare ascultarea de oameni ca reprezentanți legitimi ai lui Dumnezeu, adică, în ultimă instanță, ascultarea de Dumnezeu, îl coboară pe om și îl aruncă sub sine însuși? Oare starea religioasă întemeiată pe ascultare ar fi contrară idealului naturii umane? Oare sfinții, care au fost cei mai ascultători dintre oameni, erau sclavi și degenerați? Oare, în fine, se poate închipui o stare socială în care Isus Cristos, întors pe pământ,

nu ar mai da exemplul ascultării și nu ar mai spune: Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu?

Sillonul, care învață asemenea doctrine și le pune în practică în viața sa lăuntrică, seamănă, așadar, în mijlocul tinereții voastre catolice noțiuni eronate și funeste despre autoritate, libertate și ascultare. Nu stau altfel lucrurile nici cu dreptatea și egalitatea. El lucrează, spune el, pentru a realiza o eră de egalitate, care ar fi prin aceasta însăși o eră de dreptate mai bună. Astfel, pentru el, orice inegalitate de condiție este o nedreptate sau, cel puțin, o dreptate mai mică! Principiu cu totul contrar naturii lucrurilor, generator de invidie și de nedreptate și subversiv al oricărei ordini sociale. Astfel, numai democrația va inaugura domnia dreptății desăvârșite!

Nu este aceasta o jignire adusă celorlalte forme de guvernământ, pe care le coboară astfel la rangul de guvernări de compromis neputincioase? De altminteri, Sillonul se lovește și aici de învățătura lui Leon al XIII-lea. Ar fi putut citi în Enciclica deja citată despre Principatul politic că „păstrată dreptatea, nu este interzis popoarelor să-și dea guvernământul care răspunde cel mai bine caracterului lor ori instituțiilor și obiceiurilor pe care le-au primit de la strămoșii lor"; iar Enciclica face aluzie la tripla formă de guvernare bine cunoscută. Ea presupune, deci, că dreptatea este compatibilă cu fiecare dintre ele. Și Enciclica despre condiția muncitorilor nu afirmă ea limpede posibilitatea de a restaura dreptatea în organizațiile actuale ale societății, deoarece indică mijloacele?

Or, fără îndoială, Leon al XIII-lea nu înțelegea să vorbească de o dreptate oarecare, ci de dreptatea desăvârșită. Învățând, deci, că dreptatea este compatibilă cu cele trei forme de guvernare cunoscute, el învăța că, sub acest raport, Democrația nu se bucură de un privilegiu special. Sillonniștii, care pretind contrariul, ori refuză să asculte Biserica, ori își formează despre dreptate și egalitate un concept care nu este catolic.

Tot astfel stă lucrul și cu noțiunea de fraternitate, a cărei temelie ei o așază în iubirea intereselor comune sau, dincolo de toate filosofiile și toate religiile, în simpla noțiune de umanitate, cuprinzând astfel, în aceeași iubire și într-o egală toleranță, pe toți oamenii cu toate mizeriile lor, atât intelectuale și morale, cât și fizice și temporale. Or, doctrina catolică ne învață că prima datorie a carității nu stă în tolerarea convingerilor eronate, oricât de sincere ar fi ele, nici în indiferența teoretică ori practică față de eroarea sau viciul în care îi vedem cufundați pe frații noștri, ci în zelul pentru îmbunătățirea lor intelectuală și morală, nu mai puțin decât pentru bunăstarea lor materială. Aceeași doctrină catolică ne învață, de asemenea, că izvorul iubirii aproapelui se află în iubirea de Dumnezeu, Părinte comun și scop comun al întregii familii omenești, și în iubirea lui Isus Cristos, ai cărui mădulare suntem într-atât încât a ușura pe un nenorocit înseamnă a face bine lui Isus Cristos însuși. Orice altă iubire este iluzie ori sentiment sterp și trecător. Desigur, experiența omenească este acolo, în societățile păgâne ori laice din toate

timpurile, spre a dovedi că, în anumite ceasuri, considerarea intereselor comune sau a asemănării de natură cântărește foarte puțin înaintea patimilor și poftelor inimii. Nu, Venerabili Frați, nu există adevărată fraternitate în afara caritații creștine, care, din iubire pentru Dumnezeu și pentru Fiul său Isus Cristos, Mântuitorul nostru, îmbrățișează pe toți oamenii ca să-i ușureze pe toți și să-i aducă pe toți la aceeași credință și la aceeași fericire a cerului. Despărțind fraternitatea de caritatea creștină astfel înțeleasă, democrația, departe de a fi un progres, ar constitui un regres dezastruos pentru civilizație. Căci, dacă se voiește să se ajungă – și Noi o dorim din toată inima Noastră – la cea mai mare sumă de bunăstare cu putință pentru societate și pentru fiecare dintre mădularele ei prin fraternitate sau, cum se mai spune, prin solidaritate universală, este nevoie de unirea spiritelor în adevăr, unirea voințelor în morală, unirea inimilor în iubirea de Dumnezeu și de Fiul său, Isus Cristos. Or, această unire nu este realizabilă decât prin caritatea catolică, singura care, prin urmare, poate conduce popoarele pe calea progresului, către idealul civilizației.

În fine, la baza tuturor falsificărilor noțiunilor sociale fundamentale, Sillonul așază o idee falsă despre demnitatea umană. După el, omul nu va fi cu adevărat om, vrednic de acest nume, decât din ziua în care va fi dobândit o conștiință luminată, puternică, independentă, autonomă, care să se poată lipsi de stăpân, ascultând numai de ea însăși și fiind în stare să-și asume și să poarte, fără a greși, cele mai grave responsabilități. Iată cuvinte mari cu care se exaltă sentimentul

mândriei omenești; asemenea unui vis care îl poartă pe om, fără lumină, fără călăuză și fără ajutor, pe calea iluziei, unde, în așteptarea zilei mari a conștiinței depline, va fi devorat de eroare și de patimi. Și această zi mare, când va veni ea? Fără a schimba natura omenească (ceea ce nu stă în puterea Sillonului), va veni ea vreodată? Oare sfinții, care au dus demnitatea umană la apogeu, aveau această demnitate? Și cei umili ai pământului, care nu pot urca atât de sus și care se mulțumesc să-și traseze cu modestie brazda lor, în starea pe care Providența le-a rânduit-o, împlinindu-și cu tărie datoriile în umilință, ascultare și răbdare creștină, nu ar fi vrednici de numele de oameni, ei pe care Domnul îi va scoate într-o zi din condiția lor obscură pentru a-i așeza în cer între prinții poporului său?

Ne vom opri aici reflecțiile noastre asupra rătăcirilor Sillonului; nu pretindem să epuizăm subiectul, căci ar mai fi încă de atras atenția voastră asupra altor puncte la fel de false și primejdioase, de pildă asupra felului de a înțelege puterea coercitivă a Bisericii. Importă acum să vedem influența acestor erori asupra conduitei practice a Sillonului și asupra acțiunii sale sociale.

Viața sillonnistă

Doctrinele Sillonului nu rămân în domeniul abstracției filosofice. Ele sunt predate tinereții catolice și, mai mult încă, se caută a fi trăite. Sillonul se socotește nucleul cetății viitoare; el o reflectă, așadar, cât mai fidel cu putință. Într-adevăr, în

Sillon nu există ierarhie. Elita care îl conduce s-a desprins din masă prin selecție, adică impunându-se prin autoritatea sa morală și prin virtuțile sale. Se intră acolo liber, după cum liber se iese. Studiile se fac fără maestru, cel mult cu un sfătuitor. Cercurile de studiu sunt adevărate cooperative intelectuale, în care fiecare este totodată maestru și elev. Cea mai absolută camaraderie domnește între membri și pune sufletele lor în contact deplin: de aici, sufletul comun al Sillonului. El a fost definit „o prietenie". Însuși preotul, când intră acolo, coboară înalta demnitate a preoției sale și, prin cea mai ciudată răsturnare a rolurilor, se face elev, se pune la nivelul tinerilor săi prieteni și nu mai este decât un camarad.

În aceste deprinderi democratice și în teoriile despre cetatea ideală care le însuflețesc, veți recunoaște, Venerabili Frați, cauza ascunsă a abaterilor disciplinare pe care a trebuit atât de des să le reproșați Sillonului. Nu este de mirare că nu găsiți la conducători și la camarazii lor astfel formați, fie ei seminariști sau preoți, respectul, docilitatea și ascultarea datorate persoanelor voastre și autorității voastre; că simțiți din partea lor o opoziție surdă și că aveți regretul de a-i vedea sustrăgându-se cu totul sau, când sunt siliți prin ascultare, dedicându-se cu dezgust unor opere nesillonniste. Voi sunteți trecutul, ei sunt pionierii civilizației viitoare. Voi reprezentați ierarhia, inegalitățile sociale, autoritatea și ascultarea: instituții îmbătrânite, cărora sufletele lor, îndrăgostite de un alt ideal, nu se mai pot supune. Avem despre această stare de spirit mărturia unor fapte dureroase, în stare să smulgă lacrimi, și nu

putem, în ciuda îndelungii noastre răbdări, să ne apărăm de un drept sentiment de indignare. Cum! se insuflă tinereții voastre catolice neîncrederea față de Biserică, mama lor; li se predă că, de nouăsprezece secole, ea nu a izbutit încă în lume să constituie societatea pe adevăratele ei baze; că nu a înțeles noțiunile sociale ale autorității, ale libertății, ale egalității, ale fraternității și ale demnității umane; că marii episcopi și marii monarhi, care au creat și au cârmuit atât de glorios Franța, nu au știut să dea poporului lor nici adevărata dreptate, nici adevărata fericire, pentru că nu aveau idealul Sillonului!

Suflul Revoluției a trecut pe aici, și putem concluziona că, dacă doctrinele sociale ale Sillonului sunt eronate, spiritul său este primejdios și educația sa funestă.

Dar atunci, ce trebuie să gândim despre acțiunea sa în Biserică, el a cărui catolicitate este atât de scrupuloasă încât, încă puțin, și, dacă nu i-ai îmbrățișa cauza, ai fi, în ochii lui, un dușman lăuntric al catolicismului și nu ai înțelege nimic din Evanghelie și din Isus Cristos? Socotim potrivit să stăruim asupra acestei chestiuni, fiindcă tocmai ardoarea sa catolică a adus Sillonului, până în vremurile din urmă, încurajări prețioase și sufragii ilustre. Ei bine! în fața cuvintelor și a faptelor, suntem siliți să spunem că, în acțiunea sa ca și în doctrina sa, Sillonul nu dă satisfacție Bisericii.

Biserica și democrația

Mai întâi, catolicitatea lui nu se acomodează decât cu forma de guvernământ democratic, pe care o socotește cea mai favorabilă Bisericii și, ca să zicem astfel, confundată cu ea; el își subordonează, așadar, religia unui partid politic. Nu avem a demonstra că venirea democrației universale nu este importantă pentru acțiunea Bisericii în lume; am reamintit deja că Biserica a lăsat întotdeauna națiunilor grija de a-și da guvernământul pe care îl socotesc cel mai avantajos pentru interesele lor. Ceea ce voim să afirmăm încă o dată, după Predecesorul Nostru, este că există eroare și primejdie a subordona, din principiu, catolicismul unei forme de guvernământ; eroare și primejdie cu atât mai mari cu cât se sintetizează religia cu un gen de democrație ale cărei doctrine sunt eronate. Or, acesta este cazul Sillonului, care, în fapt, și pentru o formă politică specială, compromițând Biserica, îi dezbină pe catolici, smulge tinerețea și chiar preoți și seminariști de la acțiunea pur catolică și risipește în chip zadarnic forțele vii ale unei părți a națiunii.

Și priviți, Venerabili Frați, o uimitoare contradicție. Tocmai fiindcă religia trebuie să domine toate partidele, invocând acest principiu, Sillonul se abține de la a apăra Biserica atacată. Desigur, nu Biserica a coborât în arena politică: a fost târâtă acolo atât pentru a fi mutilată, cât și pentru a fi jefuită. Oare datoria oricărui catolic nu este de a folosi armele politice pe care le are în mână pentru a o apăra și, de asemenea, pentru a

sili politica să rămână în domeniul ei și să nu se ocupe de Biserică decât pentru a-i da ceea ce i se cuvine? Ei bine, în fața unei Biserici astfel siluite, avem adesea durerea de a-i vedea pe sillonnști încrucișându-și brațele, dacă nu cumva, apărând-o, își află socoteala; îi vedem dictând ori susținând un program care nicăieri și în niciun grad nu trădează catolicul. Ceea ce nu împiedică pe oameni, în plină luptă politică, sub lovitura unei provocări, să-și afișeze public credința. Ce înseamnă aceasta, dacă nu că există doi oameni în sillonnist: individul, care este catolic; și sillonnistul, omul de acțiune, care este neutru?

Cel mai mare Sillon

A fost un timp când Sillonul, ca atare, era în mod formal catolic. În materie de forță morală, nu cunoștea decât una, forța catolică, și mergea proclamând că democrația va fi catolică ori nu va fi. A venit un moment când s-a răzgândit. A lăsat fiecăruia religia sau filosofia sa. A încetat el însuși să se califice drept „catolic" și, formulei „Democrația va fi catolică", i-a substituit această alta: „Democrația nu va fi anticatolică", după cum nu va fi nici anti-iudaică, nici anti-budistă. A fost epoca celui mai mare Sillon. Au fost chemați la construirea cetății viitoare toți muncitorii de toate religiile și de toate sectele. Nu li s-a cerut decât să îmbrățișeze același ideal social, să respecte toate credințele și să aducă un oarecare aport de forțe morale. Desigur, se proclama: „Conducătorii Sillonului își pun credința religioasă mai presus de toate. Dar pot ei să le

răpească celorlalți dreptul de a-și lua energia morală de acolo de unde pot? În schimb, ei vor ca ceilalți să respecte dreptul lor, al lor, de a o lua din credința catolică. Ei cer, așadar, tuturor celor care vor să transforme societatea prezentă în sensul democrației să nu se respingă unii pe alții din pricina convingerilor filosofice sau religioase care îi pot despărți, ci să meargă mână în mână, nu renunțând la convingerile lor, ci încercând să facă, pe terenul realităților practice, dovada excelenței convingerilor lor personale. Poate că pe acest teren al emulației între suflete atașate de diferite convingeri religioase sau filosofice unirea va putea să se realizeze." Și s-a declarat în același timp (cum putea aceasta să se împlinească?) că micul Sillon catolic va fi sufletul marelui Sillon cosmopolit.

De curând, numele celui mai mare Sillon a dispărut și a intervenit o nouă organizare, fără a modifica, dimpotrivă, spiritul și fondul lucrurilor: „pentru a pune ordine în muncă și a organiza diferitele forme de activitate. Sillonul rămâne totdeauna un suflet, un spirit, care se va amesteca în grupuri și va inspira activitatea lor." Și toate noile grupări, devenite în aparență autonome: catolici, protestanți, liberi-cugetători, sunt rugate să se pună la lucru. „Camarazii catolici vor lucra între ei, într-o organizație specială, la a se instrui și a se educa. Democrații protestanți și liberi-cugetători vor face la fel de partea lor. Toți, catolici, protestanți și liberi-cugetători, vor avea la inimă să înarmeze tinerețea nu pentru o luptă fratricidă, ci pentru o generoasă emulație pe terenul virtuților

sociale și civice." Aceste declarații și această nouă organizare a acțiunii sillonniste cer reflecții foarte grave.

Iată, întemeiată de catolici, o asociație interconfesională pentru a lucra la reforma civilizației, operă religioasă în primul rând, căci nu există adevărată civilizație fără civilizație morală, și nu există adevărată civilizație morală fără adevărata religie: este un adevăr demonstrat, este un fapt de istorie. Și noii sillonnști nu vor putea pretinde că ei nu vor lucra decât „pe terenul realităților practice" unde diversitatea credințelor nu ar conta. Conducătorul lor simte atât de bine influența convingerilor minții asupra rezultatului acțiunii, încât îi invită, oricărei religii ar aparține, „să facă pe terenul realităților practice dovada excelenței convingerilor lor personale". Și pe bună dreptate, căci realizările practice poartă pecetea convingerilor religioase, precum mădularele unui trup, până la ultimele lor extremități, primesc forma lor de la principiul vital care le însuflețește.

Acestea fiind spuse, ce trebuie să gândim despre promiscuitatea în care vor fi angajați tinerii catolici, cu heterodocși și necredincioși de tot felul, într-o operă de această natură? Nu este ea de o mie de ori mai primejdioasă pentru ei decât o asociație neutră? Ce trebuie să gândim despre acest apel către toți heterodocșii și către toți necredincioșii de a face dovada convingerilor lor pe terenul social, într-un fel de concurs apologetic, ca și cum acest concurs nu ar dura de nouăsprezece secole, în condiții mai puțin primejdioase pentru credința credincioșilor și cu toată

cinstea Bisericii catolice? Ce trebuie să gândim despre acest respect pentru toate erorile și despre ciudata invitație, făcută de un catolic tuturor dizidenților, de a-și întări convingerile prin studiu și de a le face izvoare tot mai îmbelșugate de forțe noi? Ce trebuie să gândim despre o asociație în care toate religiile și chiar liber-cugetarea se pot manifesta pe față, în voie? Căci sillonnștii care, în conferințe publice și în alte locuri, își proclamă cu mândrie credința individuală, nu intenționează, fără îndoială, să le închidă gura celorlalți și să împiedice pe protestant să-și afirme protestantismul și pe sceptic scepticismul. Ce să gândim, în fine, despre un catolic care, intrând în cercul său de studiu, își lasă catolicismul la ușă, ca să nu-i sperie pe camarazii care, „visând o acțiune socială dezinteresată, au repulsie de a o face să slujească triumfului intereselor, clicilor sau chiar al convingerilor, oricare ar fi ele"? Aceasta este profesiunea de credință a noului Comitet democratic de acțiune socială, care a moștenit cea mai mare sarcină a vechii organizații și care, spune el, „sfărâmând echivocul întreținut în jurul celui mai mare Sillon, atât în mediile reacționare, cât și în mediile anticlericale", este deschis tuturor oamenilor „respectuoși față de forțele morale și religioase și convinși că nicio emancipare socială adevărată nu este posibilă fără fermentul unui generos idealism".

Condamnarea Sillonului

Da, vai! echivocul este sfărâmat; acțiunea socială a Sillonului nu mai este catolică; sillonnistul, ca atare, nu lucrează pentru o

clică, iar „Biserica, spune el, nu ar putea în niciun chip să fie beneficiara simpatiilor pe care acțiunea sa le va putea stârni". Stranie insinuare, cu adevărat! Se teme că Biserica ar profita de acțiunea socială a Sillonului într-un scop egoist și interesat, ca și cum tot ceea ce folosește Bisericii nu ar folosi omenirii! Stranie răsturnare a ideilor: Biserica ar fi beneficiara acțiunii sociale, ca și cum cei mai mari economiști nu ar fi recunoscut și demonstrat că acțiunea socială, pentru a fi serioasă și rodnică, trebuie să beneficieze de Biserică.

Dar mai stranii încă, înfricoșătoare și întristătoare totodată, sunt îndrăzneala și ușurătatea minții unor oameni care se zic catolici, care visează să refacă societatea în asemenea condiții și să statornicească pe pământ, deasupra Bisericii catolice, „domnia dreptății și a iubirii", cu muncitori veniți de pretutindeni, din toate religiile sau fără religie, cu credințe ori fără credințe, cu condiția să uite ceea ce îi desparte: convingerile lor religioase și filosofice, și să pună în comun ceea ce îi unește: un generos idealism și forțe morale luate „de unde pot". Când te gândești la tot ceea ce a trebuit: forțe, știință, virtuți supranaturale pentru a întemeia cetatea creștină, și la suferințele a milioane de martiri, și la luminile Părinților și Doctorilor Bisericii, și la devotamentul tuturor eroilor carității, și la o puternică ierarhie născută din cer, și la râuri de har dumnezeiesc, și la toate acestea zidite, legate, pătrunse de Viața lui Isus Cristos, Înțelepciunea lui Dumnezeu, Cuvântul făcut om; când te gândești, spunem Noi, la toate acestea, te înspăimânți văzând noi apostoli înverșunându-se să facă mai

bine cu punerea în comun a unui idealism vag și a unor virtuți civice. Ce vor produce ei? Ce va ieși din această colaborare? O construcție pur verbală și himerică, în care se vor vedea sclipind laolaltă și într-o confuzie seducătoare cuvintele de libertate, dreptate, fraternitate și iubire, de egalitate și exaltare umană, totul întemeiat pe o demnitate umană prost înțeleasă. Va fi o agitație tumultuoasă, sterilă pentru scopul propus și folositoare agitatorilor de mase mai puțin utopiști. Da, într-adevăr, se poate spune că Sillonul convoiește socialismul, cu ochii ațintiți către o himeră.

Ne temem că ar putea fi încă mai rău. Rezultatul acestei promiscuități în muncă, beneficiarul acestei acțiuni sociale cosmopolite nu poate fi decât o democrație care nu va fi nici catolică, nici protestantă, nici iudaică; o religie (căci sillonnismul, conducătorii au spus-o, este o religie) mai universală decât Biserica catolică, unind pe toți oamenii deveniți în sfârșit frați și camarazi în „împărăția lui Dumnezeu". – „Nu se lucrează pentru Biserică, se lucrează pentru omenire."

Iar acum, pătrunși de cea mai vie tristețe, ne întrebăm, Venerabili Frați, ce a ajuns catolicismul Sillonului. Vai, el care altădată dădea atâtea frumoase speranțe, acest fluviu limpede și impetuos a fost captat în mersul său de dușmanii moderni ai Bisericii și nu mai formează de acum înainte decât un jalnic afluent al marelui curent de apostazie organizat, în toate țările, pentru întemeierea unei Biserici universale care nu va avea nici dogme, nici ierarhie, nici regulă pentru minte, nici frâu

pentru patimi și care, sub pretextul libertății și al demnității umane, ar readuce în lume, dacă ar putea birui, domnia legală a vicleniei și a forței și asuprirea celor slabi, a celor ce suferă și a celor ce muncesc.

Sillonul și revoluția

Cunoaștem prea bine întunecatele officine unde se plăsmuiesc aceste doctrine vătămătoare, care nu ar trebui să seducă minți pătrunzătoare. Conducătorii Sillonului nu au putut să se apere de ele: exaltarea sentimentelor lor, bunătatea oarbă a inimii lor, misticismul lor filosofic, amestecat cu o parte de iluminism, i-au târât către o nouă Evanghelie, în care au crezut că văd adevărata Evanghelie a Mântuitorului, până într-atât încât îndrăznesc să se poarte cu Domnul nostru Isus Cristos cu o familiaritate suveran lipsită de respect și că, idealul lor fiind înrudit cu cel al Revoluției, nu se tem să facă între Evanghelie și Revoluție apropieri blasfemiatoare, care nu au scuza de a fi scăpat din vreo improvizație tumultuoasă.

Sillonul și Evanghelia

Vrem să vă atragem atenția, Venerabili Frați, asupra acestei deformări a Evangheliei și a caracterului sacru al Domnului nostru Isus Cristos, Dumnezeu și Om, practicată în „Sillon" și în alte părți. Îndată ce se abordează chestiunea socială, este la modă, în anumite medii, să se îndepărteze mai întâi dumnezeirea lui Isus Cristos, și apoi să nu se vorbească decât de suverana sa blândețe, de compătimirea sa pentru toate

mizeriile omenești, de îndemnurile sale stăruitoare la iubirea aproapelui și la fraternitate. Desigur, Isus ne-a iubit cu o iubire imensă, infinită, și a venit pe pământ să sufere și să moară pentru ca, uniți în jurul lui în dreptate și iubire, însuflețiți de aceleași simțăminte de caritate reciprocă, toți oamenii să trăiască în pace și fericire. Dar, pentru realizarea acestei fericiri temporale și veșnice, a pus, cu suverană autoritate, condiția ca omul să facă parte din turma sa, să primească doctrina sa, să practice virtutea și să se lase învățat și călăuzit de Petru și de urmașii săi. Apoi, deși Isus a fost bun cu rătăciții și păcătoșii, nu le-a respectat convingerile eronate, oricât de sincere ar fi părut; i-a iubit pe toți ca să-i învețe, să-i convertească și să-i mântuiască. Dacă i-a chemat la sine, ca să-i ușureze, pe cei ce trudesc și suferă, nu a fost ca să le predice invidia unei egalități himerice. Dacă i-a ridicat pe cei umili, nu a fost ca să le insufle sentimentul unei demnități independente și răzvrătite împotriva ascultării. Dacă inima lui se revărsa de blândețe pentru sufletele de bunăvoință, a știut, de asemenea, să se înarmeze cu o sfântă indignare împotriva profanatorilor casei lui Dumnezeu, împotriva ticăloșilor care smintesc pe cei mici, împotriva autorităților care apasă poporul sub greutatea unor poveri grele fără să-și pună degetul ca să le ridice. A fost tot atât de tare pe cât a fost de blând; a dojenit, a amenințat, a pedepsit, știind și învățându-ne că adesea frica este începutul înțelepciunii și că uneori se cuvine să tai un mădular pentru a salva trupul. În fine, nu a vestit pentru societatea viitoare domnia unei fericiri ideale din care suferința ar fi izgonită; ci, prin lecțiile și

exemplele sale, a trasat calea fericirii cu putință pe pământ și a fericirii desăvârșite în cer: calea împărătească a crucii. Acestea sunt învățături pe care ar fi o greșeală să le aplicăm numai vieții individuale în vederea mântuirii veșnice; acestea sunt învățături eminamente sociale și ne arată în Domnul nostru Isus Cristos altceva decât un umanitarism fără consistență și fără autoritate.

Datoria episcopilor

Pentru voi, Venerabili Frați, continuați cu zel lucrarea Mântuitorului oamenilor, prin imitarea blândeții și a tăriei Sale. Plecați-vă asupra tuturor mizeriilor; nicio durere să nu scape grijii voastre pastorale; nicio plângere să nu vă găsească nepăsători. Dar, de asemenea, predicați cu îndrăzneală datoriile lor celor mari și celor mici; vouă vă revine a forma conștiința poporului și a puterilor publice. Chestiunea socială va fi aproape rezolvată atunci când unii și alții, mai puțin pretențioși cu privire la drepturile lor reciproce, își vor împlini mai exact datoriile.

Mai mult, fiindcă în conflictul intereselor și mai ales în lupta cu forțe necinste, virtutea unui om, chiar sfințenia lui, nu este totdeauna de ajuns ca să-i asigure pâinea cea de toate zilele, iar mecanismele sociale ar trebui organizate în așa fel încât, prin jocul lor firesc, să paralizeze eforturile celor răi și să facă accesibilă oricărei bune-voințe partea sa legitimă de fericire temporală, dorim cu ardoare ca voi să luați o parte activă la organizarea societății în acest scop. Și, spre aceasta, în timp ce

preoții voștri se vor dărui cu ardoare lucrării sfințirii sufletelor, apărării Bisericii și operelor de caritate propriu-zise, veți alege pe unii dintre ei, activi și cu duh cumpătat, înzestrați cu gradele de doctor în filosofie și în teologie și cunoscând desăvârșit istoria civilizației antice și moderne, și îi veți aplica studiilor mai puțin înalte și mai practice ale științei sociale, pentru a-i pune, la vreme potrivită, în fruntea operelor voastre de acțiune catolică. Totuși, acești preoți să nu se lase rătăciți, în labirintul opiniilor contemporane, de mirajul unei false democrații; să nu împrumute din retorica celor mai răi dușmani ai Bisericii și ai poporului un limbaj emfatic, plin de promisiuni pe cât de sonore, pe atât de irealizabile. Să fie convinși că chestiunea socială și știința socială nu s-au născut ieri; că în toate timpurile Biserica și Statul, fericit conlucrând, au suscitat în acest scop organizații rodnice; că Biserica, care nu a trădat niciodată fericirea poporului prin alianțe compromițătoare, nu are a se desprinde de trecut și că îi este de ajuns să reia, cu concursul adevăraților lucrători ai restaurării sociale, organismele sfărâmate de Revoluție și să le adapteze, în același spirit creștin care le-a însuflețit, noului mediu creat de evoluția materială a societății contemporane: căci adevărații prieteni ai poporului nu sunt nici revoluționari, nici novatori, ci tradiționaliști.

Apel la supunere

Această lucrare eminamente vrednică de zelul vostru pastoral, dorim ca, departe de a-i pune piedici, tinerețea „Sillonului”,

dezlegată de erorile sale, să-i aducă, în ordinea și supunerea cuvenite, un concurs loial și eficace.

Îndreptându-ne, așadar, către conducătorii „Sillonului", cu încrederea unui Părinte care vorbește copiilor săi, le cerem, pentru binele lor, pentru binele Bisericii și al Franței, să vă cedeze locul. Măsurăm, desigur, întinderea jertfei pe care o solicităm de la ei, dar îi știm îndeajuns de generoși ca să o împlinească și, dinainte, în numele Domnului nostru Isus Cristos, al cărui nevrednic reprezentant suntem, îi binecuvântăm pentru aceasta. Cât despre membrii „Sillonului", voim ca ei să se rânduiască pe dieceze pentru a lucra, sub conducerea episcopilor lor respectivi, la regenerarea creștină și catolică a poporului, totodată cu îmbunătățirea soartei lui. Aceste grupuri diecezane vor fi, deocamdată, independente unele de altele; și, pentru a arăta bine că au rupt cu erorile trecutului, vor lua numele de „Silloane Catolice", iar fiecare dintre membrii lor va adăuga la titlul său de „sillonnist" același calificativ de „catolic". Se înțelege de la sine că orice sillonnist catolic va rămâne liber să-și păstreze, pe de altă parte, preferințele politice, curățite de tot ceea ce nu ar fi, în această materie, în întregime conform cu doctrina Bisericii. Iar dacă, Venerabili Frați, unele grupuri ar refuza să se supună acestor condiții, ar trebui să le socotiți ca refuzând prin fapt să se supună conducerii voastre; și atunci ar fi de examinat dacă ele se mărginesc la politică ori la economia pură, sau dacă stăruie în vechile lor rătăciri. În primul caz, este limpede că nu ați avea a vă ocupa de ele mai mult decât de obștea

credincioșilor; în al doilea, va trebui să acționați în consecință, cu prudență, dar cu fermitate. Preoții vor trebui să stea cu totul în afara grupurilor dizidente și se vor mulțumi să dea ajutorul sfântului minister în chip individual membrilor lor, aplicându-le la tribunalul Pocăinței regulile comune ale moralei cu privire la doctrină și la purtare. Cât despre grupurile catolice, preoții și seminariștii se vor feri a se agrega la ele ca membri, căci se cuvine ca miliția sacerdotală să rămână deasupra asociațiilor laice, chiar și a celor mai folositoare și însuflețite de cel mai bun spirit.

Acestea sunt măsurile practice prin care am socotit necesar să sancționăm această Scrisoare despre „Sillon" și despre sillonnști. Domnul să binevoiască, ne rugăm din adâncul sufletului, să facă pe acești oameni și pe acești tineri să înțeleagă gravele motive care au dictat-o, să le dea docilitatea inimii, împreună cu curajul de a dovedi, în fața Bisericii, sinceritatea fervorii lor catolice; iar vouă, Venerabili Frați, să vă insufle, pentru ei, fiindcă de acum sunt ai voștri, simțămintele unei iubiri cu totul părintești.

În această nădejde și pentru a dobândi aceste rezultate atât de dorite, vă dăruim din toată inima, precum și clerului vostru și poporului vostru, Binecuvântarea apostolică.

Dată la Roma, lângă Sfântul Petru, la 25 august 1910, în al optulea an al Pontificatului Nostru.

PIU X, Papă

EPISTOLĂ ENCICLICĂ
A SFINȚIEI SALE DOMNULUI NOSTRU
PIUS, DIN PROVIDENȚĂ DIVINĂ, PAPĂ AL
X-LEA

VEHEMENTER NOS

CĂTRE ARHIEPISCOPII, EPISCOPII
ȘI CĂTRE ÎNTREG CLERUL ȘI POPORUL
FRANȚEI

FIILOR NOȘTRI PREAIUBIȚI
ȘI ÎNTREGULUI CLER ȘI POPOR AL
FRANȚEI

Venerabili Frați și fii preaiubiți, sănătate și binecuvântare apostolică.

Că suntem adânc îngrijorați și apăsați de o durere cu totul deosebită pentru situația voastră, abia mai este nevoie să o spunem, de vreme ce a fost promulgată acea lege care, pe de o parte, rupe cu violență legătura străveche a statului vostru cu Scaunul Apostolic, iar pe de altă parte aduce Bisericii din Franța o stare nedemnă și dintre cele mai jalnice. Este, fără îndoială, un fapt de o gravitate extremă și, totodată, din pricina pagubelor pe care le va aduce atât societății civile, cât și religiei, vrednic de a fi deplâns de toți oamenii de bine. Totuși, nu socotim că acest lucru a venit pe neașteptate pentru cineva care, în vremurile din urmă, a luat seama la felul în care cârmuitorii statului s-au purtat față de Biserică. Nici vouă nu v-a fost lucru subit sau nou, venerabili Frați, căci chiar voi ați fost martori ai rănilor atât de numeroase și atât de adânci pe care instituțiile creștine le-au primit, una după alta, în mod public. Ați văzut cum, prin legi, a fost încălcată sfințenia și statornicia căsătoriei creștine; cum religia a fost îndepărtată din școli și din spitalele publice; cum clericii au fost smulși de la formarea sacră a studiilor și virtuților și constrânși sub arme;

cum familiile religioase au fost risipite și lipsite de bunuri, iar membrii lor aduși, de cele mai multe ori, la lipsuri de tot felul. Cunoașteți și acele decrete: ca vechiul obicei de a deschide lucrările legiuitorilor și ale judecătorilor prin invocarea binecuvântării lui Dumnezeu să fie desființat, precum și purtarea semnelor de doliu în amintirea morții lui Cristos pe nave; ca orice formă și aparență de act religios să fie înlăturată din jurămintele judiciare; ca în tribunale, în licee, în forțele terestre și maritime și, în cele din urmă, în toate domeniile administrației publice, să nu mai fie nimic și să nu se facă nimic care să dea vreo semnificație profesiunii creștine. De altfel, aceste fapte și altele de același fel, întrucât despărțeau treptat statul de Biserică, se arată limpede că nu au fost altceva decât pași aruncați cu bună știință spre introducerea, printr-o lege proprie, a unei rupturi depline: lucru pe care chiar autorii acestor măsuri nu s-au sfiit să-l mărturisească și să-l afișeze de mai multe ori. — Pentru a se opune unui rău atât de mare, Scaunul Apostolic a pus în joc tot ce i-a stat în putere. Pe de o parte, nu a încetat să-i îndemne și să-i avertizeze pe cârmuitorii Franței să chibzuiască iar și iar cât de mare va fi povara de neajunsuri pe care o va aduce cursul de despărțire pe care l-au ales; pe de altă parte, a înmulțit dovezile strălucite ale bunăvoinței și îngăduinței sale deosebite față de Franța, nădăjduind nu fără temei că astfel va putea să-i țină pe cei aflați la cârmă, ca printr-o legătură de datorie și recunoștință, pe o pantă deja înclinată și, în cele din urmă, să-i abată de la cele începute. — Dar vedem acum că toate aceste strădanii, îndatoriri și încercări, atât ale Predecesorului Nostru, cât și ale

Noastre, au fost zădărnicite; căci forța ostilă religiei a biruit, urmărind de mult timp, împotriva drepturilor poporului vostru catolic și împotriva bunului-simț, acest scop. Prin urmare, într-un timp atât de grav pentru Biserică, așa cum conștiința datoriei Noastre preasfinte ne poruncește, ridicăm glasul apostolic și vă descoperim gândul și inima Noastră, venerabili Frați și fii preaiubiți, pe care întotdeauna v-am cuprins cu o dragoste deosebită, iar acum, după dreptate, vă îmbrățișăm cu atât mai multă afecțiune.

A susține că rânduielile statului trebuie despărțite de cele ale Bisericii este, fără îndoială, o părere cu totul falsă și dintre cele mai vătămătoare. Mai întâi, pentru că se sprijină pe acest temei: că religia nu ar trebui în niciun chip să fie o grijă a statului, ceea ce aduce o mare ofensă lui Dumnezeu, Care este Creatorul și Păstrătorul societății omenești nu mai puțin decât al fiecărui om în parte; și de aceea El trebuie cinstit nu numai în chip privat, ci și public. — Apoi, o asemenea concepție nu tăgăduiește în mod obscur existența a ceva mai presus de natură. Căci ea măsoară acțiunea statului numai prin prosperitatea vieții trecătoare, în care constă cauza apropiată a societății civile, și neglijează cu desăvârșire cauza ultimă a cetățenilor, care este fericirea veșnică, propusă oamenilor dincolo de scurtimea acestei vieți, ca și cum ar fi străină de stat. Pe când, dimpotrivă, pentru dobândirea acelui bine suprem și absolut, așa cum întreaga ordine a lucrurilor trecătoare este rânduită în acest scop, tot astfel este adevărat că statul nu numai că nu trebuie să se opună, ci trebuie să ajute.

— Mai mult, se răstoarnă rânduiala lucrurilor omenești statornicită cu înțelepciune de Dumnezeu, care cere, fără îndoială, armonia celor două societăți, religioasă și civilă. Căci, întrucât amândouă, deși fiecare în domeniul său, exercită stăpânire asupra acelorași oameni, se întâmplă în mod necesar ca adesea să apară între ele cauze a căror cunoaștere și judecare să revină ambelor. Iar dacă statul nu este unit cu Biserica, din aceste cauze se vor naște cu ușurință semințele unor conflicte extrem de amare pentru amândouă, care vor tulbura judecata adevărului cu mare neliniște a sufletelor. — În sfârșit, se aduce cel mai mare prejudiciu însăși societății civile; căci aceasta nu poate nici să înflorească, nici să dăinuie mult timp, dacă religia este pusă deoparte, religie care este călăuza supremă și învățătoarea omului pentru păzirea cu sfințenie a drepturilor și îndatoririlor.

De aceea, Pontifii Romani nu au încetat niciodată, ori de câte ori împrejurările și timpul au îngăduit, să combată și să condamne opiniile de acest fel, care tindeau la despărțirea statului de Biserică. În mod deosebit, ilustra Predecesor al Nostru, Leon al XIII-lea, a expus de mai multe ori și cu strălucire cât de mare trebuie să fie, potrivit principiilor înțelepciunii creștine, concordia uneia dintre societăți cu cealaltă; între care, spune el, „este necesar să existe o anumită legătură rânduită, care pe bună dreptate poate fi asemănată cu acea unire prin care sufletul și trupul sunt unite în om". Adaugă apoi: „Statele nu pot, fără crimă, să se poarte ca și cum Dumnezeu nu ar exista deloc sau să lepede grija pentru religie

ca pe ceva străin și nefolositor... A exclude însă Biserica, pe care Dumnezeu Însuși a întemeiat-o, din viața publică, din legi, din educația tineretului, din societatea domestică, este o eroare mare și primejdioasă" (Epist. enc. *Immortale Dei*, 1 noiembrie 1885).

Iar dacă orice stat creștin care s-ar despărți și s-ar îndepărta de Biserică ar acționa împotriva oricărui drept divin și uman, lucru ce nu poate fi aprobat, cu atât mai puțin poate fi aprobat că Franța a făcut tocmai acest lucru, ea căreia îi era cel mai puțin îngăduit dintre toate. Spunem Franța, pe care acest Scaun Apostolic a iubit-o întotdeauna, de-a lungul multor secole, cu o afecțiune deosebită și singulară; Franța, a cărei soartă, mărire a numelui și glorie au fost întotdeauna strâns legate de religia și civilizația creștină. Pe bună dreptate același Pontif spunea: „Franța să-și amintească ce legătură are, prin rânduiala providenței divine, cu Scaunul Apostolic: una mai strânsă și mai veche decât să îndrăznească vreodată să o desfacă. Din aceasta au izvorât cele mai adevărate laude și cele mai onorabile podoabe... A voi tulburarea acestei legături ar fi, fără îndoială, totuna cu a voi să se aducă o scădere nu mică autorității și prestigiului națiunii franceze între popoare" (alocuțiune către pelerinii francezi, 13 aprilie 1888).

Se adaugă că aceste legături de o atât de mare însemnătate erau chemate să fie cu atât mai sfinte prin credința solemnă a tratatelor. Căci între Scaunul Apostolic și Republica Franceză intervenise un acord de natură să oblige de ambele părți, de felul celor care se încheie în mod legitim între state. Prin

urmare, atât Pontiful Roman, cât și conducătorul statului francez s-au angajat prin făgăduință pe ei și pe succesorii lor să rămână statornici în cele convenite. De aici rezulta că acest pact trebuia să fie guvernat de același drept ca și celelalte încheiate între state, adică de dreptul popoarelor; și, prin urmare, nu putea fi desfăcut de una dintre părți după bunul său plac. Că Scaunul Apostolic a respectat întotdeauna cu cea mai mare fidelitate condițiile și că a cerut în orice timp ca statul să facă la fel, nimeni chibzuit și cu judecată dreaptă nu va tăgădui. Iată însă că Republica rupe prin voința sa proprie un pact atât de solemn și legitim; și, călcând credința tratatelor, nu ține seama de nimic, numai pentru a se smulge din îmbrățișarea și prietenia Bisericii, aducând o ofensă gravă Scaunului Apostolic, încălcând dreptul popoarelor și zguduind însăși disciplina socială și politică, de vreme ce nimic nu este mai de trebuință conviețuirii omenești și relațiilor sigure dintre popoare decât respectarea sfântă și neclintită a pactelor publice.

La mărimea ofensei aduse Scaunului Apostolic se adaugă încă una nu mică, dacă se cercetează modul în care Republica a desfăcut pactul. Este statornicit atât de dreptul popoarelor, cât și de uzanțele și instituțiile civile, că acordurile dintre state nu pot fi desființate înainte ca statul care dorește aceasta să-și declare în mod clar și deschis voința celeilalte părți, printr-o notificare legitimă. Or, aici nu a existat către Scaunul Apostolic nu numai o notificare legitimă, ci nici măcar vreo înștiințare. Astfel, cârmuitorii Franței nu s-au sfiit să

nesocotească față de Scaunul Apostolic chiar și acele minime datorii de curtoazie care se cuvin și celui mai mic stat; și nici nu s-au temut, deși reprezentau o națiune catolică, să disprețuiască demnitatea și autoritatea Pontifului, Capul suprem al Bisericii catolice, autoritate care cere cu atât mai mult respect decât orice putere civilă, cu cât se referă la bunurile veșnice ale sufletelor și nu este mărginită de hotarele vreunui loc.

Dar, cercetând legea însăși, așa cum a fost promulgată, ni se ivește un motiv nou și cu mult mai grav de plângere. Căci, atunci când Republica s-a desprins de Biserică prin ruperea legăturilor concordatare, ar fi fost firesc să o lase pe aceasta și să-i îngăduie să se bucure de libertatea comună recunoscută de drept. Nimic însă nu s-a făcut mai puțin: dimpotrivă, vedem aici stabilite numeroase dispoziții care, impunând Bisericii un privilegiu odios, o constrâng să fie supusă puterii civile. Noi suferim cu adâncă amărăciune pentru că, prin aceste sancțiuni, puterea civilă a pătruns în domenii al căror judecător și arbitru este numai puterea sacră; dar suferim cu atât mai mult cu cât, uitând de echitate și dreptate, aceeași putere a aruncat Biserica din Franța într-o stare și o soartă deosebit de grea și apăsătoare, cu totul potrivnică drepturilor ei sacrosante.

Căci, mai întâi, decretele acestei legi ating chiar constituția Bisericii, așa cum a fost rânduită de Cristos. Scriptura, întărită de doctrina transmisă de Părinți, ne învață că Biserica este trupul mistic al lui Cristos, cârmuit prin autoritatea păstorilor

și învățătorilor (Efes. IV, 11 ș.u.), adică o societate de oameni în care unii sunt puși peste alții cu putere deplină și desăvârșită de a conduce, de a învăța și de a judeca (Mat. XXVIII, 18-20; XVI, 18-19; II Cor. X, 6; XIII, 10 și în alte locuri). Această societate este, așadar, prin natura și esența ei, inegală; ea cuprinde două ordine de persoane: păstorii și turma, adică cei așezați în diferitele trepte ale ierarhiei și mulțimea credincioșilor; iar aceste ordine sunt astfel distincte, încât numai în ierarhie sălășluiesc dreptul și autoritatea de a mișca și de a îndruma pe cei asociați către scopul societății, în timp ce mulțimea are datoria de a se lăsa cârmuită și de a urma cu ascultare îndrumarea conducătorilor. Grăitor spune martirul Ciprian: „Domnul nostru, ale Cărui porunci trebuie să le respectăm cu teamă, rânduind cinstea Episcopului și structura Bisericii Sale, vorbește în Evanghelie și îi spune lui Petru: Eu îți spun ție că tu ești Petru etc. De aici, prin succesiunea vremurilor, decurge rânduiala Episcopilor și organizarea Bisericii, astfel încât Biserica este întemeiată pe Episcopi și orice act al Bisericii este cârmuit prin acești mai-mari" — și adaugă că aceasta este „întemeiată prin lege divină" (Sf. Ciprian, Epist. XXXIII, n. 1). În schimb, prin prescripțiile acestei legi, administrarea și ocrotirea cultului public nu sunt lăsate ierarhiei rânduite de Dumnezeu, ci sunt încredințate unei anumite asociații de cetățeni, căreia i se impune o formă și un regim propriu persoanei juridice și care, în tot ce privește cultul religios, este singura recunoscută ca înzestrată cu drepturi civile și împovărată cu obligații corespunzătoare. Așadar, acestei asociații îi revine folosirea bisericilor și a

edificiilor sacre, posesia bunurilor bisericești, mobile și imobile; ei i se îngăduie să dispună, chiar și vremelnic, de reședințele Episcopilor, ale parohilor și ale seminariilor; ea administrează bunurile, strânge colecte, primește bani și legate pentru scopuri sacre. Despre ierarhie însă se păstrează tăcerea. Se stabilește, ce-i drept, ca aceste asociații să fie alcătuite potrivit disciplinei și rânduielii proprii cultului religios pentru a cărui exercitare sunt înființate; dar se prevede că, dacă ar apărea vreo controversă cu privire la chestiunile lor, aceasta să fie judecată exclusiv de Consiliul de Stat. Este limpede, așadar, că aceste asociații sunt atât de supuse puterii civile, încât nu mai rămâne niciun loc autorității bisericești. Cât de străine sunt toate acestea de demnitatea Bisericii, cât de potrivnice drepturilor și constituției ei divine, vede oricine; cu atât mai mult cu cât legea este redactată nu în termeni clari și preciși, ci atât de vagi și de largi, încât, pe drept cuvânt, din interpretarea ei se pot teme lucruri și mai rele.

În plus, nimic nu este mai potrivnic libertății Bisericii decât această lege. Căci, dacă slujitorilor sacri li se interzice, prin mijlocirea asociațiilor amintite, exercitarea deplină a puterii propriei misiuni; dacă asupra acelorași asociații este revendicată autoritatea supremă a Consiliului de Stat și li se impune supunerea față de statute cu totul străine de dreptul comun, astfel încât cu greu se pot constitui și cu și mai mare greutate pot dăinui; dacă libertatea exercitării cultului divin este restrânsă prin numeroase excepții; dacă paza bisericilor este smulsă de sub grija și vegherea Bisericii și atribuită

Republicii; dacă însăși misiunea Bisericii de a predica despre credință și sfințenia moravurilor este constrânsă și se impun pedepse mai aspre clericilor; dacă se sancționează acestea și altele asemenea, în care se lasă un larg câmp arbitrariului de interpretare, ce altceva se urmărește aici decât ca Biserica să fie așezată într-o stare umilă și înjosită și ca, sub pretextul păstrării ordinii publice, să fie încălcat dreptul cel mai sacru al cetățenilor pașnici — care alcătuiesc partea de departe cea mai mare a Franței — de a-și mărturisi religia așa cum doresc? Și nu numai prin restrângerea profesiunii cultului divin, prin care religia este definită în însăși esența ei, statul răpește Biserica, ci și prin închiderea accesului către popor al puterii ei binefăcătoare sau prin slăbirea în multe chipuri a acțiunii sale. Astfel, nu i-a fost de ajuns, pe lângă altele, să îndepărteze ordinele religioase, din care Biserica primea ajutoare de seamă în împlinirea slujirii sacre, în educarea și instruirea tinerei generații și în exercitarea binefacerii creștine; ci a lipsit-o și de mijloacele materiale, adică de acel sprijin necesar vieții și misiunii sale.

Într-adevăr, pe lângă pagubele și nedreptățile de care ne-am plâns, se mai adaugă aceasta: legea despre ruptura aceasta violează și micșorează dreptul Bisericii de a-și avea propriile bunuri. Căci, în ce privește stăpânirea unei mari părți din patrimoniu, dobândit cu titluri dintre cele mai neîndoielnice, Biserica este alungată, cu strigarea înaltă a dreptății împotrivă; orice dispoziție făcută în chip legitim, prin care bani au fost destinați cultului divin ori mângâierilor statornicite pentru cei

răposați, o desființează și poruncește să fie fără tărie; iar mijloacele pe care liberalitatea catolicilor le hotărâse pentru susținerea școlilor creștine sau a feluritelor așezăminte ale binefacerii creștine le trece la instituții laice, unde, de cele mai multe ori, zadarnic ai căuta vreo urmă a religiei catolice: în aceasta se vede limpede că, împreună cu drepturile Bisericii, sunt răsturnate și testamentele și voințele lămurite ale întemeietorilor. Iar ceea ce, cu nedreptate supremă, legea hotărăște, anume că edificiile de care Biserica se folosea înainte de pactul încheiat vor aparține de acum înainte statului, provinciilor sau municipiilor, ne pricinuiește o grijă cu totul deosebită. Căci, dacă asociațiilor pentru exercitarea cultului divin li se îngăduie, după cum vedem, un uz gratuit și nedefinit al bisericilor, această îngăduință este totuși slăbită prin atâtea și atât de mari excepții, încât, în fapt, întreaga stăpânire asupra bisericilor o vor avea magistratele civile. Ne temem, de asemenea, cu tărie pentru sfințenia bisericilor: căci nu vedem a fi îndepărtat primejdia ca acele mărețe locașuri ale maiestății divine, totodată locuri atât de scumpe amintirii și religiei galilor, ajungând în mâini profane, să fie pângărite prin rituri profane. Iar în aceea că legea dezleagă Republica de datoria de a asigura cheltuielile anuale ale celor sfinte, se lovește totodată, în chip foarte grav, și credința legată prin pact solemn, și dreptatea. Căci nu încape nicio îndoială, cum mărturisesc chiar documentele faptelor, că Republica Franceză, atunci când, prin pactul încheiat, a luat asupra sa sarcina de a asigura clerului mijloacele pentru a-și duce viața cu cuviință și pentru a îngriji demnitatea publică a religiei, nu

a făcut aceasta din politețe și bunăvoință; ci pentru ca, măcar în parte, să repare acea jefuire publică a bunurilor pe care Biserica o suferise cu puțin înainte. Tot astfel, prin același acord, când Pontiful, iubitor de concordie, a primit asupra sa și asupra succesorilor săi îndatorirea de a nu pricinui nicio tulburare celor la care ajunseseră bunurile răpite Bisericii, se știe că a primit aceasta sub condiția ca Republica însăși să vegheze necontenit ca ocrotirea clerului și a cultului divin să fie cinstită.

În sfârșit, nu vom trece sub tăcere nici aceea că această lege va fi, pe lângă cele privitoare la Biserică, de un prejudiciu nu mic și pentru statul vostru. Căci nu poate fi îndoială că ea va avea multă putere să zdruncine acea unire și înțelegere a sufletelor fără de care niciun stat nu poate sta ori dăinui; iar această unire, mai ales în vremurile de acum ale Europei, oricine este în Franța om de bine și cu adevărat iubitor de patrie trebuie să o dorească nevătămată și întreagă. Noi, într-adevăr, urmând pilda Predecesorului, de la care am moștenit o dragoste aleasă și dovedită față de națiunea voastră, pe când ne străduiam să apărăm la voi integritatea drepturilor religiei strămoșești, am avut totdeauna în vedere și am lucrat ca pacea și concordia tuturor să fie întărite, iar niciun legământ nu este mai strâns decât religia. De aceea, nu putem înțelege fără mare amărăciune că, prin autoritate publică, s-a săvârșit un fapt care, aprinzând deja pornirile poporului și aducând făclii noi unor funeste certuri religioase, pare că poate tulbura din temelii statul.

Așadar, aducându-ne aminte de datoria Noastră apostolică, prin care suntem ținuți să apărăm și să păstrăm neatinse drepturile sacrosante ale Bisericii împotriva oricărei atacări, Noi, în virtutea autorității supreme pe care o deținem de la Dumnezeu, reprobăm și osândim legea promulgată, care desparte Republica Franceză de Biserică; și aceasta din pricina motivelor pe care le-am arătat: pentru că aduce o maximă ofensă lui Dumnezeu, pe Care Îl tăgăduiește în chip solemn, declarând ca principiu că Republica este lipsită de orice cult religios; pentru că violează legea naturală și dreptul popoarelor, precum și credința publică a pactelor; pentru că se împotrivește constituției divine, rânduielilor lăuntrice și libertății Bisericii; pentru că răstoarnă dreptatea, asuprind dreptul de proprietate dobândit în chip legitim prin titluri multiple și prin însuși pactul încheiat; pentru că rănește greu demnitatea Scaunului Apostolic și persoana Noastră, Ordinul Episcopilor, clerul și catolicii francezi. De aceea, ne ridicăm cu cea mai vie tărie împotriva propunerii, adoptării și promulgării acestei legi; și mărturisim că ea nu cuprinde nimic care să aibă putere să slăbească drepturile Bisericii, pe care nicio putere și nicio îndrăzneală omenească nu le poate schimba.

Acestea am avut să le facem cunoscute spre detestarea acestui fapt vouă, venerabili Frați, poporului francez și, în cele din urmă, întregii creștinătăți. — Într-adevăr, suntem foarte apăsați, după cum am spus, văzând relele care amenință națiunea iubită; și suntem cu totul mișcați de nenorocirile,

suferințele și ostenelile de tot felul în care vedem că veți fi, venerabili Frați, voi și clerul vostru. Totuși, ca să nu îngăduim ca astfel de griji să ne doboare și să ne frângă, ne oprește cugetarea la bunătatea și pronia divină, precum și speranța neclintită că Iisus Cristos nu va lăsa nicicând Biserica lipsită de ajutorul și prezența Sa. De aceea, departe de Noi este să ne temem de ceva pentru cauza Bisericii. Dumnezeiască este tăria și statornicia ei, și aceasta, socotim, este destul de cunoscută prin experiența atâtor veacuri. Căci nimeni nu ignoră că, în lunga curgere a timpului, au năvălit asupra ei încercări aspre, numeroase și foarte mari; și că, acolo unde orice putere mai mică decât cea dumnezeiască ar fi trebuit să cedeze, Biserica a ieșit întotdeauna mai tare și mai sporită. Iar despre legile făcute spre pieirea Bisericii știm, după mărturia istoriei, că adesea se întâmplă ca acelea pe care le-a plămădit ura să fie apoi desfăcute de prudență, ca fiind mai ales vătămătoare statului; și chiar în Franța nu demult se știe că s-a întâmplat aceasta. O, de ar binevoi cei ce dețin puterea să urmeze acest strălucit exemplu al strămoșilor și, cât mai curând, să redea religiei — făuritoare de civilizație, sprijinitoare a prosperității publice — stăpânirea asupra demnității și libertății sale, spre dorința tuturor celor chibzuiți și buni.

Între timp însă, câtă vreme stăpânește pofta de a oprima și a hărțui, fiii Bisericii, mai mult ca oricând, se cuvine să fie îmbrăcați cu armele luminii (Rom. XII, 12) și, pentru adevăr și dreptate, să se străduiască din toată puterea. În aceasta voi, învățători și călăuze ale celorlalți, veți arăta, fără îndoială,

venerabili Fraţi, toată însufleţirea, privegherea şi statornicia care sunt vechea şi strălucita laudă a Episcopilor Franţei. Dar mai ales aceasta voim să o aveţi în vedere, fiind lucrul cel mai de căpetenie: ca, în apărarea drepturilor Bisericii, să fie între voi toţi o deplină unire a judecăţilor şi a hotărârilor. Noi suntem hotărâţi şi pe deplin statornici să vă prescriem la timp, după ce normă socotim că trebuie să fie îndreptată lucrarea voastră în aceste greutăţi; şi nu este de îndoială că veţi împlini cu cea mai mare grijă cele prescrise de Noi. Continuaţi, după cum aţi început, ba încă şi mai stăruitor, să întăriţi pietatea comună; să promovaţi şi să răspândiţi învăţătura doctrinei creştine; să apăraţi fiecare turma sa de amăgirile erorilor şi de ademenirile stricăciunilor atât de larg răspândite astăzi; să fiţi aproape spre a învăţa, a mustra, a îndemna, a mângâia şi a împlini toate îndatoririle iubirii pastorale. — Şi în ostenelile voastre clerul vostru nu va lipsi să vi se arate ajutor neobosit; pe care îl ştim bogat în pietate, în ştiinţă şi în supunere aleasă faţă de Scaunul Apostolic, gata şi pregătit să se dăruiască vouă cu totul pentru Biserică şi pentru mântuirea veşnică a sufletelor. Iar cei din acest Ordin, în această furtună, vor simţi că se cuvine să fie însufleţiţi aşa cum ştim că au fost Apostolii, „bucurându-se... pentru că au fost socotiţi vrednici să sufere ocară pentru numele lui Iisus" (Fapt. V, 41). Astfel, vor apăra cu tărie drepturile şi libertatea Bisericii, îndepărtând însă orice asprime faţă de cineva; ba dimpotrivă, aducându-şi aminte de caritate, după cum se cuvine mai cu seamă slujitorilor lui Cristos, vor răsplăti nedreptatea cu echitate, împotrivirea cu blândeţe, răul cu binefaceri.

Acum vă chemăm pe voi, toți câți sunteți catolici în Franța; și glasul Nostru să vă fie deopotrivă mărturie a celei mai revărsate bunăvoințe, cu care nu încetăm a iubi neamul vostru, și mângâiere în fața celor mai grele lucruri ce vă amenință. — Știți ce și-au pus în gând sectele rele, care vă apasă grumazul, ba chiar au vestit cu îndrăzneală neobișnuită că aceasta vor: să șteargă numele catolic din Franța. Ei se străduiesc să smulgă din sufletele voastre credința care a adus părinților și strămoșilor glorie, patriei prosperitate și o mărire vrednică de respect; care vouă vă dă alinări în necazuri, păzește pacea și liniștea domestică, și întărește calea spre fericirea fără sfârșit. Pentru apărarea acestei credințe se cuvine să vă angajați cu toată puterea; dar să știți aceasta: în zadar veți munci, dacă veți încerca să respingeți atacurile vrăjmașe cu puteri dezbinate. Lepădați, așadar, dacă există între voi, semințele vrajbei; și străduiți-vă să fiți uniți cu o atât de mare înfrățire a voințelor și asemănare a acțiunii, pe cât se cuvine oamenilor care au de apărat una și aceeași cauză, și o cauză pentru care fiecare, dacă va fi nevoie, nu trebuie să se dea înapoi de la a jertfi ceva din judecata sa privată. — Trebuie să dați, în totul, exemple mari de virtute generoasă, dacă, pe cât stă în voi, voiți, după datorie, să smulgeți religia strămoșească din primejdia de acum; iar făcând astfel bine slujitorilor lui Dumnezeu, veți dobândi pentru voi o bunăvoință dumnezeiască în chip deosebit.

Iar pentru a lua asupra voastră ocrotirea religiei în chip vrednic și a o susține cu folos și cu dreptate, socotiți acestea ca

fiind de cea mai mare însemnătate: să vă potriviți pe voi înșivă după preceptele înțelepciunii creștine, astfel încât mărturisirea catolică să strălucească din moravuri și din toată viața; și să vă legați cât mai strâns cu aceia cărora le este proprie purtarea grijii pentru cele religioase, adică cu preoții și episcopii voștri și, ceea ce este capul tuturor, cu acest Scaun Apostolic, în care, ca într-un centru, se sprijină credința catolicilor și lucrarea cuvenită credinței. Astfel pregătiți și întăriți, apropiați-vă cu încredere de această luptă pentru Biserică; dar luați seama ca temeiul întregii voastre încrederi să fie în Dumnezeu, a Cărui cauză o slujiți; de aceea, nu încetați a-I cere ajutorul la vreme. Iar Noi, câtă vreme veți fi astfel încercați, vom fi cu voi, de față, cu gândul și cu inima, părtași ostenelilor, grijilor și durerilor; și, totodată, prin rugăciune smerită și stăruitoare, vom cere de la Autorul și Întemeietorul Bisericii să privească cu milă spre Franța și, prin mijlocirea Mariei Neprihănite, să o aducă degrabă, din valurile atât de grele, la liman de liniște.

Ca chezășie a darurilor dumnezeiești și ca mărturie mai ales a bunăvoinței Noastre, vouă, venerabili Frați și fii preaiubiți, vă împărtășim cu toată dragostea în Domnul binecuvântarea apostolică.*f*

Dat la Roma, la Sfântul Petru, în ziua de 11 februarie a anului 1906, al treilea al Pontificatului Nostru.

PIUS PP. X

SCRISOARE ENCICLICĂ

E SUPREMI

A SFINȚIEI SALE PAPA PIU AL X-LEA
DESPRE SARCINA DE SUVERAN PONTIF

Către Patriarhi, Primați, Arhiepiscopi, Episcopi și ceilalți Ordinari aflați în pace și în comuniune cu Scaunul Apostolic.

Venerabili Frați, sănătate și binecuvântare apostolică.

În clipa în care vă adresăm pentru întâia oară cuvântul de pe acest scaun apostolic, pe care am fost ridicați printr-un sfat nepătruns al lui Dumnezeu, este de prisos să vă amintim cu câte lacrimi și cu câte rugăciuni fierbinți ne-am străduit să îndepărtăm de la Noi sarcina atât de grea a Pontificatului suprem. Ni se pare că, în ciuda nepotrivirii meritelor, putem face ale Noastre plângerile Sfântului Anselm, atunci când, împotriva împotrivirilor și repugnărilor sale, s-a văzut silit să primească cinstea episcopatului.

Mărturiile de tristețe pe care el le-a dat atunci le putem aduce și Noi, pentru a arăta în ce dispoziții ale sufletului și ale voinței am primit misiunea atât de înfricoșătoare de păstor al turmei lui Isus Cristos. „Lacrimile ochilor mei îmi sunt martor", scria el (1), „precum și strigătele, ba, ca să spun așa,

răcnetele pe care le scotea inima mea în adânca ei neliniște. Ele au fost astfel încât nu-mi amintesc să fi lăsat să-mi scape altele asemenea în vreo durere, înainte de ziua în care această nenorocire a arhiepiscopatului de Canterbury a căzut asupra mea. Nu puteau să nu o știe cei care, în ziua aceea, mi-au văzut de aproape chipul. Mai asemănător unui cadavru decât unui om viu, eram palid de spaimă și de durere. La această alegere, sau mai curând la această silnicie, am rezistat până acum, spun adevărul, pe cât mi-a fost cu putință. Dar acum, fie că vreau fie că nu vreau, sunt silit să recunosc din ce în ce mai limpede că planurile lui Dumnezeu sunt împotriva strădaniilor mele, astfel încât nu-mi mai rămâne niciun mijloc de a le scăpa. Biruit mai puțin de silnicia oamenilor decât de cea a lui Dumnezeu, împotriva Căruia nicio prudență nu poate avea câștig, după ce am făcut tot ce mi-a stat în putere ca acest potir să se depărteze de mine fără să-l beau, nu văd altă hotărâre de luat decât aceea de a renunța la simțirea mea proprie, la voința mea, și de a mă lăsa cu totul în judecata și în voința lui Dumnezeu."

Cu adevărat, nici Noi nu duceam lipsă de motive numeroase și serioase pentru a ne sustrage poverii. Fără a mai pomeni că, din pricina micimii Noastre, nu puteam nicidecum să ne socotim vrednici de onorurile Pontificatului, cum să nu ne simțim adânc mișcați văzându-ne aleși să-i urmăm aceluia care, vreme de douăzeci și șase de ani, sau aproape, cârmuind Biserica cu o înțelepciune desăvârșită, a arătat o asemenea tărie a minții și virtuți atât de însemnate, încât s-a impus admirației

chiar și a adversarilor și, prin strălucirea lucrărilor sale, și-a făcut amintirea nemuritoare?

Pe lângă aceasta, și trecând sub tăcere multe alte motive, eram cuprinși de o anumită teamă când priveam starea funestă a omenirii în ceasul de față. Se poate oare să nu se vadă boala atât de adâncă și atât de gravă care, acum mai mult decât în trecut, lucrează în societatea omenească și care, agravându-se din zi în zi și rosând-o până la măduvă, o trage spre pieire? Această boală, venerabili Frați, o cunoașteți: este, față de Dumnezeu, părăsirea și apostazia; și nimic, fără îndoială, nu duce mai sigur la ruină, după cuvântul profetului: „Iată, cei ce se depărtează de Tine vor pieri" (2). În fața unui rău atât de mare, înțelegeam că ne revine, în virtutea sarcinii pontificale încredințate Nouă, să aducem leac; socoteam că Nouă ni se adresează porunca lui Dumnezeu: „Iată, astăzi te pun peste neamuri și peste împărății, ca să smulgi și să dărâmi, să zidești și să sădești" (3); dar, pe deplin conștienți de slăbiciunea Noastră, ne temeam să luăm asupra Noastră o lucrare plină de atâtea greutăți și care totuși nu îngăduie amânări.

Totuși, de vreme ce a binevoit Dumnezeu să ridice micimea Noastră la această plinătate de putere, ne luăm curaj din Acela care ne întărește; și, punând mâna la lucru sprijiniți de tăria dumnezeiască, declarăm că scopul Nostru unic în exercitarea Pontificatului suprem este „a restaura toate în Cristos" (4), pentru ca „Cristos să fie totul și în toți" (5).

Se vor găsi, fără îndoială, unii care, măsurând lucrurile dumnezeiești cu măsura scurtă a lucrurilor omenești, vor căuta să pătrundă gândurile Noastre lăuntrice și să le întoarcă spre vederile lor pământești și spre interese de partid. Ca să curmăm de la început aceste încercări zadarnice, afirmăm cu toată adevărătatea că nu voim să fim și că, cu ajutorul dumnezeiesc, nu vom fi nimic altceva, în mijlocul societăților omenești, decât slujitorul lui Dumnezeu, Care ne-a îmbrăcat cu autoritatea Sa.

Interesele Lui sunt interesele Noastre; a le consacra puterile și viața Noastră, aceasta este hotărârea Noastră neclintită. De aceea, dacă ni s-ar cere o deviză care să tălmăcească însuși fondul sufletului Nostru, nu vom da niciodată alta decât aceasta: a restaura toate în Cristos.

Voind, așadar, să începem și să urmărim această mare lucrare, venerabili Frați, ceea ce ne sporește râvna este încredințarea că veți fi pentru Noi ajutoare viteze. Dacă ne-am îndoi de aceasta, am părea că vă socotim, și pe nedrept, prost informați sau nepăsători în fața războiului nelegiuit care a fost ridicat și care se poartă aproape pretutindeni împotriva lui Dumnezeu. În zilele noastre, este prea adevărat că „neamurile s-au răzvrătit și popoarele au cugetat planuri nebunești" (6) împotriva Ziditorului lor; și aproape comun a devenit strigătul vrăjmașilor Săi: „Depărtați-vă de noi" (7). De aici, la cei mai mulți, lepădarea cu totul a oricărui respect față de Dumnezeu. De aici obiceiuri de viață, atât private cât și publice, în care nu se ține seama de suveranitatea Sa. Mai mult încă, nu este

străduință, nici viclesug care să nu fie pus în lucrare pentru a-i șterge cu totul amintirea și până și noțiunea.

Cine cumpănește acestea are dreptul să se teamă că o asemenea pervertire a minților nu este începutul relelor vestite pentru sfârșitul vremurilor și, ca să spunem așa, atingerea lor de pământ; și că, într-adevăr, „fiul pierzării" despre care vorbește Apostolul (8) nu și-a făcut deja venirea între noi. Atât de mare este îndrăzneala și atât de mare turbarea cu care se aruncă pretutindeni asupra religiei: se lovesc dogmele credinței, se tinde cu o stăruință încăpățânată să se nimicească orice raport al omului cu Dumnezeirea! Dimpotrivă, și acesta este, după cuvântul aceluiași Apostol, semnul propriu al Antihristului, omul, cu o cutezanță fără nume, a uzurpat locul Creatorului, înălțându-se „mai presus de tot ce poartă numele de Dumnezeu". Și aceasta până într-atât încât, neputând stinge cu totul în sine noțiunea de Dumnezeu, scutură totuși jugul măreției Sale și își închină sieși lumea văzută ca un templu, în care pretinde să primească adorările semenilor săi. „Șade în templul lui Dumnezeu, arătându-se ca și cum ar fi el însuși Dumnezeu" (9).

Care va fi ieșirea acestei lupte pornite împotriva lui Dumnezeu de către muritori slabi, niciun spirit sănătos nu poate pune la îndoială. Omului îi este îngăduit, dacă voiește să abuzeze de libertatea sa, să violeze drepturile și autoritatea supremă a Creatorului; însă Creatorului îi rămâne întotdeauna biruința. Și nici aceasta nu este încă de ajuns: ruina atârnă cu atât mai aproape asupra omului tocmai atunci când el se ridică

mai îndrăzneț în nădejdea triumfului. Dumnezeu Însuși ne avertizează de aceasta în Sfintele Scripturi. „El închide ochii", spun ele, „asupra păcatelor oamenilor" (10), ca și cum ar uita puterea și maiestatea Sa; însă curând, după această părută retragere, „se trezește ca un om a cărui beție i-a sporit puterea" (11), „sfărâmă capul vrăjmașilor Săi" (12), pentru ca toți să știe că „Împăratul întregului pământ este Dumnezeu" (13) și „ca popoarele să înțeleagă că nu sunt decât oameni" (14).

Toate acestea, venerabili Frați, le ținem cu o credință sigură și le așteptăm. Dar această încredere nu ne scutește, în ceea ce depinde de noi, de a grăbi lucrarea dumnezeiască, nu numai prin rugăciune stăruitoare: „Ridică-Te, Doamne, și nu îngădui omului să se fălească cu puterea sa" (15), ci încă, și aceasta este lucrul cel mai de seamă, prin cuvânt și prin fapte, pe față, revendicând și afirmând pentru Dumnezeu plinătatea stăpânirii Sale asupra oamenilor și asupra oricărei făpturi, astfel încât drepturile Lui și puterea Lui de a porunci să fie recunoscute de toți cu venerație și respectate în faptă.

A împlini aceste datorii nu înseamnă numai a asculta de legile naturii, ci și a lucra spre folosul neamului omenesc. Cine ar putea, într-adevăr, venerabili Frați, să nu simtă sufletul cuprins de frică și de tristețe văzând că cei mai mulți oameni, în vreme ce se slăvesc, pe de altă parte și pe drept, progresele civilizației, se aruncă unii asupra altora cu o asemenea înverșunare încât ai zice că este o luptă a tuturor împotriva tuturor? Fără îndoială, dorința păcii este în toate inimile și nu este nimeni care să nu

o cheme din toată voința; însă pacea, nebun cine o caută în afara lui Dumnezeu, căci a izgoni pe Dumnezeu înseamnă a alunga dreptatea; și, dacă dreptatea este îndepărtată, orice nădejde de pace devine o himeră. „Pacea este lucrarea dreptății" (16). Sunt, și în număr mare, nu o ignorăm, oameni care, mânați de iubirea păcii, adică a liniștii ordinii, se asociază și se grupează pentru a forma ceea ce numesc partidul ordinii. Vai! nădejdi deșarte, osteneli pierdute! De partide ale ordinii în stare să restabilească liniștea în mijlocul tulburării lucrurilor nu există decât unul: partidul lui Dumnezeu. Așadar pe acela trebuie să-l promovăm; la acela trebuie să aducem cât mai mulți adepți, dacă avem cu adevărat la inimă siguranța publică.

Totuși, venerabili Frați, această întoarcere a neamurilor la respectul maiestății și suveranității dumnezeiești, oricâte strădanii am face de altfel pentru a o realiza, nu va veni decât prin Isus Cristos. Apostolul ne avertizează, într-adevăr, că „nimeni nu poate pune altă temelie decât aceea care a fost pusă și care este Cristos Isus" (17). El singur este „pe care Tatăl L-a sfințit și L-a trimis în lume" (18), „strălucirea Tatălui și chipul ființei Sale" (19), Dumnezeu adevărat și om adevărat, fără de care nimeni nu poate cunoaște pe Dumnezeu așa cum se cuvine, căci „nimeni nu a cunoscut pe Tatăl decât Fiul și acela căruia Fiul va voi să i-L descopere" (20).

De unde urmează că a restaura toate în Cristos și a readuce oamenii la ascultarea dumnezeiască este unul și același lucru. Și de aceea scopul către care trebuie să convergă toate

străduințele noastre este să readucem neamul omenesc sub stăpânirea lui Cristos. Odată aceasta făcut, omul va fi, prin aceasta însăși, readus la Dumnezeu. Nu la un Dumnezeu inert și nepăsător de lucrurile omenești, așa cum și l-au plăsmuit materialiştii în visările lor nebunești, ci la un Dumnezeu viu și adevărat, în trei persoane în unitatea naturii, Autor al lumii, întinzând asupra tuturor lucrurilor providența Sa infinită, în fine, Legiuitor preadrept, Care pedepsește pe vinovați și răsplătește virtuțile.

Iar care este calea ce ne dă acces la Isus Cristos? Este înaintea ochilor noștri: Biserica. Sfântul Ioan Gură de Aur o spune pe drept: „Biserica este nădejdea ta, Biserica este mântuirea ta, Biserica este refugiu tău" (21).

Pentru aceasta a întemeiat-o Cristos, după ce a dobândit-o cu prețul sângelui Său; pentru aceasta i-a încredințat doctrina Sa și preceptele legii Sale, dăruindu-i în același timp comorile harului dumnezeiesc pentru sfințirea și mântuirea oamenilor.

Iată, deci, venerabili Frați, ce lucrare ne este încredințată Nouă și vouă. Este vorba de a readuce societățile omenești, rătăcite departe de înțelepciunea lui Cristos, la ascultarea de Biserică; Biserica, la rândul ei, le va supune lui Cristos, iar Cristos lui Dumnezeu. Și dacă ni se va da, prin harul dumnezeiesc, să împlinim această lucrare, vom avea bucuria de a vedea nelegiuirea făcând loc dreptății, și vom fi fericiți să auzim „un glas mare zicând din cer: Acum este mântuirea și

tăria și împărăția Dumnezeului nostru și puterea Cristosului Său" (22).

Dar, pentru ca rezultatul să răspundă dorințelor Noastre, trebuie, prin toate mijloacele și cu prețul tuturor strădaniilor, să smulgem cu totul această nelegiuire monstruoasă și detestabilă proprie timpului în care trăim și prin care omul se pune în locul lui Dumnezeu; să restabilim în vechea lor demnitate legile preasfinte și sfaturile Evangheliei; să proclamăm cu glas tare adevărurile învățate de Biserică despre sfințenia căsătoriei, despre educația copilăriei, despre posesia și folosirea bunurilor vremelnice, despre îndatoririle celor ce administrează lucrul public; să restabilim, în fine, dreapta cumpănă între diferitele clase ale societății după legile și rânduielile creștine.

Acestea sunt principiile pe care, spre a asculta de voința dumnezeiască, ne propunem să le aplicăm în tot cursul Pontificatului Nostru și cu toată energia sufletului Nostru.

Rolul vostru, venerabili Frați, va fi să ne sprijiniți prin sfințenia voastră, prin știința, prin experiența voastră, și mai ales prin râvna pentru slava lui Dumnezeu, „neurmărind nimic altceva decât a forma în toți pe Isus Cristos" (23).

Ce mijloace se cuvine a folosi pentru a atinge un scop atât de înalt? Pare de prisos să le arătăm, atât de lesne se înfățișează de la sine minții. Să fie întâile voastre griji a forma pe Cristos în aceia care, prin datoria vocației lor, sunt rânduiți să-l formeze

în ceilalți. Vorbim despre preoți, venerabili Frați. Căci toți cei cinstiți cu preoția trebuie să știe că au, între popoarele cu care trăiesc, aceeași misiune pe care Paul mărturisea că a primit-o atunci când rostea acele cuvinte pline de iubire: „Copiii mei, pe care iarăși vă nasc până ce Cristos se va plămădi în voi" (24). Dar cum vor putea împlini o asemenea datorie, dacă nu sunt mai întâi ei înșiși îmbrăcați cu Cristos? și îmbrăcați până la a putea spune cu Apostolul: „Trăiesc eu, dar nu eu, ci Cristos trăiește în mine" (25). „Pentru mine, Cristos este viața" (26). De aceea, deși toți credincioșii trebuie să tindă către „starea omului desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Cristos" (27), această obligație îi privește în chip principal pe acela care exercită slujirea preoțească. Pentru aceasta este numit un alt Cristos; nu numai pentru că participă la puterea lui Isus Cristos, ci pentru că trebuie să-i imite lucrările și, astfel, să reproducă în sine chipul Lui.

Dacă acestea sunt astfel, venerabili Frați, cât de mare nu trebuie să fie grija voastră pentru a forma clerul în sfințenie! Nicio altă treabă nu trebuie să i se pună înainte. Și urmează că partea cea mai bună și cea mai de seamă a râvnei voastre trebuie să se îndrepte către Seminariile voastre, pentru a introduce acolo o asemenea rânduială și a le asigura o asemenea cârmuire încât să se vadă înflorind împreună, una lângă alta, curăția învățăturii și sfințenia moravurilor. Faceți din Seminar desfătarea inimii voastre și nu neglijați nimic din ceea ce Conciliul din Trento a prescris, în înalta sa înțelepciune, pentru a garanta prosperitatea acestei instituții.

Când va veni vremea de a înainta pe tinerii candidați la sfintele Ordine, ah, să nu uitați ceea ce scria Sfântul Paul lui Timotei: „Să nu-ți pui mâinile în grabă peste nimeni" (28), fiind bine încredințați că, de cele mai multe ori, asemenea vor fi cei pe care îi primiți în preoție, asemenea vor fi mai târziu și credincioșii încredințați grijii lor. Să nu priviți, așadar, niciun interes particular, de orice fel ar fi; ci să aveți numai înaintea ochilor pe Dumnezeu, Biserica și fericirea veșnică a sufletelor, pentru a evita, după cum ne avertizează Apostolul, „a lua parte la păcatele altora" (29).

De altminteri, noii preoți care ies din Seminar să nu scape de aceea grijă a râvnei voastre. Îi rugăm, din adâncul inimii Noastre, să-i strângeți adesea la piept; să-i încălziți, să-i aprindeți, ca să nu mai tânjească decât după Dumnezeu și după cucerirea sufletelor. Iar Noi, venerabili Frați, vom veghea cu cea mai mare grijă ca membrii clerului să nu se lase prinși în uneltirile viclene ale unei anumite științe noi care se împodobește cu masca adevărului și în care nu se respiră mireasma lui Isus Cristos; o știință mincinoasă care, sub acoperirea unor argumente amăgitoare și perfide, se silește să deschidă drum erorilor raționalismului sau semi-raționalismului și împotriva căreia Apostolul îl avertiza încă pe iubitul său Timotei când îi scria: „Păzește depozitul, ferindu-te de noutățile profane ale vorbirii, precum și de împotrivirile unei științe mincinoase, ale cărei făgăduințe i-au făcut pe unii să se abată de la credință" (30). Nu înseamnă prin aceasta că nu socotim vrednici de laudă pe acei tineri preoți

care se dăruiesc unor studii folositoare în toate ramurile științei și se pregătesc astfel să apere mai bine adevărul și să respingă mai biruitor calomniile vrăjmașilor credinței. Totuși, nu putem ascunde, ba chiar declarăm foarte deschis, că preferințele Noastre sunt și vor fi întotdeauna pentru aceia care, fără a neglija științele bisericești și profane, se dăruiesc mai ales binelui sufletelor în exercitarea diferitelor slujiri care se cuvin preotului însuflețit de râvnă pentru cinstea dumnezeiască.

„O mare tristețe și o durere necurmată este pentru inima Noastră" (31) să vedem că se poate aplica zilelor noastre această plângere a lui Ieremia: „Copiii au cerut pâine și nu era nimeni să le-o frângă" (32). Nu lipsesc, într-adevăr, în cler, unii care, cedând gusturilor personale, își cheltuiesc activitatea în lucruri de o utilitate mai degrabă aparentă decât reală; în timp ce, poate, mai puțini sunt aceia care, după pilda lui Cristos, își însușesc cuvintele Profetului: „Duhul Domnului m-a uns, m-a trimis să binevestesc săracilor, să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc robilor izbăvirea și orbilor lumină" (33). Și totuși, nimănui nu-i scapă că, de vreme ce omul are drept călăuză rațiunea și libertatea, mijlocul principal de a reda lui Dumnezeu stăpânirea asupra sufletelor este învățătura religioasă.

Câți sunt potrivnici lui Isus Cristos, urăsc Biserica și Evanghelia, mai mult din ignoranță decât din răutate, și despre care s-ar putea spune: „Hulesc ceea ce nu cunosc" (34)! Stare de suflet care se vede nu numai în popor și în clasele cele

mai umile, pe care însăși condiția lor le face mai accesibile erorii, ci și în clasele înalte și chiar la aceia care, de altfel, au o instrucție neobișnuită. De aici, la mulți, slăbirea credinței; căci nu trebuie să admitem că progresele științei o înăbușă; ci mai degrabă ignoranța: astfel încât acolo unde ignoranța este mai mare, acolo și necredința face ravagii mai mari. De aceea Cristos a dat apostolilor această poruncă: „Mergeți și învățați toate neamurile" (35).

Dar, pentru ca această râvnă de a învăța să dea roadele așteptate și să slujească la a forma în toți pe Cristos, nimic nu este mai eficace decât caritatea; să săpăm aceasta adânc în amintire, o, venerabili Frați, „căci Domnul nu este în tulburare" (36). În zadar s-ar nădăjdui a atrage sufletele la Dumnezeu printr-o râvnă amestecată cu amărăciune; a mustra cu asprime erorile și a dojeni cu asprime viciile pricinuiește foarte adesea mai multă pagubă decât folos. Este adevărat că Apostolul, îndemnându-l pe Timotei, îi spunea: „Învinovățește, roagă, mustră", dar adăuga: „cu toată răbdarea" (37). Nimic nu este mai conform cu exemplele pe care Isus Cristos ni le-a lăsat.

El ne adresează această chemare: „Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni" (38). Și, în gândul Său, acești neputincioși și apăsați nu erau alții decât robii erorii și ai păcatului. Ce blândețe, într-adevăr, în acest Învățător dumnezeiesc! Ce gingășie, ce compătimire față de toți nenorociții! Inima Sa dumnezeiască este zugrăvită minunat de Isaia în acești termeni: „Voi pune peste El duhul Meu; nu se

va certa și nu-și va ridica glasul; nu va frânge trestia ruptă și nu va stinge fitilul ce mai fumegă" (39).

Această caritate răbdătoare și binevoitoare (40) trebuie să meargă înaintea acelorași care sunt potrivnicii și prigonitorii noștri. „Ne blestemă", spunea Sfântul Paul, „și noi binecuvântăm; ne prigonesc și noi răbdăm; ne hulesc și noi ne rugăm" (41). Poate, la urma urmelor, ei se arată mai răi decât sunt. Contactul cu alții, prejudecățile, influența doctrinelor și a exemplelor, în sfârșit respectul omenesc, sfetnic funest, i-au angajat în tabăra nelegiuirii; dar, în adânc, voința lor nu este atât de stricată pe cât se străduiesc să lase să se creadă. Pentru ce să nu nădăjduim că flacăra carității va risipi în cele din urmă întunericul sufletului lor și va face să domnească acolo, împreună cu lumina, pacea lui Dumnezeu? De multe ori, poate, rodul ostenelii noastre se va lăsa așteptat; dar caritatea nu obosește, fiind încredințată că Dumnezeu măsoară răsplățile nu după rezultate, ci după bunăvoință.

Totuși, venerabili Frați, nicidecum nu este gândul Nostru ca, în această lucrare atât de anevoioasă a înnoirii popoarelor prin Cristos, voi și clerul vostru să rămâneți fără ajutoare. Știm că Dumnezeu a încredințat fiecăruia grija aproapelui său (42). Prin urmare, nu numai cei înzestrați cu preoția, ci toți credincioșii fără excepție trebuie să se dăruiască intereselor lui Dumnezeu și ale sufletelor: nu, desigur, fiecare după propriile vederi și înclinații, ci totdeauna sub conducerea și după voința episcopilor; căci dreptul de a porunci, de a învăța, de a

conduce nu aparține în Biserică nimănui altuia decât vouă, „puși de Duhul Sfânt să păstoriți Biserica lui Dumnezeu" (43).

A se asocia catolicii între ei pentru scopuri felurite, dar totdeauna spre binele religiei, este un lucru care, de mult, a meritat aprobarea și binecuvântările predecesorilor Noștri. Nici Noi nu șovăim să lăudăm o lucrare atât de frumoasă și dorim cu ardoare ca ea să se răspândească și să înflorească pretutindeni, în orașe ca și în sate. Dar, în același timp, voim ca aceste asociații să aibă ca întâi și principal scop ca cei ce se înscriu în ele să împlinească cu credincioșie îndatoririle vieții creștine. Puțin folosește, în adevăr, a agita cu finețe multe chestiuni și a diserta cu elocvență despre drepturi și îndatoriri, dacă toate acestea nu duc la faptă.

Fapta, iată ceea ce cer vremurile de acum; dar o faptă care să se îndrepte fără șovăire către păzirea integrală și scrupuloasă a legilor dumnezeiești și a rânduielilor Bisericii, către mărturisirea deschisă și curajoasă a religiei, către exercitarea carității în toate formele ei, fără nicio întoarcere spre sine ori spre avantajele pământești. Exemple strălucite de acest fel, date de atâția ostași ai lui Cristos, vor zgudui și vor atrage sufletele mai repede decât mulțimea cuvintelor și finețea discuțiilor; și se vor vedea, fără îndoială, mulțimi de oameni călcând în picioare respectul omenesc, scăpând de orice prejudecată și de orice șovăire, lipindu-se de Cristos și promovând la rândul lor cunoașterea și iubirea Lui, chezășie a fericirii adevărate și statornice.

Cu adevărat, în ziua în care, în fiecare cetate, în fiecare târg, legea Domnului va fi păzită cu grijă, lucrurile sfinte vor fi înconjurate de respect, sacramentele vor fi frecventate, într-un cuvânt, tot ceea ce alcătuiește viața creștină va fi readus la cinste, nu va mai lipsi nimic, venerabili Frați, ca să contemplăm restaurarea tuturor lucrurilor în Cristos. Și să nu se strige că toate acestea privesc numai dobândirea bunurilor veșnice; interesele vremelnice și prosperitatea publică vor fi și ele atinse foarte fericit.

Căci, după ce aceste roade vor fi dobândite, nobilii și bogații vor ști să fie drepți și milostivi față de cei mici, iar aceștia vor purta cu pace și răbdare lipsurile stării lor mai puțin îndestulate; cetățenii vor asculta nu de bunul plac, ci de legi; toți vor socoti ca datorie respectul și iubirea față de cei ce cârmuiesc, „a căror putere nu vine decât de la Dumnezeu" (44).

Mai mult încă: atunci va fi limpede tuturor că Biserica, așa cum a fost instituită de Isus Cristos, trebuie să se bucure de o libertate deplină și întreagă și să nu fie supusă niciunei stăpâniri omenești; și că Noi înșine, revendicând această libertate, nu numai că apărăm drepturile sacre ale religiei, ci purtăm grijă și de binele comun și de siguranța popoarelor: „evlavia este folositoare la toate" (45), iar acolo unde ea domnește „poporul stă cu adevărat în plinătatea păcii" (46).

Dumnezeu, „bogat în milostivire" (47), să grăbească în bunătatea Sa această înnoire a neamului omenesc în Isus

Cristos, de vreme ce nu este lucrare „nici a celui ce voiește, nici a celui ce aleargă, ci a Dumnezeului îndurărilor" (48). Și noi toți, venerabili Frați, să-I cerem acest har „în duh de smerenie" (49), printr-o rugăciune stăruitoare și necontenită, sprijinită pe meritele lui Isus Cristos. Să alergăm, de asemenea, la mijlocirea atotputernică a Maicii dumnezeiești. Iar pentru a o dobândi mai din belșug, luând prilej de această zi în care vă adresăm aceste Scrisori și care a fost rânduită pentru a serba Sfântul Rozariu, întărim toate rânduielile prin care Predecesorul Nostru a consacrat luna octombrie Preasfintei Fecioare și a prescris, în toate bisericile, recitarea publică a Rozariului. Vă îndemnăm, pe lângă aceasta, să luați ca mijlocitori și pe prea curatul Soț al Mariei, ocrotitor al Bisericii catolice, precum și pe principii apostolilor, Sfinții Petru și Pavel.

Pentru ca toate acestea să se împlinească după dorințele Noastre și ca toate ostenelile voastre să fie încununate de succes, chemăm asupra voastră, din belșug, darurile harului dumnezeiesc. Și, ca mărturie a gingășiei carității cu care vă îmbrățișăm, pe voi și pe toți credincioșii încredințați grijii voastre de Providența dumnezeiască, vă dăm din inimă, în Domnul, venerabili Frați, vouă, precum și clerului și poporului vostru, binecuvântarea apostolică.

Dat la Roma, lângă Sfântul Petru, la 4 octombrie al anului 1903, în primul an al Pontificatului Nostru.

NOTE

(1) *Epp.* l. III, ep. 1.
(2) Ps. LXXII, 27.
(3) Ierem. I, 10.
(4) Efes. I, 10.
(5) Colos. III, 11.
(6) Ps. II, 1.
(7) Iov XXI, 14.
(8) II Tes. II, 3.
(9) II Tes. II, 2.
(10) Înț. XI, 24.
(11) Ps. LXXVII, 65.
(12) Ib. LXVII, 22.
(13) Ps. XLVI, 8.
(14) Ib. IX, 20.
(15) Ib. IX, 19.
(16) Is. XXXII, 17.
(17) I Cor. III, 11.
(18) Ioan X, 36.
(19) Evr. I, 3.
(20) Mat. XI, 27.
(21) Omilia „De capto Eutropio", n. 6.
(22) Apoc. XII, 10.
(23) Gal. IV, 19.
(24) Gal. IV, 19.
(25) Gal. II, 20.
(26) Fil. I, 21.
(27) Efes. IV, 13.
(28) I Tim. V, 22.

(29) Ibidem.
(30) Ib., VI, 20 ș.u.
(31) Rom. IX, 2.
(32) Plâng. IV, 4.
(33) Luc. IV, 18-19.
(34) Iuda 10.
(35) Mat. XXVIII, 19.
(36) III Reg. XIX, 11.
(37) II Tim. IV, 2.
(38) Mat. XI, 28.
(39) Is. XLII, 1 ș.u.
(40) I Cor. XIII, 4.
(41) I Cor. IV, 12.
(42) Eccli. XVII, 12.
(43) Fapt. XX, 28.
(44) Rom. XIII, 1.
(45) I Tim. IV, 8.
(46) Is. XXXII, 18.
(47) Efes. II, 4.
(48) Rom. IX, 16.
(49) Dan. III, 39.

Adevărul de Veacuri

Adevărul de Veacuri este o editură dedicată publicării textelor doctrinare catolice provenite din Magisteriu și din tradiția preconciliară. Oferă lucrări recunoscute, cu respectarea surselor și a sensului original al textelor. Activitatea sa urmărește claritatea, fidelitatea și transmiterea învățăturii.

Regăsiți online întreaga
noastră colecție și cărțile audio

https://linktr.ee/AdevaruldeVeacuri

ISBN : 9798246694831

Independently published